

Název projektu	Podpora blended learning a sjednocení eLearningových opor v IS SU

Výchova k partnerství, manželství a rodičovství

Distanční studijní text

Janiš Kamil st.

Opava 2024

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
FAKULTA VEŘEJNÝCH
POLITIK V OPAVĚ

Obor:

Sociální patologie a prevence

Klíčová slova:

partnerství, manželství, registrované partnerství, rodičovství, nevěra, rozvod, antikoncepce, pohlavně přenosné nemoci

Anotace:

Předložená studijní opora se po obsahové stránce zaměřuje na problematiku, která souvisí s institucí manželství. Součástí úvodních kapitol je prezentování stručné historie vybraných epizod ze samotného vývoje instituce rodiny, která mohou na jedné straně být využita, a to jako motivační prvek v rámci přednáškové činnosti v rovině prevence apod., ale také jako „přemýšlení“ o svém vlastním způsobu života. Obsah dalších kapitol studijní opory se zaměřuje například na partnerství, výběr partnera, typologie partnerského vztahu, uzavření manželství, ale také o rizikové projevy v prostředí manželství. Konkrétně je zde zmínka o partnerských (manželských) krizích, nevěře a rozvodu manželství.

Některé tematické celky jsou pouze naznačeny v hrubých rysech a předpokládají, že si studenti a studentky si obstarají aktuální a potřebné informace z odpovídajících odborných publikací a zdrojů.

Autor:

Janiš Kamil st.

OBSAH

1. Vývoj rodiny v průběhu staletí
2. Výběr partnera z hledisek intersexuálních rozdílů a partnerských
3. Typologie (modely) partnerského soužití
4. Partnerství a výchova k partnerství
5. Uzavření manželství (občanský a církevní sňatek)
6. Rodičovství a výchova k rodičovství
7. Řešení partnerských (manželských) krizí. Nevěra – projevy a možná rizika.
8. Rozpad (rozvod) manželství. Rozvodovost.
9. Sexuální výchova - antikoncepce
10. Předmanželské vztahy. Klady a rizika střídání partnerů. Pohlavně přenosné nemoci.
11. Rodina – vymezení pojmu, formy a funkce rodiny. Různá vymezení pojmu rodina.
12. Registrované partnerství

ÚVODEM

Název předložené studijní opory *Výchova k partnerství, manželství a rodičovství* částečně naznačuje, které oblasti (složce výchovy) se obsah alespoň částečně věnuje. Přestože se věnuje vybraným oblastem, po obsahové stránce se mohou získané poznatky využít i v dalších předmětech, jako například v Teorii výchovy, kde doplňuje dílčí složku celého systému výchovných témat.

Musíme mít na zřeteli, že získané poznatky jsou využitelné v průběhu života každého jedince v rozličných životních etapách, a to různě. V pozdějším věku, při převzetí rodičovské role, může jedinec působit (vybaven odpovídajícími vědomostmi) jako zodpovědný edukátor..

Posláním opory není nahradit četné odborné monografie, kterých je na odborném „trhu“ poměrně velké množství. Přesto se předpokládá, že studenti (a studentky) ve vlastním zájmu v hojné míře využijí i univerzitní knihovnu, případně vědecké knihovny, a to jako zdroj odpovídajících poznatků,

V neposlední řadě byste měli věnovat pozornost jednotlivých otázkám a korespondenčním úkolům v závěru jednotlivých kapitol, které se mohou stát základem k závěrečným diskusím v rámci zápočtu (zkoušky), ale také i korespondenčním úkolům, které mohou (po odsouhlasení přednášejícího) posloužit jako podklad k zadání seminární práce (zejména pro studenty kombinované formy studia).

Jedno z praktických doporučení je, aby se text četl postupně, to znamená, nepřeskakovaly se dílčí kapitoly. První četbou totiž získáte základní přehled, přičemž se budete moci následně k jednotlivým okruhům následně vracet.

Předložená studijní opora neprošla jazykovou ani odbornou recenzí.

Mnoho úspěchu při samostatné práci s textem

přeje

autor

Kamil Janiš, st.

RYCHLÝ NÁHLED STUDIJNÍ OPORY

Studijní opora, do které se následně začtete, obsahuje vybraná témata z oblasti výchovy k partnerství, manželství a rodičovství. Jednotlivé kapitoly zahrnují:

1. kapitola zahrnuje základní formy soužití v průběhu staletí, tzn. na monogamní a polygymní soužití, objasnění pojmů matriarchát a patriarchát a základní rysy rodiny ve 20. století.
2. kapitola se věnuje zodpovědnému výběru partnera. Znaky zamilovanosti a fáze vztahu.
3. kapitola se věnuje rozličným modelům partnerského soužití. V průběhu života vstoupí jedinec do celé řady modelových vztahů, které můžeme klasifikovat. Základem je linie *partnerství – manželství – rodičovství*. U každého modelu jsou napsány důvody existence, přednosti i případná negativa.
4. kapitola sleduje výběr partnera a následné partnerské soužití, které představuje základ budoucího úspěšného naplnění základu pro budoucí manželství.
5. obsah kapitoly je zaměřen na vznik instituci manželství a prezentuje i další pojmy, které s danou institucí úzce souvisí. Pozornost je věnována vývojovým fázím manželství, kdy jsou u jednotlivých fází nabídnuta diskusní témata.
6. kapitola se zaměřuje na logické vyústění partnerského vztahu, které představuje narození dítěte, tzn. rodičovství. V současné době dochází k neustálému nárůstu rození dětí mimo manželství (přibližně 1/3).
7. kapitola se věnuje jednomu krizových jevů partnerského vztahu - nevěře), Obsahem kapitoly je prezentace rozličných vymezení nevěry (druhy). Zvláštní pozornost je věnována virtuální nevěře, ale také prostituci, swingování a wife swappingu.
8. kapitola. Uzavřením manželství vzniká situace, která může v případě krize vést k rozvodu.
9. kapitola. Jedním z prostředků plánovaného rodičovství je uplatňování zodpovědného přístupu k antikoncepci, a tím k rodičovství. Zvláštní roli sehrává optimální volba metody na počátku aktivního pohlavního života, za účelem zabránění nechtěného těhotenství, ale také bariérová antikoncepce může zabránit šíření pohlavně přenosných nemocí.
10. kapitola. Předmanželské vztahy, klady a rizika střídání partnerů. Pohlavně přenosné nemoci.
11. kapitola zahrnuje vymezení pojmu, formy a funkce rodiny. Různé vymezení pojmu rodina na základě rozličných kritérií.
12. kapitola je zaměřena na registrované partnerské soužití.

Záměrem obsahu jednotlivých kapitol je podat složitost a šíři jednotlivých specifických oblastí, které představuje výchova k partnerství, manželství a rodičovství, poukázat nejen na jednotlivá specifika, ale také předložit náměty na osobní zaujetí konkrétního stanoviska k dílčím problémům. V neposlední řadě se předpokládá, že každý jedinec vybrané poznatky uplatní v osobním životě, případně bude schopen poskytnout námět na řešení.

Obsah

- 1) Vývoj manželství v průběhu staletí
- 2) Výběr partnera z hledisek intersexuálních rozdílů a partnerských
- 3) Typologie (modely) partnerského soužití
- 4) Partnerství a výchova k partnerství
- 5) Uzavření manželství (občanský a církevní sňatek)
- 6) Rodičovství a výchova k rodičovství
- 7) Řešení partnerských (manželských) krizí. Nevěra – projevy a možná rizika.
- 8) Rozpad (rozvod) manželství. Rozvodovost.
- 9) Sexuální výchova - antikoncepce
- 10) Předmanželské vztahy. Klady a rizika střídání partnerů. Pohlavně přenosné nemoci.
- 11) Rodina – vymezení pojmu, formy a funkce rodiny. Různá vymezení pojmu rodina.
- 12) Registrované partnerství

1 VÝVOJ RODINY V PRŮBĚHU STALETÍ

RYCHLÝ NÁHLED KAPITOLY

Obsah kapitoly se zaměřuje ve stručnosti na základní formy soužití v průběhu staletí, tzn. na monogamní a polygymní soužití, dále pak na objasnění pojmů matriarchát a patriar-
chát a následně popsání jednotlivých vývojových fází pojetí rodiny podle Engelse. Po-
slední část kapitoly se věnuje základním rysům rodiny ve 20. století. Jako nadstavba jsou
v rámci kapitoly uvedeny některé předmanželské, manželské rituály a zvyky.

CÍLE KAPITOLY

Po prostudování textu a další doporučené literatury budete schopni:

- lépe chápat historickou provázanost a logickou posloupnost v průběhu lidských dě-
jin, a to ve vztahu k manželství a rodině,
- získáte přehled o základních formách rodiny a vývoji rodiny v průběhu historie,
- využívat získaných poznatků nejen k argumentaci, ale zejména jako motivačního
prvku při výchově k manželství a rodičovství.

KLÍČOVÁ SLOVA KAPITOLY

manželství, rodina, polygymie, polyandrie, polygamie, monogamie, matriarchát, patriar-
chát, matrilokální, patrilokální, neolokální a egalitární rodina

ČAS POTŘEBNÝ KE STUDIU

Lze předpokládat, že k prvotnímu seznámení se s obsahem odpovídající kapitoly postačí
cca 30 min. K podrobnějšímu pochopení obsahu pak dalších 30–40 minut (tzn. více jak
1 hodinu. K tomu počítejte minimálně 2-3 hodiny na vypracování korespondenčního
úkolů.

PRŮVODCE TEXTEM

Rodina, jako společenská instituce, vždy existovala v součinnosti, respektive v návaz-
nosti na rituál manželství.

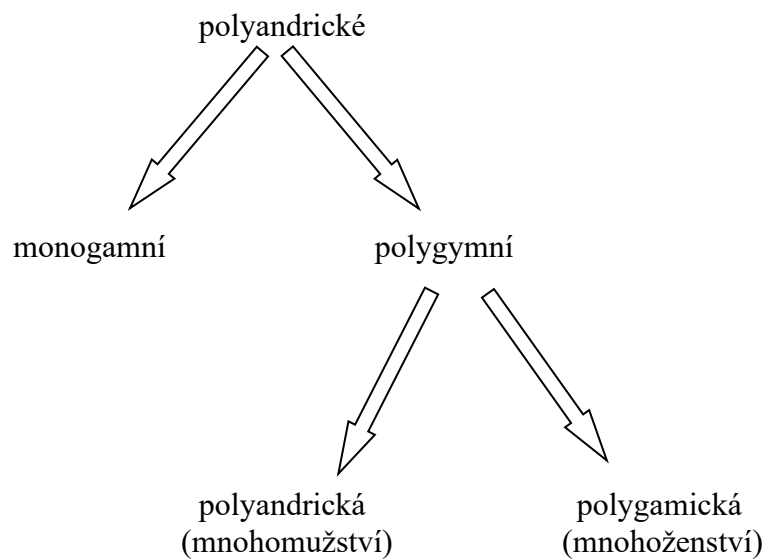
Ve vztahu k reprodukční funkci rodiny, průběhu lidských dějin, existovaly dva základní
typy rodin:

- a) monogamní
- b) polygymní (vyznačuje větším počtem mužů nebo žen). Takové soužití můžeme
dále členit na polyandrické (vyznačují se tím, že v jedné rodině žije více mužů,

kteřé mají jen jednu manželku) nebo na soužití, kdy v rodině je více žen a jeden muž (tzv. polygamické soužití).

G. P. Murdock (1949) na základě analýzy 250 společností, dospěl k závěru, že polyandrie se vyskytovala pouze ve dvou případech, kdežto polygamie byla známa v 93 případech (77,2 %) společnostech. Uvedené třídění lze graficky znázornit následovně:

Formy manželského soužití

Rodina vznikla jako důsledek zachování nakumulovaného majetku. V našem geografickém regionu je rodina vnímána z pozic křesťanství jako monogamní soužití muže a ženy, s dalším vyloučením mimomanželského soužití. S postupnou stratifikací společnosti se formovalo také vytvoření rozdílné morálky, a následně i koncepce výchovy především ve vztahu k členům v dané vrstvě, třídě, společnosti. Tím byl do jisté míry dán základ dvojího pohledu na výchovu.

Z hlediska pozice obou pohlaví můžeme rozdělit rodiny na následující typy:

- na rodinu „*matriarchální*“,
- na rodinu „*patriarchální*“,
- na rodinu „*egalitární*“.

Matriarchální rodina je charakterizována následujícími rysy:

- matrilinéárním systémem stanovení původu; původ a příbuzenství jsou stanoveny výlučně po ženské linii;
- bydlení v rodišti ženy (matrilokace);

- za chod a řízení rodiny zodpovídá matka, jako nejvyšší autorita;
 - vrchní moc v rodině je vykonávána buď ženou (matriarchát) nebo mužem z ženina rodu, např. jejím bratrem;
 - větší úlohu mateřského rodu ženy na úkor rodiny, vzniklé uzavřením manželství.

Rodina patriarchálního typu je potom opakem rodiny matriarchální. V ní převládá zcela dominantní a neomezená moc otce. Celá rodina žije v obydlí muže.

Egalitární rodina

- žena a muž mají v rámci rodiny stejná práva. (Jedná se důsledek emancipačních snah v industriální společnosti).

Ze sociologického pohledu představuje rodina malou, primární, neformální sociální skupinu, kterou tvoří jedinci spojeni pokrevními, manželskými a intimními vztahy mezi jejími členy. Malá rodina, která je dnes mnohem více preferována, je opak tzv. velké rodiny převažující na počátku 20. století. Pověštinou se rodina vymezuje jako „*společenství lidí, které vzniká zpravidla na základě manželského svazku mezi mužem a ženou a mezi dětmi*“. Vyšše uvedená vymezení rodiny zřetelně ukazují na potřebu nazírání na rodinu z mnoha úhlů, neboť tato instituce žije v úzkém spojení v čase, místě a zúčastněných osobách. Převažují v ní bezprostřední a důvěrné kontakty, společné skupinové zájmy, plánování budoucnosti, vzájemná pomoc a spolupráce. Může mít rozličnou velikost, vnitřní strukturu a má pochopitelně i rozličné vazby na společnost.

Celé dějiny lidstva můžeme ve vztahu k pojetí rodiny ve své podstatě rozdělit do tří období:

1) období matriarchátu

Lidé v pravěku žili v různě početných skupinách, zpravidla se odhaduje počet členů na 30-50. Mužům byla určena úloha zabezpečení dostatečného množství potravy, ženám, i přes značný podíl při sběru plodů, stejně tak jako i přes aktivní účast při lovu, pak zůstávala zodpovědnost za fungování vnitřního života kmene. První hordy (tzv. prvotní stáda) neandrtálských lidí představovaly semknutý kolektiv, který pod neustálým tlakem nepříznivého okolí a v boji o přežití byl nucen být pevně semknut v ucelený celek. Vnitřní diferenciace (na menší společenské jednotky) neexistovala. Součástí o přežití se stala otázka reprodukce.

Sexuální vztahy nebyly uspořádány a nepochybně zde převládala určitá promiskuita. Důvodem takového jednání byla jednak neodhalená souvislost mezi pohlavním aktem, početím a porodem. Zrovnoprávněné postavení ženy bylo zvýrazněno i tím, že plazení dětí bylo ztotožněno výhradně s ženou. Navíc příbuzenské vztahy dosud nenabývaly většího významu.

Pozdějším vývojem dochází v období mladšího paleolitu a v mladší době kamenné (neolitu) ke vzniku rodů, tj. skupin pokrevně příbuzných osob, propojených společenskými pouty. Dochází také k prvotní dělbě práce (byť v první fázi podle pohlaví a věku). Přestože sexuální život v takové skupině není dělbou práce výrazně ovlivněn, dochází uvnitř rodu k první diferenciaci a ke vzniku první formy manželství – tzv. manželství skupinové.

Postupnou další diferenciací dochází k vytvoření menších „velkorodin“, které zahrnovaly několik pokolení. Osoby žijící v jedné skupině začali vyhledávat partnery z obdobných, ale jiných velkorodin. Tato forma skupinového nese označení manželství exogamní.

Ve vztahu k reprodukci, a to bez ohledu na výraznou promiskuitu, nikdy nebyl znám otec. Matka pouze rozlišovala děti vlastní od dětí jiných matek. Tím pro určování příbuzenských vztahů se stává mateřský poměr a děti náležejí do kolektivu matky. Dochází k uplatňování principu matrilineárního a navíc se ještě začíná prosazovat přimykání se k bratru matky, tzv. avunkulát (otec není znám). Ženě vedle domácích prací zůstávala zodpovědnost za potomstvo, díky znalostem léčivých účinků některých přírodních prostředků jim zůstávala funkce předchůdců dnešních lékařů. Tím postupně vzniká soustava společenské organizace založené na primární úloze ženy - tzv. **matriarchát**.

Kmen, který měl dostatek zdravých a plodících žen, patřil k bohatým a měl jistotu další existence. Ženy se tak stávají předmětem „loupeží“ (únosem, nebo také jako válečná kořist). Uloupená žena se tak stává jakýmsi majetkem konkrétního muže, při zachování veškeré úcty k ní, jako k ženě. Z tohoto zvyku vzešel nepsaný zákon, že žena následuje svého muže do nového domova. Začínají vznikat i první vztahy mezi jedinci, stavěné ponejvíce na základě sympatií.

Další strukturalizací velkorodiny dochází za vydatné pomoci a vzniku přísných zvykových pravidel mimo jiného i ve vztahu k sexuálnímu chování, k vytvoření formy párového manželství. Postupně se vžilo, že muž přicházel na určitou dobu žít do rodu „své“ ženy, tzv. manželství **matrilokální**, přičemž majetek obou zúčastněných zůstával oddělen.

Po rozpadu prvobytně pospolné společnosti došlo ke změně v postavení v čele rodinné (skupinové) formace. Místo matriarchátu nastupuje patriarchát. Rodina, která se v rámci nově založené rodiny zabydlí v rodině manžela, taková rodina (z hlediska nově založené rodinné jednotky) se označuje jako **patrilokální**. Patriarchát, kterým je označován společenský systém ovládaný mužem, přičemž dochází k vymezení přesnějšího termínu, a to androkracie (z řečtiny andros - muž, kratos - řízený, vládnoucí).

Klasickým (učebnicovým) příkladem je příběh dramatické hry – Oresteira, nejznámější a nejhranější řecká dramatická hra, která velice plasticky vystihuje období, kdy matriarchát přechází v patriarchát. V dramatu Bůh Apollón u soudu, kdy se snaží soud vyměřit trest pro Oresta za vraždu vlastní matky. V první části trilogie (Agamemnón) královna Klytaimnéstra pomstí smrt své dcery Ifigénie zavražděním Agamemnóna. Jako argument pro ospravedlnění předkládá názor, že povinností královny je respektovat spravedlnost.

(Žena zde vystupuje jako autorita.) V druhé části (Oběť mrtvým) se její syn Orestés vrací do matčina paláce, kde zabije jejího přítele a nakonec i samotnou matku. Třetí díl (Eumenidy) popisuje soud nad samotným Orestem. Při rovnosti hlasů o vině či jeho nevině rozhoduje hlas bohyně Athény. Matkovrah je nakonec osvobozen (to je ve stručnosti začátek nástupu patriarchátu, alespoň podle starých bájí).

Na doplnění je možné uvést, že v období Řecka se používá pro rodinu (v dnešním pojetí) název oikos, což byla suma otroků, pozemků, majetku apod. Pojem rodina nemá v tomto směru ještě odpovídající ekvivalent.

Pro úplnost je zapotřebí uvést, že vedle matrilokálního a patrilokálního hlediska nově založené rodiny, se rozeznává ještě tzv. **neolokální** hledisko. Jedná se o založení nové rodiny v novém bydlišti, a to nezávisle na rodičích.

2) období po neolitické revoluci

Následující období je ve znamení rozvoje zemědělství, a tím také dochází ke změně ve vedení kmene a rodu a k vrstvení společnosti. Muži přebírají roli ochrannou (bojovníci) a roli ochrany božstva. Je znám příklad, že ještě v roce 1750 byly na ostrově Kréta kněžkami ženy, což považují mnozí za poslední zbytky matriarchátu. Přesto lze toto období označit za jednoznačné prosazování patriarchálního způsobu řízení společnosti. Samotná reprodukce patriarchální rodiny se vyznačovala živelností. Důvodem byla malá znalost (nebo spíše neznalost) antikoncepčních prostředků a metod. Vysoká porodnost byla na druhé straně vyrovnávána velkou kojeneckou a dětskou úmrtností. Přesto přírůstek obyvatel byl výrazný.

3) období osvícenství

Po roce 1800 nastupují tereziánské reformy ve školství, značně je omezen vliv církve. Rodina, jako základní stavební element společnosti, některé své kompetence ztrácí. Například v otázce vzdělání dosud celá „vzdělávací dráha“ šla přes rodinu (výuka řemesel). Syn, který se chtěl vyučit konkrétnímu řemeslu, šel na vyučení do jiné rodiny, kde žil jako člen dané rodiny, včetně povinnosti dodržovat všechna práva a všechny povinnosti.

Typická rodinná formace 18. a 19. století je vícegenerační, monogamní s výraznou dominancí otce (patriarchální). Její ekonomické aktivity byly založené zejména na principu soběstačnosti a na principu zapojení všech členů rodiny do pracovního procesu. Rodina vyráběla vše, co potřebovala k životu (tzv. typická selská rodina). Přebytky byly směňovány, čímž docházelo k uspokojování základních potřeb všech členů „velké“ rodiny. Tento trend trval ve své podstatě až do poloviny minulého století.

Na přelomu 19. a 20. století převládá měšťanský model manželství, který předpokládá, že muž vstupuje do manželství přibližně kolem 30 let, se zajištěnou pozicí s cílem uživit rodinu. Současně se předpokládalo, že bude mít bohaté předmanželské zkušenosti (tzn. včetně velkého rizika některé z dobových pohlavně přenosných nemocí). U dívek (kolem 20. let) se předpokládalo odpovídající věno. Reálně se dalo předpokládat, že do takto projektovaného vztahu časem vstoupí, vedle narození několika dětí, také stereotyp a nuda. Důsledkem takového stereotypu, bylo, u mužů, společenské, ale i sexuální povyražení mimo manželství, celkem běžné, přičemž žena si mohla diskrétně nalézt zábavu pro volný čas. Navenek však zůstal zachován obraz spokojené, šťastné a úspěšné rodiny.

Zajímavý je pohled B. Engelse (1820–1895, představitele materialistické filozofie), který své poznatky zpracoval v knize *Původ rodiny, soukromého vlastnictví a státu* (1894).

Podle Engelse prošla rodina postupně 6 stádii:

- *stadium zvířecí*

V první fázi dochází k vytváření jednotlivých sexuálních párů, přičemž izolace je motivována nemožností soužití navzájem žárlivých samců. Engels předpokládá, že daným stádiem prošel také člověk.

- *skupinové manželství*

V Engelsově pojetí se jedná o nejstarší a nejpůvodnější formu rodiny, kdy si navzájem patří celé skupiny žen i celé skupiny mužů, existuje neomezený pohlavní styk, neexistuje žárlivost, incestní projevy ani generační zábrany. Častým jevem je soužití dvojic na základě vzájemné náklonnosti.

- *rodina pokrevních příbuzných*

Rodina je tvořena všemi potomky jedné rodičovské dvojice. Tyto rodiny se následně sdružovaly v rod, na základě další integrace vznikly kmeny a následně národ.

- *rodina punaluánská*

Rodina na daném vývojovém stupni omezuje pohlavní styk mezi rodiči a dětmi, následně pak mezi sourozenci. Příbuzenství se určuje podle matky. Zůstává zachována polygamie a výjimečně se objevuje polyandrie. Objevuje se první soužití v páru.

- *párová rodina*

Na základě čteného omezování pohlavního styku se ukazuje jako problém obstarat si sexuálního partnera. Jedná se o pragmatické spojení, ale současně existují ve společnosti tolerovaná polygamická a polyandrická uskupení. Charakteristickým znakem, podle

Engelse, je uplatňování mateřského práva vzhledem k zajištění práva na dědění majetku po matčině příbuzenské linii. Párová rodina je Engelsem označována jako matriarchát.

- *monogamní rodina*

Typickým rysem je patriarchát, kdy dědění majetku jde po prokazatelné otcovské linii. Proto se ženám ukládá dodržovat manželskou věrnost, plodit legitimní děti, z čehož pak vyplývá i nerovnoprávné postavení v manželství. Manželství je prezentována jako produkt buržoazní společnosti a ve své podstatě jako kupní smlouva. Pohlavní svoboda se realizuje v mimomanželském prostředí. Řešením je pouze nastolení rovnosti obou pohlaví, tzn. rozvoj volného pohlavního styku, a to na základě pohlavní lásky, která bude svou přirozeností monogamní. Smyslem manželství podle Engelse je umožnění pohlavní lásky, jako jednoho z atributů svobody člověka.

Nástin manželského a předmanželského soužití v minulém století.

Počátek 20. století

Převládající morálka předpokládala, že žena do manželství vstoupí jako panna. Současně se předpokládalo, že muž bude mít dostatečně bohatou sexuální zkušenost (bude tzv. vybouřen). Přesto se uvádí, že 70–80 % provdaných žen mělo předmanželský pohlavní styk. Všeobecně v intimních vztazích převládal necking a petting (nekoitální sexuální praktika), který v době dospívání nepřímou sexuální napětí mezi snoubenci zvyšoval. U mužů mohla snaha nepřírodně potlačovat sexuální podrážděnost vést až k útlumovým reakcím, nebo v lepším případě, k onanii, která byla celospolečensky odsuzována. Nezvládnutí takové situace mnohdy vedlo k nechtěnému těhotenství. Tehdejší zákony trestaly těžkým žalářem nejen vyhnání plodu, ale i pouhý pokus. V té době bylo tzv. *andělíčkářství* (pokoutní potraty) hojně rozšířeno. Pro zajímavost: podle dostupných dobových statistik se první pohlavní styk (pohlavní debut) odehrál ve věku kolem 20,8 let.

30. – 40. léta 20. století

Společenské podmínky, které byly do značné míry ovlivněny nejen křesťanskou morálkou, ale i názory prezident T. G. Masaryka, se ve svých důsledcích promítly i do pohlavní výchovy a následně i do předmanželských vztahů. Od konce 30. let se začíná prosazovat tzv. petting. Jednalo se o nekoitální sexuální praktika, která přispívala k hlubšímu vzájemnému poznání bez výraznějšího rizika otěhotnění.

50. a 60. léta 20. století

Ukončení druhé světové války převládalo (krátký čas) období výrazného celospolečenského optimismu. U mladých lidí převládá výrazné uvolnění v navazování nových známostí, postupně se uvolňuje předpoklad trvalosti vztahu, což se začíná negativně projevovat v neustále rostoucí křivce rozvodovosti. Objevuje se nový trend v intimním životě, a to snaha lépe zvládnout techniku sexu a lehčeji, častěji a intenzivněji prožívat orgasmy.

V kapitalistickém světě se začíná prosazovat revolta poválečné generace, tzv. hnutí „hippies“, které ve svých důsledcích předznamenalo počátky sexuální revoluce. Paradoxně u dětí z této generace se začíná výrazně prosazovat hodnota monogamního vztahu a romantika ve vztahu. Na druhou stranu je zapotřebí také vidět výraznou centralizovanou snahu o potlačení pohlavně přenosných nemocí, zejména kapavky a syfilis, což se podařilo. ČR byla jedna z mála (ne-li jediná), které se podařilo celospolečensky potlačit zmiňované pohlavně přenosné nemoci,

V ústavě z roku 1948 bylo deklarováno, že „*Manželství, rodina a mateřství jsou pod ochranou státu.*“ Obdobně i v ústavě z roku 1960 (Ústavní zákon č. 100/1960 Sb., schválen dne 11. 7. 1960 a zrušeným dne 1. 1. 1993) bylo deklarováno, že „*Mateřství, manželství a rodina jsou pod ochranou státu.*“ Současně se v provádějících opatřeních doporučuje novomanželům projít předmanželskou lékařskou prohlídkou. Podle dřívějšího zákona č. 86/1950 Sb. a § 25, kdo uzavřel manželství bez předmanželské lékařské prohlídky a případně nakazil manžela(ku), se takový postup bude kvalifikovat jako přečin, poškození zdraví z nedbalosti a taková osoba může být potrestána odnětím svobody až na dobu 6 měsíců.

70. – 80. léta 20. století

Předmanželský pohlavní styk se stává tolerovanou normou. Ve svých dopadech dochází k výraznému nárůstu počtu svobodných matek, které již nebyly společností odsuzovány, stejně tak jako i jejich děti. Sociální podmínky byly k takovým matkám poměrně příznivě nakloněny. Přesto naše republika patřila ve své době k zemím s nejnižším počtem svobodných matek (opakem byla např. bývalá NDR – Německá demokratická republika). V 80. letech minulého století dochází také k výraznému nárůstu umělého přerušování těhotenství, a to i přes frustrující účast žen před interrupčními komisemi (působily od 50. let minulého století a jejich posláním bylo rozhodnout, zda se těhotenství vůbec přerušit nebo naopak matka bude nucena dítě donosit). Ke zrušení komisí došlo na základě příslušného zákona až v roce 1986.

90. léta 20. století

Po roce 1989 dochází k celé řadě negativních jevů v partnerském a manželském soužití, zejména pak nárůst střídání partnerů, rozvodovost, rození dětí mimo manželství,

prostituce, erotické a pornografické časopisy apod. Objevuje se také celá řada pozitiv, jako např. výrazně klesá počet umělého přerušování těhotenství, otevírají se témata vztahující se k homosexuální minoritě (např. registrované partnerství), dostupnost anti-koncepce, zvláště pak hormonální, zodpovědnější přístup k prvním pohlavním stykům aj. Na druhé straně dochází k nárůstu pohlavně přenosných nemocí, zejména HIV/AIDS, dřívější zahajování pohlavního života, a to až pod hranici trestné zodpovědnosti atd. V neposlední řadě narůstají sociálně patologické jevy se sexuálním pozadím, jako např. prostituce, pedofilie, sexuální turistika atd.).

SHRNUTÍ KAPITOLY

Kapitola zahrnuje základní členění typů rodiny, a to na monogamní a polygymní (zahrnuje polyandrické a polygamické typy rodiny). Pozornost je věnována matrilokální, patrilokální, neolokální a egalitární rodině.

Zvláštní pozornost je věnována matriarchátu a přechodu k patriarchátu. Jako zajímavost je demonstrováno pojetí vývoje rodiny podle Engelse, který ve svém díle „*Původ rodiny, soukromého vlastnictví a státu*“ (1894) vymezuje 6 stádií vývoje rodiny, a to: stadium zvířecí, skupinové manželství, rodina pokrevních příbuzných, rodina punaluanská, párová rodina a monogamní rodina.

Závěr kapitoly zachycuje bodově nástin manželského a předmanželského soužití v minulém století.

KONTROLNÍ OTÁZKA

- Vyjmenujte jednotlivé základní formy rodiny v průběhu historie.
- Uveďte základní rysy předmanželského a manželského soužití v jednotlivých obdobích v minulém století.

KORESPONDENČNÍ ÚKOL

- Shromážděte přehled předmanželských a manželských rituálů a zvyků a „vypíchněte“ takové odlišnosti, které se v jiných lokalitách České republiky nevyskytují.
- Zvolte si libovolnou formy soužití z výše uvedeného souboru a doplňte konkrétní příklady, místa a společenství kde se objevily a zdůvodněte.

PRO ZÁJEMCE

Věk uzavírání manželství

Průměrný věk obou partnerů při vstupu do manželství byl průběhu dějin rozličný. Svou roli sehrávala celá řada faktorů, jako například ekonomické podmínky, neplánované otěhotnění, tradice, společenské klima apod.

K uzavření sňatku (tzn. uzavření manželství) bylo až do zrušení poddanství (1848) podmínkou místních představitelů církve (farářů) souhlas majitele manství. Následujícího roku (1849) došlo k přenesení nezbytného souhlasu na obecní samosprávu (1849–1855) a ještě později na okresní úřady (1856–1868). Následující rok došlo k odstranění této povinnosti. Jednalo se totiž ve své době v intencích Evropy o ojedinělou byrokratickou obstrukci

Neméně zajímavá je také nejnižší věková hranice možná pro vstup do manželství. Zákonem z roku 1811 byl pro sňatek osob mladších 24 let nutný souhlas rodičů (nebo zákonných zástupců). Od roku 1858 muži mladší 22 let nesměli uzavírat manželství. K tomu přistupovala i další omezení, a to tzv. *finanční* dekret (z roku 1800), který bránil uzavření sňatku pro celou řadu profesí, jako např. učitelům, četníkům, vojákům atd. Důvod byl velice pragmatický, prostřednictvím dosažení určitého služebního postavení (a souvisejícího platu) zajistit, aby v případě smrti manžela (u vojáků např. ve válce) byla částečně ekonomicky zajištěna rodina). Sociálním důsledkem byl postupný růst věku k uzavření sňatku nejen u mužů, ale i u žen, přičemž se některé ženy účelově rozhodly zůstat jako neprovdané např. učitelský celibát u učitelk žen). Poněkud odlišná situace byla u osob manuálně pracujících, zejména námezdních dělníků. Tato skupina obyvatel měla relativně jistý příjem a tím narůstá sňatečnost mimoměstských mužů i žen. Současně dochází i k nežádoucímu jevu, a to počtu narozených dětí mimo manželství. Jestliže se v 18. století rodilo mimo manželství přibližně 4–5 % dětí. Největší množství nemanželských dětí se rodilo v místech s vyšší koncentrací dělníků (např. Kladno, Ostrava, Podkrušnohoří, Praha, Brno aj.) a sezónních dělníků (např. sběrači vína na jižní Moravě). Přitom společnost nekompromisně v 18. a 19. století společnost odsuzovala svobodné matky. Svobodné matky se ponejvíce rekrutovaly ze skupiny služebných ve velkých městech, a přestože se jednalo o nepřijemnou situaci, byla pro matku řešitelná. V celé zemi byla poměrně hustá síť tzv. nalezinců a tzv. zemských porodnic, což bylo zařízení pro možnost „*anonymního*“ porodu a následnému předání dítěte do jiné rodiny.

V letech 1896-97 bylo 0,12 % mužů při vstupu do manželství ve věkové kategorii do 20 let a současně 0,95 % dívek bylo mladších 16 let. V tehdejším Rusku se stávala dívka ve věku 14-15 let vdavek schopná. Předčasné uzavírání sňatků bylo považováno za jednu z příčin vysoké zločinnosti žen. Velký věkový rozdíl, rozšíření alkoholismu, sociální bída, nedostatek citového vztahu apod., to vše dávalo dostatek motivů k zavraždění manžela. Zpravidla se jednalo o otrávení ve stylu Maryši.

Rituály

Rituály spojené s manželstvím představují velice zajímavé čtení. Přesto je možné připomenout některé mezníky ve vztahu k manželství, zejména pak manželský zákon (1753), který s sebou přinesl tzv. ohlášky. Od té doby nebyl sexuální styk považován za hříšný, když byla dvojice veřejně zasnoubena. Jakmile spolu žili, považovalo se to za manželství a předpokládalo se, že tomu tak bude až do smrti. Komplikace přicházely s úmrtím jednoho z partnerů. Ohlášky se četly v kostele a svatba se následně musela konat do 3 měsíců.

Ohlášky se nejdříve ohlašovaly v kostele při nedělní mši. Později se k ohláškám využíval i místní tisk, který prezentoval zpravidla informace následujícího typu: „*Kdo by věděl o nějaké zákonité překážce, týkající se těchto dvou snoubenců neb o poměru vylučujícím svobodné přivolení, aby to podepsanému matrikáři přímo anebo cestou obecního představenstva ohlásili.*“ (Zájmy Slovače, 1909, č. 50, s. 6)

Obecně můžeme rituály vnímat jako způsob (obřad) chování, který je založen na mnohaleté tradici. Zahrnuje určitý postup, určitou poslušnost, která má v rovině morální „zavazující“ hodnoty. Ještě musíme odlišovat od zvyku, který představuje ustálený vzorec chování, který se dlouhodobě udržuje.

OTÁZKY

1/1 Z hlediska pozice obou pohlaví můžeme rozdělit rodiny na několik typů. Vyberte z následujícího přehledu typ, který do uvedené přehledu nepatří. Jedná se o typ:

- a) egalitární
- b) patriarchální
- c) **polyandrický**
- d) matriarchální

1/2 Která země v Evropě po 2. světové válce se vyznačovala velkým počtem svobodných matek?

- a) Francie
- b) Anglie
- c) Slovensko
- d) **NDR – Německá demokratická republika**

1/3 Rodina, která na daném vývojovém stupni omezuje pohlavní styk mezi rodiči a dětmi, následně pak mezi sourozenci, přičemž příbuzenství se určuje podle matky a zůstává zachována polygamie a výjimečně se objevuje polyandrie, taková rodina se označuje jako rodina:

- a) monogamní rodina
- b) párová
- c) punaluánská**
- c) pokrevních příbuzných

Poznámka:

Správné odpovědi jsou uvedeny v záběru studijní opory.

DALŠÍ ZDROJE

ENGELS, B. *Původ rodiny, soukromého vlastnictví a státu*. Praha: Svoboda, 1949.

MAC IVERA, R. M., PAGEA, C. H. *Society an Introductory Analysis*. London, 1961.

In. WIATR, J. J. *Společnost*. Praha: SPN, 1968.

2 VÝBĚR PARTNERA Z HLEDISKA INTERSEXUÁLNÍCH ROZDÍLŮ A PARTNERSKÝCH

RYCHLÝ NÁHLED KAPITOLY

První láska je los, který nevyhrává, ale celý život si pamatuješ jeho číslo.

(E. Zola – francouzský spisovatel)

Seznámíte se s jednotlivými fázemi partnerského vztahu, které by měly předcházet uzavření manželství a následného založení úplné rodiny. Významnou roli sehrává nejen představa o budoucím partnerovi, ale i jednotlivé fáze, jako zamilovanost apod.

CÍLE KAPITOLY

Po prostudování textu v níže uvedené kapitole a další doporučené odborné literatury se budete lépe orientovat v problematice výběru partnera. To znamená, že budete lépe:

- vnímat problematiku výběru partnera,
- umět poukázat na možná rizika, která s výběrem „správného“ partnera souvisí,
- umět lépe argumentovat při rozhovorech s dětmi a dospívajícími.

KLÍČOVÁ SLOVA KAPITOLY

partnerství, znaky zamilovanosti, fáze partnerského vztahu

ČAS POTŘEBNÝ KE STUDIU

Lze předpokládat, že k prvotnímu seznámení se s obsahem odpovídající kapitoly postačí cca 30 min. K podrobnějšímu pochopení obsahu pak dalších 30–40 minut (tzn. více jak 1 hodinu. K tomu počítejte minimálně 2-3 hodiny na vypracování korespondenčního úkolu.

PRŮVODCE TEXTEM

Při výběru partnera existují určité **obecné principy výběru** (zpracováno a upraveno podle: Šmolka, 2005):

- a) výběr na principy podobnosti (homogamie)

Autor tím nemá na mysli sexuální orientaci, ale zastává názor, že při výběru partnera hraje významnou roli homogamie, a to:

- věková (týká se přibližně věkové kategorie vrstevníků)
- vzdělanostní
- sociální (v našem sociálním prostředí při výběru partnera stále převládá výběr tzv. z vlastních řad než z jiných společenských kultur)

Poznámka: z hlediska genetiky jsou takové vztahy žádoucí.

Stále více se však v současnosti začíná do výběru promítat vyšší věkový rozdíl partnerů, přičemž není ojedinělý opačný model, kdy žena je starší než muž. Samostatnou kapitolu představuje společná sexuální orientace.

b) výběr na principu odlišnosti (heterogamie)

Do dané skupiny (viz Šmolka, 2005) spadají partneři, kteří se „*doplňují*“. V konkrétním případě se povětšinou jedná o situaci, kdy jeden z partnerů má tendenci ustoupit, je-li např. jeden z partnerů dominantní. Krajně rizikové jsou takové vztahy, kdy je příliš velká propast v různých společných zájmech a předpokladech pro partnerství (tzn. manželství). Je zde velká pravděpodobnost rozpadu vztahu.

c) prostředky poznání partnera

Umět naslouchat tomu, co druhý říká. To znamená, že prostřednictvím vzájemného dialogu se snažíme zjistit co nejvíce informací o druhém partnerovi. Pozor! Druhý partner bude zcela účelově prezentovat své přednosti, a v takovém případě může, jedná-li o zkušeného partnera, který má za sebou několik vztahů, hrozit nebezpečí, že dojde k manipulaci. Proto je vhodné se bavit spolu o společných zájmech a představách např. o společném bydlení atd.

d) pozorovat chování druhého

Vedle verbálního projevu, který má sice svou vypovídající hodnotu, je důležité sledovat i celkové chování partnera, zvláště pak v krizových situacích. Musíme mít na zřeteli i fakt, že v počátcích vztahu nejsme schopni objektivně vidět a vnímat některé signály, které později mohou přerůst ve velký problém.

e) méně důležité informace získané tzv. z druhé ruky

Takové informace mohou být účelové, zvláště v dnešní době je některým informacím získaných prostřednictvím sociálních sítí přikládán velký význam. (Pozor! Jedná se o velice nespolehlivé informace. Do dané skupiny spadají i horoskopy prezentované v tisku apod.)

f) fyzický vzhled

Vzhledem k tomu, že se jedná o předmět prvního vizuálního kontaktu, hraje fyzický vzhled velkou roli. Z rysů tváře, lze mnohé vyčíst. (Pozor! Není vhodné spoléhat na určité typologie prezentované v masmédiích.)

g) vnější úprava partnera

Partner svým zevněškem odpovídá „standardu“ (tzn. je „in“) nebo zda se snaží svým zevněškem se odlišovat, nebo splynout s okolím.

h) znalost rodinného prostředí partnera

Prostředí, v kterém dotyčný vyrůstá, se pochopitelně promítá do budoucího chování. Doporučení: co nejdříve se seznámit s daným rodinným prostředím. Z takového prostředí si přinášíme nejvíce zvyků apod.

ch) nonverbální projevy

Fyzický kontakt může v mnoha ohledech prohloubit vznikající vztah. Jsou-li dané doteky příjemné, případně, nejsou-li příjemné, pak je zapotřebí se nad perspektivou daného vztahu zamyslet.

Pochopitelně, že uvedený přehled možných podnětů je odlišný z pohledu muže a z pohledu ženy.

Jestliže se blíže zaměříme na obsah jednotlivých fází (fáze výběru partnera, pretaktilní fáze, taktilní a genitální fáze), pak mnohem snadněji pochopíme celý model sexuálně motivovaných aktivit mužské části populace ve vztahu k ženám, ale také nutnost celý model odpovídajícím způsobem za pomoci výchovných nástrojů uplatnit u dospívajících. Po první fázi, v které dochází k vlastní lokalizaci budoucího sexuálního partnera, nastupuje fáze pretaktilní. V této fázi dochází k verbální i nonverbální komunikaci (tzn. kokeťování, laškování, harašení apod.). Časové rozpětí závisí na frekvenci osobních kontaktů, motivaci, okamžitém stavu organismu, možnostech další akcelerace, korelace s představou idolu atd. Může se jednat o několikaminutovou záležitost (např. prostituce pod vlivem působení drog, alkoholu, psychického stavu atd.), stejně tak jako o dlouhodobý jev. Fáze taktilní (kontaktní) zahrnuje přímé fyzické kontakty mezi oběma jedinci (např. polibky, objetí, hlazení, petting apod.). Poslední fáze zahrnuje koitus.

Existuje několik fází vztahu. Jde o:

- volbu (výběr) partnera,
- zamilovanost,
- vybudování společného života a rodiny,
- soužití v období stárnutí.

Vztah je považován za to nejhodnotnější, co může člověk mít. Ne vždy je vztah ideální. Může přijít disharmonie a problémy, které je nutné začít včas řešit a o vztah začít pečovat.

Ve zkratce se dá říci, že po silném citu dvou lidí následuje láska, které v případě souznění přeroste do partnerství, ve kterém jsou dva lidi spokojeni a vytváří si tak prostředí, ve kterém dokáží upokojit své tělesné i citové potřeby (Venglářová, 2008).

Vývoj vztahu probíhá v určité obecně pojímané trajektorii, která má několik fází, které se odlišují od sebe délkou trvání, a to od několika měsíců až po několik let.

1. fáze: Nadšení

V každém partnerském vztahu (stejně tak jako i obecně) dochází v dané fázi k realizaci naprosté většiny premiér, které s sebou přinášejí nový impuls k dalšímu rozvoji a prohlubování vztahu. Je k diskusi, zda je lepší volit strmější nárost akcelerace vztahu, nebo volit postupný nárůst a prohlubování vzájemného poznání. Právě odtud lze odvodit diskusi – jak dlouhá (jak by měla dlouhá být) je daná fáze *nadšení*. Dá se spekulativně určit, že se jedná přibližně o jeden kalendářní rok. Zdůvodnění je prosté, neboť v daném časovém (ročním) cyklu se odehrají všechna významná životní jubilea, rodinné rituály za přítomnosti nového partnera(ky) atd. Zmiňovaná fáze zahrnuje v sobě velké riziko, které spočívá v neodhalení (povětšinou nepřipouštění si) některých sociálně patologických jevů, případně prvků rizikového chování partnera.

2. fáze: Stagnace (plató)

Vytvořený partnerský vztah získává všechny symptomy okolím respektované partnerského vztahu, který s sebou může přinášet i četné prvky fungování budoucí rodiny. Dochází k veřejné prezentaci sounáležitosti, dochází k hledání společných volnočasových aktivit, sjednocování (sblížení) názorů na určité jevy, stavy, činnost apod. Velkým rizikem je odhalení určitých zdrojů možných rizik, které nelze přehlížet a které dávají reálný základ možných konfliktů v blízké budoucnosti. Tendence zachovat rizikový vztah je silně ovlivněno veřejným přiznáním vlastního selhání a špatné volby při výběru partnera.

3. fáze: Rozcestí

Postupnou kumulací dílčích, mnohdy i parciálních problémů, zasahování do vztahu ze strany blízkého okolí, vliv stereotypu (v podstatě lze hovořit o *únavě vztahu*), psychosociálnímu dozrávání dospívajících apod. dochází k nutnosti řešit nejen stávající a neustále přicházející problémy, ale také vztahové záležitosti. K velice častým problémům, které se objevují na scéně, je navázání nového mileneckého vztahu.

4. fáze: Řešení

Ve své podstatě se jedná o tři možná řešení problému:

- a) zachování stávajícího stavu
- b) přechod na kvalitativně vyšší úroveň (módně řečeno na vyšší level)
- c) rozpad (/demontáž) vztahu,

Rozpady partnerských vztahů, stejně tak jako o narůstající křivka rozvodovosti poukazují na fakt, že délka samotného předmanželského vztahu (v některých případech přímého

soužití) nemusí být zárukou dlouhotrvajícího a spokojeného manželství. Mnohem důležitějším faktorem je samotná kvalita společného soužití.

Existuje i další pohled na členění vývoje partnerského vztahu. Například Venglářová (2008) člení vývoj partnerského vztahu na:

- Zamilovanost - trvá několik měsíců až dva roky. Po toto období je typická euforie a pocit štěstí. Zamilovaní lidé jsou více komunikativní a plní počátečních iluzí, které od vztahů očekávají. Sexuální přitažlivost a vášeň je v tomto období nejsilnější.
- Láska - přichází po třetím roce soužití. S láskou odezní fáze zamilovanosti a přichází cit trvalého charakteru, bezpečnosti a přijetí. Někteří jedinci si nemusí přechodu fází povšimnout, jedná se o přechod plynulý a tichý.
- Partnerství - s láskou přichází fáze partnerství, která přináší první známky stereotypu, který by však neměl být vnímán negativně. V tomto období je důležité všimnout si pocitů souznění a blízkosti. Do popředí se staví vynikající znalost partnera, vzájemná péče a úcta k sobě i druhému.

Partnerské mýty

Existuje celá řada mýtů, které se vztahují k výběru budoucího partnera. Jedním z nejčastějších mýtů je např.

Láska na první pohled

Platonická fáze zamilovanosti postupně s sebou přináší první fyzické kontakty (polibky, vzájemné hlazení, objímání), stejně tak může dojít k prvním sexuálním experimentům. Do této kategorie patří např. petting a necking. (Pozor na respektování věkové hranice 15 let u obou partnerů.)

První láska (zamilovanost) je věčná.

První zamilovanost bývá v naprosté většině platonická a také první láska s sebou nese všechny „krásné“ znaky nekritičnosti. Objekt první lásky je milován (spíše obdivován) pro své vnější znaky (např. vzhled, barvu vlasů, očí, nošení posledních módních výstřelků, shoda uměleckých, případně sportovních idolů, shoda v poslechu hudby apod.). Do sféry obdivu spadá i převládající chování a hodnocení ze strany spolužáků, kamarádů, ve výjimečných situacích i sourozenci a rodiči.

SHRNUTÍ KAPITOLY

Zodpovědný výběr partnera je základem pro stabilní partnerský život, následně i pro manželství. Partnerský vztah s sebou přináší v období zamilovanosti určité znaky: vzájemný

obdiv, nekritičnost, zveličování, omezování času, žárlení a sobeckost. Obdobně i vztah má své fáze, kterými prochází. Jedná se o fázi: nadšení, stagnace (plató), rozcestí a fázi řešení.

KONTROLNÍ OTÁZKA

- Která kritéria (principy) se nejvýrazněji promítají do výběru partnera?
- Charakterizujte jednotlivé fáze partnerství a uveďte konkrétní příklady!

KORESPONDENČNÍ ÚKOL

- Z historické literatury „vytáhnete“ konkrétní příklady a postupy při výběru budoucího partnera.

PRO ZÁJEMCE

Vybrané znaky zamilovanosti

- Vzájemný obdiv – představuje přirozený jev, který vychází z vyhledávání a očekávání příjemných vzájemně prožitých chvil.
- Nekritičnost – jedinec nedokáže zcela objektivně posoudit všechny vlastnosti partnera, jeho charakter, chování apod. (Právě zde může mít počátek např. nedešifrované chování v pozdějším stadiu přecházející do domácího násilí.) Zamilovaný jedinec nedbá na názory okolí, rodičů, kamarádů, nezajímá se o minulost partnera, sociální prostředí, v němž vyrůstal atd.
- Zveličování – v daném okamžiku kladných, případně okolím obdivovaných vlastností partnera a naopak, přehlížení negativních.
- Omezování času – snaha „ukrást“ každou chvíli jen pro sebe, a to mnohdy i na úkor okolí a svých povinností (např. chození za školu, neučení se atd.).
- Žárlení a sobeckost – vychází z potřeby být druhému nablízku a co nejvíce s ním prožívat vztah. Žárlivost v tomto období není „nebezpečná“, protože vychází z touhy po partnerovi.

OTÁZKY

2/1 Vývoj vztahu probíhá v určité obecně pojímané trajektorii, která má několik fází, které se odlišují od sebe délkou trvání. V jedné z následujících variant není zachováno správné řazení. O kterou odpověď se jedná?

- a) nadšení, stagnace, řešení, rozcestí
- b) **nadšení, stagnace, rozcestí, řešení**
- c) nadšení, rozcestí, řešení, stagnace
- d) nadšení, řešení, stagnace, rozcestí

Poznámka:

Správné odpovědi jsou uvedeny v záběru studijní opory.

DALŠÍ ZDROJE

ŠMOLKA, P. *Výběr partnera. Pro nezadané i zadané*. Praha: Grada, 2005. ISBN 80-247-1080-3.

VENGLÁŘOVÁ, M. *Průvodce partnerským vztahem*. Praha: Grada. 2008. ISBN 978-80-247-2054-8.

3 TYPOLOGIE (MODEL) PARTNERSKÉHO SOUŽITÍ

RYCHLÝ NÁHLED KAPITOLY

„Bude-li cesta k rodičovství postupně procházet fází partnerství a manželství, dá se předpokládat, že rodina bude i v blízké budoucnosti zachována a bude plnit všechny své základní funkce.“

(Kamil Janiš)

Jedinec v průběhu života vstoupí do celé řady modelových vztahů, které můžeme klasifikovat. Kromě základní společensky tolerovanou trajektorií, která jde po linii *partnerství – manželství – rodičovství*, existují i další možné modely, které vyhovují představám všech zúčastněných. Důležité je si však uvědomit, že u všech modelů se předpokládá monogamní soužití a současně, že každé uspořádání má svá pozitiva, stejně jako negativa a je ovlivňován celou řadou faktorů (např. sociálních, ekonomických atd.). U každého modelu jsou napsány důvody existence, přednosti i případná negativa.

CÍLE KAPITOLY

Po prostudování níže uvedeného textu a další odborné literatury, budete se lépe:

- orientovat v možnostech rozličných modelů partnerského soužití (tzn. včetně manželství a rodičovství),
- umět lépe argumentovat ohledně prezentování předností, ale také odpovídajících negativ u volby rozličných modelů partnerského soužití,
- získáte informace poskytující základ k efektivní výchově k partnerství, jako základu k manželství a rodičovství,
- osobně preferovat společensky požadovaný model, a to z důvodů nejpřirozenějšího prostředí pro výchovu dětí.

KLÍČOVÁ SLOVA KAPITOLY

model, partnerství, manželství, rodičovství, polyamorie

ČAS POTŘEBNÝ KE STUDIU

Lze předpokládat, že k prvotnímu seznámení se s obsahem odpovídající kapitoly postačí cca 40 min. K podrobnějšímu pochopení obsahu pak dalších 30–40 minut (tzn. více jak 1 hodinu). K tomu počítejte minimálně 2-3 hodiny na vypracování korespondenčního úkolu.

Jak již bylo uvedeno v předchozí kapitole, rozpady partnerských vztahů a narůstající křivka rozvodovosti poukazují na fakt, že délka, případně „kvalita“ samotného předmanželského vztahu a ani. tzv. manželství na zkoušku apod., nemusí být zárukou dlouhotrvajících a spokojeného manželství.

V každém případě se nám jedná komplexnější pojetí výchovy k partnerství (**P**), manželství (**M**) i výchovy k rodičovství (**R**), Má-li škola připravovat mladou generaci na převzetí některé z budoucích rolí, musí v rámci svého výchovného modelu prezentovat a připravovat mladé pro všechny uvedené (následující) modely. Jejich expozice může do značné míry zlepšit vztahy určité části společnosti k uvedeným skupinám. Z hlediska časové posloupnosti je zapotřebí vést už děti v předškolních zařízeních, na základní škole, ale i v rodinném prostředí k partnerství, tzn. k vzájemnému respektování děvčat a chlapců, respektive slušnému chování navzájem. Musíme mít na zřeteli, že navazování (kamarádských) partnerských vztahů patří v daném období k významné součásti trávení volného času.

Při výchově k manželství nelze opomíjet témata dostatečného vzájemného partnerského poznání (včetně ze strany církve netolerovaného předmanželského pohlavního styku), předností legislativních dopadů manželství a nezbytností vytvoření optimálních podmínek pro narození dítěte. Podle statistik se stále zvyšuje průměrný věk novomanželů, který se dnes přibližuje hranici 30 let, přičemž nejsou výraznější rozdíly ve věku u nevěst a ženichů. Nepochybně zajímavé je i konstatování, že ve všech z uvedených modelů představuje sexuální soužití jeden z významných faktorů stability potencionálního vzájemného soužití. Lze konstatovat, že vzrůstá zodpovědnost u mladých lidí v oblasti sexuálního chování. Zůstává otázkou, na kolik se na daném stavu podílí výchova a především instituce škola.

Pokusíme-li se o určitou typologii možných modelů zastoupených v uvedené „triádě“, které mohou nastat (a v praxi také nastávají), pak právě na ně je zapotřebí zaměřit obsah rodinné výchovy v podmínkách základních a středních škol. Žáky je zapotřebí seznámit se všemi možnými omezeními, riziky, ale také pozitivy i důvody, proč tu či onu variantu partnerství volí. Předpokládá se, že pochopením jednotlivých odlišností, porozumí jednou dospívající okolnímu sociálnímu prostředí, v němž se bude pohybovat. Obdobný přístup musí volit rodiče, kteří mají navíc možnost demonstrovat jednotlivé modely na příkladech ve svém okolí. Svou významnou roli sehrává i délka trvání jednotlivých „etap“ (fází). Dlouhodobé vztahy, tzv. přečhozené, se často stávají zdrojem konfliktů a následného rozpadu vztahu.

Ještě je zapotřebí zdůraznit, že není jasně vymezena délka jednotlivých etap, která je značně individuální, přičemž je navíc ovlivněna celou řadou objektivních i subjektivních příčin. Na představu o budoucím soužití působí celá řada faktorů, jako například sociální tendence, ekonomické podmínky, sociální vlivy, vzdělání, možnosti cestování, studijní možnosti,

změny v reprodukčním chování, možnosti podnikání, osobní preference (např. věnování se politice, umění, vědě apod.).

Jak ještě bude i později zdůrazněno, od 50. let do 90. let minulého století patřil k nejrozšířenějším modelům rodiny model, který zahrnoval dvě děti. Přestože i dnes je takové složení rodiny nejideálnější, není už tak vázáno na zastoupení jednoho biologického otce.

Přehled jednotlivých modelů vzájemného soužití s odpovídajícím komentářem:

Model č. 1

P – M – R

Jak partnerství (P), tak manželství (M) i rodičovství (R) představuje konkrétní životní fáze a mety, které by v ideální podobě mělo mít následující posloupnost. Jedná se o nejpřirozenější model, kdy období partnerského soužití je dovedeno do uzavření manželství a následně završeno narozením dítěte. Jde o ideální stav, ke kterému cíleně obsah výchovy směřuje. Současně se jedná o model, v němž je velice obtížné stanovit časové intervaly pro jednotlivé fáze, které v reálné podobě podléhají volbě životní strategie, představám o profesním růstu, o uspokojujících ekonomických podmínkách, možnostem společného bydlení, představám o počtu dětí atd.

Uvedený model však v sobě skrývá jedno nebezpečí, neboť ani jeden z partnerů nemusí vědět, zda je schopen zplodit dítě. V mnoha případech se může jednat i o variantu, kdy se jedná o tzv. odložené mateřství.

V současné době se začíná objevovat i výraz polyamorie. **Polyamorie** (řec. poly – mnoho, lat. amor – láska) – jedná se o označení pro životní styl, kdy jedna osoba(osoby) žijí v několika souběžných vztazích. Ve své podstatě se jedná o nemonogamní soužití, které předpokládá obrovskou míru tolerance a respektování dalších vztahů u partnera(partnerů).

Vyznavači polyamorie zastávají názor, že se nejedná o nevěru v klasickém slova smyslu, přičemž ve vztahu nemusí být jeden vztah nutně nadřazen ostatním.

Polyamorie vznikla v USA. V našem prostředí se čas od času prezentuje v médiích, zvláště v případech známých osobností.

Model č. 2

P – R – M

Zmiňovaný model vzájemného soužití vychází z toho, že po odpovídajícím partnerském období, následném těhotenství partnerky (nemusí se jednat v každém případě ihned o první těhotenství), dochází z rozličných příčin (např. ekonomické důvody, vlastnictví

bytu, nástup dítěte do školy apod.) k uzavření manželství. V praxi se jedná často o variantu, kdy spolu partneři žijí se zkušenostmi z předchozího manželství (partnerství), kdy např. partnerka má z předchozího partnerství (manželství) dítě ve vlastní péči.

Model č. 3

P – R

V poslední době se objevuje dynamicky rozvíjející model vzájemného soužití, kdy po určitém časovém období dojde po partnerském soužití k narození dítěte. Někdy bývá těhotenství jedním z motivů uzavření manželství, ale v současné době se stále více dětí rodí (přibližně 1/3) do mimomanželského prostředí. Uvedený model je u mladých lidí silně preferován a také společensky je takové soužití značně tolerováno. Ve zdůvodnění svých odpovědí respondenti zdůrazňují možnost nekomplikovaného rozchodu, pocit volnosti, že uzavření manželství nemá vliv na citový vzájemný vztah apod. Navíc jsou v mnoha případech k takovému soužití vytvářeny podmínky ze strany samotných rodičů. Riziko takového soužití spočívá v tom, že v případě komplikací (např. nemoc, úmrtí apod.) nemusí mít vždy *postižený* jedinec odpovídající právní ochranu a jistotu.

Model č. 4

P – M

Jeden z partnerů je při vstupu svobodný, druhý (např. rozvedený/á) má určité zkušenosti z předchozího vztahu. Existují dvě varianty, kdy předchozí vztahy jsou buď bezdětná, nebo si jeden z partnerů přivádí z předchozího vztahu dítě (děti).

Možná rizika: Dítě je příliš fixované na jednoho z předchozích rodičů. V takovém případě je nezbytný trpělivý přístup, vyhýbání se konfliktním situacím a zachovat konstantnost v jednání. Zvláště citlivé je pobyt u předchozího rodiče (zpravidla otce) v po rozvodové (po rozchodové) fázi a návrat do nového „rodinného“ prostředí

Po partnerském období, po vzájemném poznání, soužití ve společné domácnosti, dochází k následnému uzavření sňatku. Taková soužití jsou mnohdy podložena i silně emotivním vztahem. Problém v takovém modelu spočívá v dotažení vztahu do fáze rodičovství. Důvodem mohou být objektivní faktory, jako např. nemožnost otěhotnění partnerky (neplodnost partnera). Vhodným řešením se v takovém případě, po neúspěšných pokusech mít dítě, jeví možnost adopce (osvojení), které je chápáno jako osvojení cizího dítěte za vlastního. Jedná se o jednu z forem náhradní rodinné péče (jako nejčastější formou náhradní rodinné péče je tzv. pěstounská péče). Může existovat i vztah, kdy z rozličných, zejména pak sociálně ekonomických důvodů dojde k dohodě nemít děti.

Do daného modelu je možné zahrnout i tzv. registrované partnerství.

(Poznámka: Problematice registrovaného partnerství je věnována poslední kapitoly studijní opory.)

Model č. 5

R – P

Jedná se o *prohození* logického vývojového stavu, kdy se v podstatě při prvním náhodném a nechráněném pohlavním styku dostává partnerka do jiného stavu a narodí se dítě. Tím dochází k vytvoření situace, kdy partnerské soužití (bez legalizace takového vztahu) je podmíněno více méně nechtěným těhotenstvím partnerky. Partneři spolu dál žijí ve společné domácnosti, starají se o společnou výchovu dítěte apod. Absentuje zde legalizace vztahu prostřednictvím manželství. Taková soužití v sobě skrývají velké a reálné riziko rozpadu a vstupu jednotlivých partnerů do nových vztahů.

Model č. 6

M – R

Uvedený model, představuje partnerství (manželství), kdy po velmi krátké známosti, kterou nelze ani označit za období partnerského soužití, dochází k otěhotnění partnerky (někdy dochází k otěhotnění už při prvním setkání) a k následnému (rychlému) uzavření manželství. V nedávné minulosti byl uvedený model velice častý, a to např. z malé informovanosti a dostupnosti odpovídající antikoncepce. Naopak v současné době není daný model příliš preferován. Porovnáním data narození nejstaršího dítěte a data sňatku lze zjistit, že většina dětí se narodila do devíti měsíců po uzavření sňatku.

Model č. 7

R – M

Uvedená varianta vychází z reálné situace, kdy dojde k náhodné známosti (případně pouze krátkodobé) spojené s nechráněným pohlavním stykem a s následným otěhotněním partnerky. Situace byla ještě v nedávné minulosti, zpravidla ve vztahu k okolnímu společenskému prostředí, řešena rychlým uzavřením sňatku. Taková manželství skrývají v sobě velké a reálné riziko rozpadu (rozvodu), a to na základě nedostatečného vzájemného poznání, ale také např. na základě nesouhlasu tzv. interrupčních komisí, které nepovolily přerušit těhotenství.

Do roku 1950 bylo umělé přerušit těhotenství kvalifikováno jako trestný čin. Teprve zákon č. 58/1950 Sb. připouštěl jako jediný důvod k interrupci, a to zdravotní příčiny. Od roku 1958 (na základě přijetí zákona č. 68/1957 Sb.) dochází k povolení interrupcí také z důvodu sociálních. V roce 1986 dochází ke zrušení „*potratových*“ (interrupčních) komisí a umělé přerušit těhotenství je realizováno na základě žádosti ženy. Od roku 1986 do roku 1990 dochází k postupnému nárůstu žádostí o umělé přerušit těhotenství (přes 100 tisíc roční – viz ÚZIS ČR)

Model č. 8

P

Uvedený model je typický pro partnery, kteří jsou ochotni spolu žít ve společné domácnosti bez vidiny manželství i rodičovství. Nejčastěji se jedná o vzájemné soužití mladých lidí, kdy se následně partnerský vztah rozpadne na základě vzniklé krizové situace. Na druhé straně sem spadají i partnerské vztahy starších osob (seniorů), které nehodlají žít samostatně, vedou společně domácnost a tráví spolu volný čas.

Pro úplnost je zapotřebí uvést, že vymezení samotného pojmu partnerství je velice komplikované, a to vzhledem k různým výkladům vycházejících z rozličných úhlů pohledu. Všeobecně můžeme partnerství vnímat jako duální vztah dvou jedinců, zpravidla rozdílného (heterosexuálního) pohlaví. Partnerským vztahem povětšinou mladí lidé vnímají takový vztah, do něhož je zakomponován jistý druh sexuální komunikace.

(Poznámka. Problematice partnerství je věnována jedna z následujících kapitol studijní opory.)

Model č. 9

R

Nejedná se o výjimečnou volbu životní strategie. Žena se prostě rozhodne mít sama dítě, ale k tomu nepotřebuje mít partnera, v ideálním případě manžela. Může se jednat o osoby s jinou sexuální orientací, upřednostňování profesní, společenské, umělecké, sportovní kariéry apod. V daném modelu absentuje tendence uzavření manželství.

V obsahu výchovy k rodičovství je zapotřebí věnovat odpovídající pozornost problematice znásilnění. Uvedený model je právě důsledkem takového jednání, kdy navíc partnerka se nerozhodla zvolit některou z cest vedoucích k přerušení těhotenství.

Model č. 10

M

V současných rozdílných ekonomických podmínkách v různých částech světa (např. rozvojové země) se může objevit i řada tzv. účelových sňatků, kdy se na základě domluvy uzavře manželství a jsou tak vytvořeny podmínky k legalizaci pobytu na našem území. Taková manželství se velmi rychle (po splnění účelnosti) rozpadají.

Uvedené typologie rozličných modelů vzájemného soužití se opírá především o vizi monogamního vztahu. V jiném případě by bylo zapotřebí rozšířit výše uvedený přehled o celou řadu dalších variant. Navíc je zapotřebí zdůraznit, že v časové posloupnosti může dojít k postupnému přecházení z jednoho modelu do druhého. Například po modelu **P – M** může dojít v delším časovém horizontu k *dotazení* do modelu **P – M – R**. Proto je zapotřebí nahlížet na danou typologii z hlediska času a perspektiv, přičemž každý z uvedených modelů má své přednosti, stejně tak jako i svá omezení, případně rizika.

Nepochybně zajímavé je i konstatování, že ve všech z uvedených modelů představuje sexuální soužití jeden z významných faktorů stability potencionálního vzájemného soužití. Ve vztahu k vyššímu věku novomanželů (při uzavírání prvních manželství) a současně k poklesu věku prvního pohlavního koitu, k permanentně klesajícímu trendu v počtu interrupcí, ale i šíření pohlavně přenosných nemocí atd. lze konstatovat, že vzrůstá zodpovědnost u mladých lidí v oblasti sexuálního chování.

Existují i **další rozličné modely soužití**, jako např.

I. Jedná se o vztah (svazek), kde jsou zastoupeny: otec – matka – dítě (děti)

Uvedený model nic neříká o tom, zda se jedná o vlastního otce pro všechny zastoupené děti, v častější variantě se jedná o otce pro společné děti a ne pro dítě (děti) z předchozího vztahu. Mnohem komplikovanější je vztah, kdy jeden z partnerů má a druhý nemá z předchozího vztahu dítě (děti).

II. Vztah (svazek) dvou nesezdaných partnerů, kde jsou zastoupeny: otec – matka – dítě (děti)

Svazek funguje a plní všechny funkce, které společnost očekává od rodiny. Absence legislativního *zarátování*. Daný vztah může být motivován celou řadou skutečností, jako např. ekonomická výhodnost, možnosti bydlení apod.

III. Dlouholetý vztah partnerů s sebou nese všechny znaky rodiny, plní všechny funkce jako rodina, ale partneři setrvávají pouze na partnerském vztahu a ne manželství.

V každém případě je nesmírně důležité uvědomit si, že uvedené modely mají pouze omezený vliv, jsou velmi proměnlivé a jedinec v průběhu života může model vzájemného soužití změnit, a to pod vlivem celé řady okolností. Jednotlivé modely musí být dospívajícím prezentovány jako možnosti s poukazem na své klady (pozitiva), stejně tak jako na spojená rizika (negativa).

SHRNUTÍ KAPITOLY

V průběhu života vstoupí jedinec do celé řady modelových vztahů, které můžeme klasifikovat, a to podle toho, zda se jedná o fázi *partnerství – manželství – rodičovství*. Kombinací jednotlivých fází, které s sebou přináší život, vytváří určité modely, které se vyznačují vlastními znaky a případně byly v jednotlivých obdobích preferovány. Důležité je si však uvědomit, že u všech modelů se předpokládá monogamní soužití a současně, že každé uspořádání má svá pozitiva, stejně jako negativa a je ovlivňován celou řadou faktorů (např. sociálních, ekonomických atd.).

KONTROLNÍ OTÁZKA

- Uveďte jednotlivé modely možného vzájemného soužití jedinců a zdůvodněte jejich vznik a důvod existence, včetně pozitiv i případných negativ.
- Který z uvedených modelů je, ze strany společnosti, nejžádanější?

KORESPONDENČNÍ ÚKOL

- Jaké mohou existovat další modely partnerského soužití?

3/1 Polyamorie představuje v praxi:

- a) Několik rovnocenných vztahů s rozličnými partnery, kteří o sobě nevědí.
- b) Vzájemné vztahy partnerů s dalšími jedinci, přičemž všichni o sobě vědí.**
- c) Vztah jedné osoby s několika partnery stejného pohlaví.
- d) Propojení několika partnerských dvojic mezi sebou, ale bez vzájemného povědomí o existenci daných vztahů.

Poznámka:

Správné odpovědi jsou uvedeny v záběru studijní opory.

4 PARTNERSTVÍ A VÝCHOVA K PARTNERSTVÍ.

RYCHLÝ NÁHLED KAPITOLY

Výběr partnera a následné partnerské soužití představuje základ budoucího úspěšného naplnění tzv. *žítí na hromádce*, které nachází u všech věkových kategorií v současné době velkou oblibu. Snahou všech zainteresovaných subjektů (rodiny, školy aj.) na výchově dospívajících jedinců, je vytvořit dobře fungující vztah a jeho potencionální přechod do manželství, s následnou výchovou dětí. Na základě šetření jsou v textu uvedeny nejen přednosti, ale i odpovídající rizika partnerského soužití.

CÍLE KAPITOLY

Po prostudování textu by mělo dojít k lepšímu pochopení nejen pojmu partnerství, ale také výchovy k partnerství. Po splnění daných požadavků, budete:

- umět lépe argumentovat ohledně prezentování předností a případných negativ partnerského soužití,
- získáte informace poskytující základ k efektivní výchově k partnerství, jako základu výchovy k manželství a rodičovství,
- schopni uplatnit při vzájemných diskusích zmiňované přednosti a negativa partnerského soužití.

KLÍČOVÁ SLOVA KAPITOLY

partnerství, výchova k partnerství

ČAS POTŘEBNÝ KE STUDIU

Lze předpokládat, že k prvotnímu seznámení se s obsahem odpovídající kapitoly postačí cca 30 min. K podrobnějšímu pochopení obsahu pak dalších 30–40 minut (tzn. více jak 1 hodinu). K tomu počítejte minimálně 2-3 hodiny na vypracování korespondenčního úkolu.

PRŮVODCE TEXTEM

Vymezení samotného pojmu partnerství v sociálním prostředí je velice komplikované, a to vzhledem k různým výkladům vycházejících z rozličných úhlů pohledu a pozic partnerství (existuje označení partnerství v oblasti ekonomické, politické aj.). Všeobecně můžeme partnerství vnímat jako duální vztah dvou jedinců, zpravidla rozdílného (heterosexuálního) pohlaví. (Ponecháváme stranou otázku vztahu homosexuálně orientovaných partnerů, případně tematiku registrovaného partnerství.)

Partnerství jako atribut středoškolského života

Nastoupí-li žák na některou střední školu, otevírá se mu široká škála možností, stejně tak jako i podmínek. Přes veškeré emancipační snahy existují určité stereotypy chování určených vlastním pohlavím i komplementárním chováním druhého pohlaví. Právě tento stereotyp se upevňuje a vyhraňuje v období školního věku. Jak uvádí Geist (1992, s. 455): „*Stereotyp pohlaví do značné míry působí v socializačním procesu jako sociální norma při vlivu sociálního útvaru na utváření sociokulturní osobnosti jedince podle "mužského" a "ženského" vzoru v souladu s hodnotovým systémem příslušného sociálního útvaru. Svou úlohu, při ujasnění si vlastní pohlavní role sehrávají informace mezi vrstevníky. Proto je důležité rozvíjet takové vztahy, prostřednictvím nichž se dostává dospívajícím řada informací a které mají vedle své vypovídající hodnoty dlouhou dobu latentního působení. Následující přehled zachycuje vývoj vrstevnických vztahů. V chování jedinců daného věku roste snaha o vnější upozornění (např. oblečení) ze strany opačného pohlaví. Nezřídka dochází k projevům demonstrujícím "příslušnost" k partnerovi, jako např. držení za ruku, kolem ramen, líbání na veřejnosti, ale i kouření, používání alkoholu a podobně. Pod vlivem různých vlivů si začínají pubescenti vytvářet realističtější představu o sobě samých i o vlastnostech budoucího partnera.*“

Všeobecně platí, že pro budoucí život je významné zvládnutí některých sexuálních rolí a chování. Je zřejmé, že chlapecký či dívčí způsob chování do jisté míry upevňují rodiče, učitelé a v neposlední řadě i samotné sociální prostředí. Protože prostředí (pojímáno v obecné rovině), v němž se sociální vlivy nejvíce realizují a formují objekt výchovy, je příliš široké, bylo vzhledem k objektu zkoumání (tzn. dospívající mládeži) zúženo na prostředí střední školy. V našem středoškolském prostředí je uplatňovaná zásada koedukace, která se svým způsobem podílí na zmírnění pohlavního napětí, na formování úcty a pozornému vztahu k druhému pohlaví. K výrazným znakům v projevu dospívajících patří jednak uvolňování závislosti na rodičích a jednak vytváření vztahů k vrstevníkům obojího pohlaví.

V praxi to vypadá tak, že se může objevit partnerský vztah, označovaný jako tzv. přátelství (kamarádství), někdy také jako kamarádství s výhodou. Dotyční aktéři rádi spolu tráví volný, v průběhu dne si jde každý za svými zájmy.

Počátky sexuálního chování v období partnerských vztahů

Naprostá většina vztahů prochází od prvních kontaktů, přes přátelství, kamarádství až k intimním kontaktům. Snahou je, aby partnerský vztah přešel v určitém časovém horizontu a na pozadí biologického, psychického a sociálního zrání do manželství. Budoucí soužití

v manželství prochází určitými etapami, které Plaňava (2000, s. 143–144) třídí do několika fází. Ve vztahu k mládeži a výchově k partnerství, manželství a rodičovství se jeví jako nejaktuálnější právě první fáze *předmanželské (s) párování*, které je ohraničeno zasnoubením a sňatkem.

Předpokládáme-li, že většina partnerských vztahů v sobě zahrnuje i sexuální vztahy, pak období středoškolského vzdělávání předpokládá první sexuální aktivity, které mohou mít v latentní podobě celoživotní dopady. V této souvislosti je zapotřebí nahlížet na problematiku předmanželského pohlavního života ze tří zásadních úhlů:

- a) Předmanželský pohlavní styk přispívá k lepšímu vzájemnému poznání. V průběhu takového soužití je dána dostatečná záruka, že tento vztah (bude-li pro oba partnery vyhovující) se bude v blízké budoucnosti transformovat do uzavření manželství s následným přechodem do rodičovství.
- b) V současné době ze strany společnosti existuje značné tolerování předmanželského sexuálního soužití. Rodiče takové vztahy nejen tolerují, ale v mnoha ohledech vytvářejí pro jejich existenci optimální podmínky.
- c) Obava z nežádoucího otěhotnění je eliminována nejen širokou informační kampaní, ale i dostupností jednotlivých antikoncepčních prostředků. Tolerování předmanželského pohlavního styku ze strany rodičů je motivováno snížením promiskuity, nepřímému zabránění dalšího šíření pohlavně přenosných nemocí, zejména HIV/AIDS atd.

K tomu přistupuje i pohled autorů Havlík a Koř'a (2002, s. 55–58), kteří uvádějí, že: „*Celková liberalizace a rozšíření antikoncepce se zřejmě podepsaly na generačních rozdílech přístupu k sexualitě. Od prudérního vztahu k sexualitě u žijících své mláde v první polovině 20. století k dnešnímu mediálně „přesexualizovanému prostředí“, v němž téměř všechna známá tabu padla nebo byla zpochybněna.*“ Věk zahájení sexuálního života výrazně klesal v 60. letech minulého století, kdy se hovořilo povětšinou o období tzv. sexuální revoluce. Vlivem pandemie HIV/AIDS došlo k relativnímu ustálení snižování průměrného věku zahájení sexuálního života i k ustálení promiskuitního chování mladých lidí. V poslední době opět dochází ke snižování zahájení sexuálního života do „nižších“ věkových pater. Zmiňovaní autoři dále uvádějí, že „*na sexuální výchovu působí jak vliv makrosociální (vývoj ženské emancipace, změny postojů k sexualitě apod.), tak mezi-osobní a skupinové*“ vlivy. Dominantní postavení v uvedené škále vlivů sehrává rodina a vrstevnické skupiny.

Uvádí se (Vondráček, 1992, s. 70), že na počátku 20. století zahajovaly ženy a dívky pohlavní život průměrně ve věku 20,75 roku. V 80. letech minulého století se již věk pro první pohlavní styk snížil na hranici 16,80 roku. Otázka průměrného věku pro první pohlavní styk musí zcela evidentně vykazovat disproporce v názorech děvčat a chlapců na

délku známosti před tímto prvním pohlavním stykem. Výsledky z rozsáhlého šetření realizovaných v posledním období (např. Weiss, Zvěřina) uvádějí poněkud vyšší údaj pro první koitus - přibližně 18 let, přičemž nejsou výraznější rozdíly u mužů i žen. V každém případě první pohlavní styk spadá do období studia na střední škole.

Jedním z četných příkladů je zřejmý posun vývoje průměrného věku prvního sexuálního styku do nižšího věku. Tolerování předmanželského pohlavního styku ze strany rodičů je motivováno především snahou o snížení promiskuity a tím i zabránění dalšího šíření pohlavně přenosných nemocí, trestné činnosti spojené s uvolněnými sexuálními vztahy, negativními výchovnými dopady a podobně. Některá šetření v poslední době poukazují na pokles míry promiskuitního chování mladých lidí. Předmanželská zkušenost v oblasti sexu je širokou společností zcela běžně přijímána. Výjimku tvoří pouze určité skupiny společnosti.

Většina odborníků se shoduje v tom, že předmanželská intimní zkušenost je významným činitelem pro následné soužití manželů. Z hlediska typu školy, kterou dotazovaní aktuálně navštěvují, vykazují studenti gymnázií výrazně menší zkušenost s prvním pohlavním stykem, než jejich vrstevníci na středních odborných školách a středních odborných učilištích. Jedno z možných vysvětlení může spočívat v tom, že profesní horizont je u žáků gymnázií mnohem výrazněji spjatý s následným studiem na vysoké škole, než u jejich vrstevníků na odborných školách, přičemž právě nechtěné těhotenství by mohlo představovat poměrně závažnou překážku v dalším kariérním růstu. Hamplová (2000, s. 67–68) dospěla, na základě rozsáhlého šetření, k zajímavému poznatku, že přibližně 2/3 dotazovaných mladých lidí považují pro svůj budoucí život za nejlepší model vzájemného *soužití na zkoušku* s následnou vidinou sňatku. Jedná se o model, který v modelu *soužití na zkoušku* předpokládá u naprosté většiny mladých dvojic předmanželský pohlavní styk, přičemž můžeme sledovat některé obecné trendy:

- snižování věku zahájení pohlavního života,
- sbližování věku prvního styku u mužů a žen,
- zvyšování počtu jedinců, kteří zahajují pohlavní život před věkem zákonným (tzn. 15 let),
- nárůst předmanželských pohlavních zkušeností,
- permanentní zvyšování věku prvního sňatku (přesahuje 30 let).

Stejně tak je zapotřebí prezentovat všechny možné varianty vzájemného soužití. Předmanželská intimní zkušenost je významným činitelem pro intimní soužití a pro lepší vzájemné poznání manželů. Je však zapotřebí odlišit "*partnerský sex*" od "**předmanželského**", neboť ne z každého partnerského vztahu se musí přejít do manželství. Přesto v posledních ročnících středních škol se začínají vytvářet vztahy, které z hlediska délky a perspektivy mají určitou šanci na "přechod" do uzavření manželského svazku.

1. Výchova k partnerství

Výchova k partnerství není v odborné literatuře příliš teoreticky rozpracována. Dosud chybí vyspecifikování cíle, obsahu, ale i výběr metod, jak daného cíle dosáhnout. Přitom výchova k partnerství může sehrát významnou roli v celé struktuře výchovy k manželství a k odpovědnému rodičovství. Každý vztah, který už s sebou nese atribut perspektivy přestoupit do kvalitativně vyšší úrovně (tzn. manželství), lze označit jako partnerský vztah. Odtud lze odvodit obsah cílové kategorie.

Výchova k partnerství kultivuje člověka v oblasti kvality vzájemných vztahů, zpravidla mezi mužem a ženou. Jedná se o přechodovou fázi, která by měla postupně přirozenou cestou přejít do manželského soužití. To znamená, že cílem současného partnerského soužití je manželství, které je vnímáno jako vyvrcholení partnerského soužití s následným naplněním základní funkce manželství, a to převzetí rodičovské role (tzn. role otce a role matky). Je zřejmé, že v prostředí (vztah), které není plně transformováno do instituce manželství, potažmo do plně fungující rodiny, je mnohem zranitelnější ke vzniku rozličných patologických (resp. společensky nežádoucích jevů), které i v nepatrné míře mohou vést k erozi rodiny, následně k erozi samotného vztahu.

Právě tato „kvalitativní“ změna představuje u stávajících partnerských vztahů nejvýraznější problém. Stále vzrůstá počet mladých dvojic, žijících spolu v relativně volném vztahu, ale s potencionální možností uzavření budoucího manželského svazku.

Partnerský pár (dyáda) je nejčastěji pokládán za zvláštní případ seskupení dvou jedinců a ne za skupinu v pravém slova smyslu. Vzhledem k obecným cílům výchovy mohou vyvstat dvě, v podstatě protichůdná pojetí:

- a) Výchova k partnerství představující východisko pro kvalitativně vyšší pojmání výchovy k manželství, rodičovství a rodinné výchovy, jako nezbytný předpoklad soužití dvou partnerů,
- b) Výchova k partnerství ve svých důsledcích představuje dlouhodobě *volný*, nelegalizovaný partnerský svazek, který ve svých důsledcích přispívá k další erozi rodiny.

Hlavním posláním a záměrem výchovy k partnerství je připravit co nejlépe každého člena společnosti k blízkému, hlubokému a na citu založenému vztahu jedince k jedinci shodného nebo rozdílného pohlaví. To znamená, že z hlediska obsahu zahrnuje výchova k partnerství do sebe část ostatních složek výchovy.

Partnerský vztah nemusí mít vždy podobu pouhé přípravy na manželství. Mnozí partneři (partnerské svazky) považují takové soužití za rovnoprávné ve vztahu k instituci manželství, dokonce se v takovém klimatu rodí stále více dětí. Do konce 80. let minulého století nebyla otázka partnerského (nesezdaného) soužití aktuální, neboť 90 % mladých mužů

(s průměrným věkem kolem 25 roků) a 96 % mladých žen (s průměrným věkem 22 roků) vstupovalo do manželství. Navíc se více jak polovina z celkového kontingentu prvních dětí narodila na základě předmanželského nechráněného pohlavního styku (tzv. se museli mladí brát).

K tomu přistupovalo i celkové veřejné mínění, které odsuzovalo narození dětí mimo manželský svazek, ale také velice výrazná celospolečenská (zejména ekonomická) podpora mladým manželským párům. Zcela odlišná byla situace v západních vyspělých zemích, kde se začíná přibližně od poloviny 60. let minulého století prosazovat koncepce partnerského soužití. Tento trend se začíná pomalu a jistě projevovat i v našich podmínkách. Podle dostupných statistik se v současnosti rodí každé třetí dítě mimo manželský svazek. Hlavním motivem a zdůvodněním je určitý pocit svobody, nezávislosti apod. Vznikl tzv. nový ideál partnerského vztahu, kdy partneři spolu žijí a impulsem k uzavření sňatku se stává těhotenství ženy nebo rozhodnutí mít spolu dítě. Lze se domnívat, že počet společně žijících partnerských dvojic bude neustále narůstat. Paradoxně může na základě jejího prosazování dojít ke zvýšení fluktuace sexuálních partnerů, k nárůstu počtu dětí narozených mimo uzavřená manželství, problematice optimálního vytváření výchovného prostředí pro výchovu dětí apod. Existuje dostatek objektivních důvodů, proč lze přijmout tezi o tom, že právě uvedená forma společného soužití představuje jednu z alternativ v představách stávající mladé generace o životním soužití. Spokojené partnerské soužití tvoří vždy základ budoucího spokojeného manželství a neoptimálnější prostředí, kde se může plně uplatnit rodičovství

Velice důležité u partnerského vztahu je přechod do fáze manželství. Pověšinou tomu v praxi tak není. Častým argumentem bývá stanovisko, že uzavření manželství představuje formalistický znak, který nemá vliv na samotnou kvalitu vztahu. Z tohoto pohledu nepochybně přechod partnerského vztahu do manželského s sebou nese celou řadu formalistických stop, ale vůči svému společenskému okolí se jedná o významný signál. Je reálný předpoklad, že okolí bude respektovat danou dvojici jako sobě rovnou, se smyslem pro zodpovědnost ve vztahu ke společnosti, k budoucím vlastním dětem, k rodičům atd.

Jestliže se blíže zaměříme na obsah jednotlivých fází (fáze výběru partnera, pretaktilní fáze, taktilní a genitální fáze), pak mnohem snadněji pochopíme celý model sexuálně motivovaných aktivit mužské části populace ve vztahu k ženám, ale také nutnost celý model odpovídajícím způsobem za pomoci výchovných nástrojů uplatnit u dospívajících.

- 1. fáze výběru partnera** - dochází k vlastní lokalizaci budoucího sexuálního partnera
- 2. fáze pretaktilní** - dochází k verbální i nonverbální komunikaci (tzn. koketování, laškování, harašení apod.). Časové rozpětí závisí na frekvenci osobních kontaktů, motivaci, okamžitém stavu organismu, možnostech další akcelerace, korelace s

představou idolu atd. Může se jednat o několikaminutovou záležitost (např. prostitute, pod vlivem působení drog, alkoholu, psychického stavu atd.), stejně tak jako o dlouhodobý jev.

3. **fáze taktilní (kontaktní)** - zahrnuje přímé fyzické kontakty mezi oběma jedinci (např. polibky, objetí, hlazení, petting apod.).
4. **fáze** - zahrnuje koitus.

Mnohé informace k partnerství zahrnuje i předchozí kapitola. Doporučuji se k ní „letmo“ vrátit.

SHRNUTÍ KAPITOLY

Výběr partnera a následné partnerské soužití (tzv. „žítí na hromádce“) představuje základ budoucího úspěšného naplnění manželství a rodičovství, se nachází u všech věkových kategorií v současné době, velkou oblibu. Snahou všech zainteresovaných subjektů (rodiny, školy aj.) na výchově dospívajících jedinců, je vytvořit dobře fungující vztah a jeho potencionální přechod do manželství, s následnou výchovou dětí. V textu jsou uvedeny nejen přednosti, ale i odpovídající rizika partnerského soužití, a to především u mladé generace, která se vyznačuje: postupným snižováním věku zahájení pohlavního života, sbližováním věku prvního styku u mužů a žen, zvyšováním počtu jedinců, kteří zahajují pohlavní život před věkem zákonným (tzn. 15 let), nárůstem předmanželských pohlavních zkušeností, osamostatnění se od rodičů a permanentním zvyšováním věku prvního sňatku (přesahuje 30 let).

KONTROLNÍ OTÁZKA

- Charakterizujte partnerství, jeho projevy v období středoškolského studia!

KORESPONDENČNÍ ÚKOL

- Na základě studia odborné literatury určete, jak bylo období dospívání charakterizováno v konkrétní době. (Zpracujte do podoby referátu.)

PRO ZÁJEMCE

PARTNERSTVÍ PŘES INTERNET

Statistiky uvádějí, že při seznámení přes internet je přibližně každý pátý vztah úspěšný. Pro seznámení přes internet platí několik pravidel, které můžeme považovat za bezpečnostní. V případě, že se již pro seznámení přes internet rozhodnete, pak:

- Neuvádějte v prvních e-mailech plné jméno a ani adresu do zaměstnání (např. na webové stránky).

- Nedávejte příliš brzo svou adresu a telefonní číslo. Současně nikdy neudávejte přehled o majetkových poměrech, termínech dovolené, o pracovní době apod. To vše můžete uskutečnit teprve po vzájemném seznámení a získání důvěry.
- Domluvíte-li si s *neznámým* partnerem schůzku, sdělte to ještě další důvěry hodné osobě.
- Neposílejte žádné fotografie, video atd. s příliš intimním obsahem.
- Jsou-li v e-mailové komunikaci vulgarity, příliš otevřené návrhy se sexuálním obsahem, okamžitě přerušete korespondenci.
- Stále mějte na vědomí, že není nic jednoduššího, než korespondenci ukončit.

POZITIVA A RIZIKA SEZNÁMENÍ PŘES INTERNET

Pozitiva

- Otevře se vám prostor pro seznámení, který byste nikdy v životě nepotkali.
- V případě, že nehledáte vážnější vztah, poznáte celou řadu bezesporu zajímavých lidí. Časem může některé seznámení přerůst v opravdový a hluboký vztah.
- Seznámení přes internet je výhodný pro osoby, které mají problémy s verbální komunikací.
- Pro komunikaci si můžeme volit nejen místo, ale i čas.

Rizika

- Protože komunikujete ve své podstatě anonymně (nevíte totiž, s kým ve skutečnosti komunikujete) a je snadné stát se následně obětí vtípu (např. bývalého partnera/ky, spolupracovníků, ale také stávajícího partnera/ky).
- Předpokládejte, že něco jiného je psané a něco jiného mluvené slovo při osobním setkání. To znamená, že se musíte připravit i na možné zklamání. V takovém případě čas věnovaný korespondenci je do jisté míry ztracen.
- Nenechte se ovlivnit zaslanoou fotografií. Každý na fotografii vypadá poněkud lépe než ve skutečnosti (může zachycovat osobu mladší, protože se každý snaží prezentovat lépe). Opět zakomponujte do svých představ možnost zklamání.

Stránky (odkazy) k seznámení přes internet: seznamka.cz; seznamit.cz; libimseti.cz; jiskreni.cz.

DALŠÍ ZDROJE

GEIST, B. *Sociologický slovník*. Praha: Victoria Publishing, 1992. ISBN: 80-856-0528-7.

HAMPLOVÁ, D. Postoje k manželství a rodičovství. In FIALOVÁ, L., HAMPLOVÁ, D., KUČERA, M., VYMĚTALOVÁ, S. *Představy mladých lidí o manželství a rodičovství*. Praha: SLON, 2000, s. 67–98. ISBN: 80-858-5087-7.

HAVLÍK, R., KOŤA, J. *Sociologie výchovy a školy*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7176-635-7.

VONDRÁČEK, M. a kol. *Kapitoly ze zdravotní výchovy*. Praha: Fortuna, 1992. ISBN 80-85298-85-6.

5. Uzavření manželství (občanský a církevní sňatek)

RYCHLÝ NÁHLED KAPITOLY

Kapitola o manželství poskytuje přehled o vzniku instituci manželství, tzn. sňatku (sňatek občanský a církevní), včetně několika pojmů, které s danou institucí úzce souvisí. Prezentována je i představa o manželství u adolescentů, zejména pak představa o vstupu do manželství. Zvláštní pozornost je věnována vývojovým fázím manželství, kdy jsou u jednotlivých fází nabídnuta diskusní témata.

CÍLE KAPITOLY

Po prostudování textu a doporučené odborné literatury porozumí student instituci manželství a budete:

- se mnohem lépe orientovat v problematice způsobu uzavírání manželství v České republice, případně neplatnosti manželství,
- umět prezentovat klady a zápory nesezdaného páru a v rámci diskuse působit na *idealistické* představy dospívajících o manželství.

KLÍČOVÁ SLOVA KAPITOLY

manželství, sňatek občanský, sňatek církevní, multikulturní manželství, zánik manželství, fáze manželství, neplatnost manželství, kohabitace, bigamie, druh (družka), konkubinát, singles

ČAS POTŘEBNÝ KE STUDIU

Lze předpokládat, že k prvotnímu seznámení se s obsahem odpovídající kapitoly postačí cca 45 min. K podrobnějšímu pochopení obsahu pak dalších 60 minut (tzn. necelé 2 hodiny). K tomu počítejte minimálně 2-3 hodiny na vypracování korespondenčního úkolu.

PRŮVODCE TEXTEM

Ještě dříve, než se uzavře manželství, nastupuje akt **zasnoubení**. Jedná se rodinnou záležitost, kdy hlavním motivem je prezentování slibu budoucího uzavření manželství. V současnosti se většinou jedná po souhlasu ze strany partnerky o předání zasnubního prstenu partnerce. V této fázi je možné ještě zasnuby zrušit.

Výchozím pojmem je pojem manželství. **Manželství** představuje společenskou instituci, která se vyznačuje trvalým společenstvím muže a ženy založené státem stanoveným způsobem, přičemž hlavním jeho účelem je založení rodiny a řádná výchova dětí. Manželství

se uzavírá na základě svobodného a souhlasného prohlášení (rozhodnutí) muže a ženy o dobrovolném vstupu do manželství.

Z historického hlediska bylo manželství přijato jako univerzální lidský koncept za účelem regulace reprodukce lidské společnosti. Ve zjednodušené podobě můžeme manželství vnímat jako společensky tolerovaný způsob pohlavního styku.

Prohlášení o uzavření sňatku se činí veřejně, za přítomnosti dvou svědků. Sňatek může být občanský (civilní) nebo církevní. Celkově lze konstatovat, že manželství je společností respektovaný (legalizovaný) sexuální svazek, jako jeden z předpokladů k založení rodiny.

Manželství, je chápáno jako trvalé společenství muže a ženy a jehož hlavním smyslem a podstatou manželství je založení rodiny a výchova dětí, tzn. naplnění funkce eroticko-reprodukční (převzetí role otce a matky). Problém spočívá v tom, že k uzavření manželství dochází i mezi partnery, kde předpoklad založit rodinu a vychovávat děti nemají.

Formy uzavření manželství

V ČR jsou uzákoněny dvě formy uzavírání manželství, a to:

a) civilní forma (tzv. občanský sňatek)

Manželství se uzavírá před orgánem státu, který je pověřen vedením matriky pro daný obvod. Z toho důvodu je podmínkou přítomnost matrikáře. Oddávajícím je starosta nebo jiný pověřený člen zastupitelstva.

b) církevní forma

Manželství se uzavírá před orgánem státem registrované církve (náboženské společnosti), a to před osobou vykonávající činnost duchovního.

Obě dvě uvedené formy uzavření manželství mají stejnou platnost.

Podmínkou pro vstup do manželství je:

- znalost vzájemných povahových vlastností a vzájemný zdravotní stav (povinná podmínka),
- jedná se o svobodné rozhodnutí snoubenců,
- dohoda na společném příjmení a i příjmení dětí, které se v daném manželství narodí,
- uzavření sňatku probíhá za přítomnosti dvou svědků (u uzavírání sňatku, kdy je jeden ze snoubenců cizí státní příslušník, musí být přítomen tlumočnick),
- možnost společného uspořádání majetkových poměrů v případě rozvodu manželství.

Součástí uzavření manželství je také dohoda na společném příjmení a příjmení dětí, které se v době manželství narodí.

V případě uzavření manželství se provede zápis do matriky a vydá se oddací list.

Neplatnost manželství:

Existuje i několik zákonných překážek, kdy lze manželství považovat za neplatné. Jedná se o případy, kdy:

- jeden ze snoubenců žije v uzavřeném manželství (tzv. bigamie),
- snoubenci jsou ve vzájemném příbuzenském vztahu nebo sourozenci,
- osoba nesmí být mladší 18 let (ve výjimečných případech může soud povolit pouze osobě mladší, ale ne mladší než 16 let),
- že jeden ze snoubenců je zbaven způsobilosti k právním úkonům (např. postižení závažnou duševní poruchou).

Uzavřením manželství vznikají i určitá práva a povinnosti, které jsou obecného charakteru, jako např., že si manželé budou spolu žít, budou si věrni a budou si vzájemně pomáhat a respektovat a tím vytvářet optimální (zdravé) rodinné prostředí. Společně se domlouvat na zásadních záležitostech apod. (V tomto ohledu se jedná o morální právo.)

Přestože sňatečnost v poslední době získává na oblibě, existuje v ČR velké množství **nesezdaných párů**, kdy jednotliví účastníci se označují jako druh a družka.

V případě, že se jedná o nesezdané soužití, pak odlišujeme páry, které:

- spolu žijí v jedné domácnosti bez vize uzavřít manželství (důvodem mohou být např. ekonomické, bytové, pracovní, časové aj. motivy).
- praktikují tzv. manželství na zkoušku, tzn. před uzavřením sňatku.

Jednou z determinant řešení takového vztahu je zpravidla očekávané těhotenství.

Podle zákona však v našem právním prostředí není nesezdané soužití stavěno na úroveň manželství a pro jednotlivé účastníky používáme označení druh a družka.

Zánik manželství

Obdobně jak legislativně vzniká manželství, tak může i manželství zanikat. Manželství může zaniknout:

- a) smrtí jednoho z manželů (dokladem je úmrtní list)
- b) prohlášení jednoho z manželů za mrtvého (rozhoduje soud)
- c) rozvodem

(O rozvodu podrobněji pojednává jedna z následujících kapitol.)

Samostatnou kapitolu představuje tzv. **multikulturní manželství**, tzn. manželství uzavírané s cizincem (cizinkou).

Na co se je třeba připravit?

- Především na odlišný životní styl. Existuje dostatek případů s ne zrovna optimistickým koncem. Jedná se například u žen o omezování svobody v rodinném prostředí, případně domácí násilí, zásah do výchovy vlastního dítěte, vyhrožování apod.
- Při případném rozvodu nemusí být dítě vždy, podle místních zákonů, svěřeno do péče matky. Navíc samotný rozvod může trvat i léta.
- Narodí-li se dítě, pak je zapotřebí mít na zřeteli, že se může v různých zemích lišit otázka výběru vzdělání, délka vzdělání, zasahování do výchovy ze strany otce, rodičů partnera apod. Důležitou otázkou je, zda se jedná o chlapce i dívku.
- Dobré je předem znát systém sociální podpory, a to ve vztahu k matce i k dítěti.

I v případě dobře fungujícího vztahu (manželství) s cizincem (cizinkou) se předpokládá dobrá znalost cizího jazyka, stejně tak jako i znalost českého jazyka, velmi dobrá orientace v kulturních tradicích, společenských rozdílech a zvláště pak je dobré být podrobně seznámen s náboženstvím dané země.

S uzavřením manželství souvisí uzavření tzv. předmanželské smlouvy. Jedná se především o ty, kteří vstupují do manželství s velkým majetkem a chtějí se v případě rozvodu zajistit část majetku pro sebe. Existuje ale i možnost, že jeden z manželů podniká a chce uchránit v případě bankrotu druhého partnera od různých exekucí apod. Okamžikem uzavření manželství se začíná vytvářet společné jmění manželů, které se v případě rozvodu, dělí mezi oba manželé.

Mnozí se dívají na předmanželskou smlouvu jako na první příznak a předpoklad uzavírání manželství s jistou dávkou nedůvěry.

Ve vývoji manželství rozeznáváme i určité **fáze manželství**:

1. fáze - tzv. mladé manželství (sňatek snoubenců)

Do dané fáze spadá další akcelerace vztahu, spočívající v hlubším vzájemném poznávání, společenském životě, vytváření si domácího prostředí, programování společných zájmů, zvykání si na názorové odlišnosti, sžívání se s rodinným prostředím partnera, koncipování plánů do budoucnosti atd.

Charakteristické pro období adolescence je navazování *prvních emocionálních kontaktů s druhým pohlavím* (běžné již v období puberty), přičemž optimální vývoj by měl projít dvěma fázemi:

- fázi nezávazného získávání prvních, prvotních partnerských zkušeností s projevy erotiky a nekonzumované sexuality (do 18-ti let). (V této fázi může dojít i k vyjasnění sexuální orientace.)

- fázi eroticko-sexuálních vztahů, končící zralým výběrem manželského partnera provázeným přerůstáním do tzv. romantické lásky ve vyšší formu lásky manželské.“

Diskusní témata:

Sňatečnost, ekonomické postavení rodiny, posun hodnot, potratovost, předmanželské vztahy, přebírání hodnot z původních rodin atd.

2. fáze (narození dítěte)

V určité době od uzavření sňatku lze předpokládat narození dítěte. Jedná se o razantní zásah do celkového života obou manželů, na který se dá jen obtížně připravit. Předpokladem úspěšného zvládnutí je velká tolerance, odpovídající míra respektování a pomoci.

Diskusní témata:

Zvládnutí výchovných stylů, příprava na profesní dráhu, budování vlastní kariéry, výchova dětí prarodiči atd.

3. fáze (dospívání a odchod dítěte z rodiny - přirozený rozpad rodiny)

V období dospívání dochází k prvním výraznějším názorovým střetům dospívajících s rodiči, formování profesního zájmu, postupné navazování nových vztahů u dospívajících a krátkodobé opuštění rodiny, a to zpravidla za účelem vzdělávání, ale také soužití s budoucím partnerem. Ukončením fáze dospívání je odchod z rodinného prostředí se záměrem založit novou rodinu. Daná fáze končí odchodem posledního dítěte z rodinného prostředí. Častým jevem období po opuštění rodiny dítěte, představuje rozpad rodiny, nevěra a hledání nových partnerů. Tomuto jevu se říká také syndrom prázdného hnízda, který se projevuje v životě stávající rodičů.

Diskusní témata:

Převládající volnočasové aktivity, koníčky, možnost vzniku nevěry, pomoc dětem v budoucích partnerských vztazích atd. Shromážděte si informace o tzv. syndromu prázdného hnízda.

2. fáze (narození vnoučat a vzájemné soužití v seniorském věku)

Nastává období částečné péče o vnoučata, prohlubování společných vztahů a v některých případech i péče o druhého partnera. Vzhledem k míře rozvodovosti (viz předchozí fáze) může žít ne nepodstatná část partnerů samostatně, a to v důsledku rozvodu nebo na základě úmrtí.

Diskusní témata:

Volnočasové aktivity v předseniorském a seniorském věku, v případě opuštění partnera, možnost navázání nového vztahu. Problematika vícegeneračního soužití. Přednosti a rizika takového soužití.

Opětovně lze diskutovat o tom, jak jsou jednotlivé fáze časově ohraničené, případně zda je možné, některou z výše uvedených fází, přeskočit.

Závěrem malá (diskutabilní) poznámka:

Mnohé signály naznačují, že řada mladých lidí považuje manželství za určitý formální přežitek, případně manželství považují za zastaralou instituci.

S manželstvím souvisí i celá řada dalších pojmů, jako například:

KOHABITACE – soužití dvou partnerů v sexuálním vztahu, bez legalizace vzájemného vztahu, tzn. mimo manželství. Takové soužití v posledním období neustále narůstá. Pro mladé jedince se stává období experimentování před vstupem do trvalejšího vztahu právě společné soužití.

BIGAMIE – označení pro dvojí uzavření manželského svazku, tzn., že během trvání manželství uzavře jeden z partnerů další legální vztah. V mnoha zemích, včetně naší republiky, je bigamie posuzována jako trestný čin. Naopak v zemích s muslimskou náboženskou tradicí je mnohoženství považováno za zákonnou formu soužití. Je důležité odlišovat bigamii od mimomanželského vztahu. Rozhodující pro určení bigamie je právní akt (tzn. uzavření sňatku s další osobou).

DRUH – osoba mužského pohlaví, **DRUŽKA** – osoba ženského pohlaví, které spolu žijí ve společné domácnosti, přičemž společné soužití je velice podobné manželství. Vztah kohabitace. Nevzniká však mezi nimi společné jmění manželů ani vzájemná vyživovací povinnost. V případě narození dítěte v takovém vztahu se otcovství určuje buď souhlasným prohlášením rodičů, nebo rozhodnutím soudu. Druh nebo družka mohou vzhledem ke svému soužití splňovat podmínky, které zákon obecně stanoví pro nabytí nějakého práva. Tak se např. družka může stát uživatelem bytu po zemřelém druhovi, jestliže nemá vlastní byt a jestliže s ním žila ve společné domácnosti aspoň rok před jeho smrtí a o tuto domácnost pečovala, anebo byla na zemřelém druhovi odkázána výživou. Za těchto podmínek se též může stát jeho zákonným dědicem.

KONKUBINÁT (lat. concubinatus – pohlavní soužití) – soužití muže a ženy mimo manželství. Většinou se užívá pro takový způsob označení nesezdané soužití, nesezdané manželství. Dříve se užívalo označení *žití na hromádce*. Důvodem může být nemožnost takový vztah legalizovat uzavřením manželství, například v důsledku stávajícího manželství jednoho z partnerů. Konkubinát bývá příznačný pro společnosti, v nichž není dovolen rozvod. Je zapotřebí rozlišit konkubinát od dočasného mileneckého soužití.

SINGLES – označení pro jedince, kteří nechtějí vstupovat do manželství, případně dlouhodobých vztahů. Motivací k takovému životu bývá zpravidla věnování se kariéře, osobním zálibám, ale také možnosti vstupovat do nových sexuálních vztahů. Na druhou stranu se po čase může objevit pocit osamocení a společenské izolace.

SHRNUTÍ KAPITOLY

K uzavření manželství je nutné naplnit legislativní požadavky. Manželství známe občanské a církevní. S uzavřením manželství úzce souvisí i případná neplatnost. V současném sociálním prostředí je na nesezdané jedince nahlíženo velice tolerantně. Zvláštní kapitolou při uzavírání manželství je sňatek s cizincem.

Manželství představuje jedno z determinujících rozhodnutí v životě každého ze zúčastněných jedinců. Manželství prochází jednotlivými fázemi: 1. fáze - tzv. mladé manželství (sňatek snoubenců), 2. fáze - narození dítěte, 3. fáze - dospívání a odchod dítěte z rodiny - přirozený rozpad rodiny, 4. fáze - narození vnoučat a vzájemné soužití v seniorském věku. Současně jsou v textu nadefinována výše uvedená klíčová slova.

KONTROLNÍ OTÁZKA

- Jaké známe formy manželství a za jakých podmínek je manželství neplatné?

KORESPONDENČNÍ ÚKOL

- Na základě seznámení se s odbornou literaturou připravte referát na téma: „Svobodné matky dříve a nyní.“

OTÁZKY

5/1 Za neplatné manželství se považuje např. případ, kdy:

- snoubenci jsou v příbuzenském vztahu nebo sourozenci,
- osoba nesmí být mladší 18 let (to může soud povolit pouze osobě mladší, ale ne mladší než 16 let),
- jeden ze snoubenců je zbaven způsobilosti k právním úkonům (např. postižení duševní poruchou).

Která podmínka ještě chybí?

- a) jeden ze snoubenců je cizí státní příslušník
- b) jeden ze snoubenců žije v uzavřeném manželství**
- c) jeden ze snoubenců je ve výkonu trestu
- d) sňatek se nekoná na území ČR

5/2 Soužití dvou partnerů v sexuálním vztahu, bez legalizace vzájemného vztahu, tzn. mimo manželství, označujeme jako:

- a) **kohabítace**
- b) konkubinát
- c) single
- d) bigamie

5/3 Pro dlouhodobé soužití jedinců se používá odborného výrazu:

- a) single
- b) **konkubinát**
- c) bigamie
- d) volné partnerství

Poznámka:

Správné odpovědi jsou uvedeny v záběru studijní opory.

PRO ZÁJEMCE

Světový den manželství se připomíná 12. 1.

DALŠÍ ZDROJE

KORBELÁŘOVÁ, I. *Svatby, oddávky, veselí: příspěvky k tématu*. Opava: Slezská univerzita v Opavě, 2018. ISBN 978-80-7510-276-7.

6. RODIČOVSTVÍ A VÝCHOVA K RODIČOVSTVÍ

RYCHLÝ NÁHLED KAPITOLY

*„Rodíme se dvakrát: poprvé pro existenci, podruhé pro život.
Nejprve jako lidské bytosti, pak jako muži a ženy.“*

(J. J. Rousseau)

Logickým vyústěním partnerského vztahu, v ideálním případě harmonicky fungujícího manželství, je narození dítěte, tzn. rodičovství. Už od dětství je koncipována tzv. výchova k rodičovství, tzn. příprava jedinců na převzetí role matky nebo otce. V současné době dochází k neustálému nárůstu rození dětí mimo manželství (přibližně 1/3). Zvláštním případem je adopce. Se samotným pojmem rodičovství souvisí celá řada dalších pojmů, jako např. odložené rodičovství, náhradní rodičovství, efektivní rodičovství, role otce a role matky.

CÍLE KAPITOLY

Po prostudování textu a další doporučené literatury budete schopni:

- lépe rozumět významu rodičovství, zvláště nezvratnost při rozhodování v praxi (např. při diskusích, besedách apod.) uplatnit lépe znalosti o pojmech, souvisících s rodičovstvím
- lépe argumentovat při komunikaci s dospívajícími o zvažování všech pozitiv i rizik při rozhodování o založení rodiny, se zvýšeným důrazem na případný zodpovědný výběr partnera

KLÍČOVÁ SLOVA KAPITOLY

rodičovství, odložené rodičovství, náhradní rodičovství, efektivní rodičovství, adopce, výchova k rodičovství, adopce, pěstounská péče, opatrovnictví, otcovství, mateřství

ČAS POTŘEBNÝ KE STUDIU

Lze předpokládat, že k prvotnímu seznámení se s obsahem odpovídající kapitoly postačí cca 45 min. K podrobnějšímu pochopení obsahu pak dalších 60 minut (tzn. necelé 2 hodiny). K tomu počítejte minimálně 2-3 hodiny na vypracování korespondenčního úkolu.

PRŮVODCE TEXTEM

Všeobecně lze konstatovat, že porodnost ve vyspělých zemích se postupně snižuje. Důvodem je zejména:

- snadnější přístup k antikoncepci,
- posouvání rodičovství do vyššího věku až k hranici plodnosti,

- nárůst neplodnosti,
- šance na vyšší vzdělání, možnost kariérního růstu,
- možnost cestování,

Ústředním pojmem dané kapitoly je pojem rodičovství, které můžeme vymezit:

RODIČOVSTVÍ – činnost spojená s výchovou dítěte až do nezávislé, samostatně fungující dospělé osobnosti. Rodičovství začíná už v období před narozením dítěte nebo před adopcí a představuje nedílnou součást rodinných (partnerských) vztahů. Rodičovská praxe záleží na kultuře, tradicích i výchovných strategiích rodiny, z nichž jednotliví partneři pocházejí.

Cílem výchovy k rodičovství, respektive jedním z determinujících výstupů, je zformování úplné rodiny. Proč? Protože samotná výchova k rodičovství si klade za cíl nejen představu a realizaci některého z modelů budoucího partnerského soužití, ale zejména převzetí role otce nebo matky. Přestože výchovu k rodičovství nebylo možné pojímat v tomto zjednodušeném (zúženém) pojetí, ale po stránce obsahové došlo k jejímu začlenění (obdobně jako výchova k manželství) do rodinné výchovy.

Vymezení vybraných pojmů souvisejících s rodičovstvím

ODLOŽENÉ (ODDALOVANÉ) RODIČOVSTVÍ – posouvání rodičovství do pozdějšího věku. Důvodem mohou být např. zdravotní, sociální, ekonomické, bytové aj. příčiny. S postupem věku si partneři plně uvědomují, že mít dítě znamená nejen zásah do další kariéry, kdy po získání vzdělání, odpovídající pracovní pozice by musel někdo z rodičů výrazným způsobem omezit pracovní činnost. Jedno z velkých rizik při odkládání (oddalování) rodičovství jsou rizika zdravotní pro matku.

EFEKTIVNÍ RODIČOVSTVÍ – metoda, předkládající rozdíly mezi správnými a nesprávnými postupy při výchově dětí. Počátky spadají do 60. let minulého století v USA. Do České republiky se dostala v roce 2005, kdy začal probíhat kurz efektivního rodičovství. Cílem kurzu je pomoc rodičům k získání, znalostí, dovedností a schopností k vytvoření pevných efektivních vztahů v rodině.

NÁHRADNÍ RODIČOVSTVÍ (resp. náhradní rodinná péče) – je taková forma péče o dítě, při které je dítě vychováváno „náhradními“ rodiči v prostředí co nejvíce napodobujícím prostředí přirozené rodiny. Takovým prostředím jsou rodiny adoptivní, pěstounské a opatrovnické.

S rodičovstvím souvisí i forma adopce, pěstounská péče, která se v poslední době úměrně zvyšuje se stále narůstající neplodností (nemožností jednoho nebo obou partnerů mít dítě).

ADOPCE (z lat. – přijetí za vlastního, osvojení) – právní akt (rozhoduje o něm soud), kterým osvojitel přijímá do své péče osobu, která není jeho biologickým potomkem, a

této osobě poskytuje práva pokrevního potomka. Osvojení představuje nejúplnější formu náhradní rodinné péče. O osvojení rozhoduje soud. V našem právním řádu existuje osvojení zrušitelné, nezrušitelné a mezinárodní. Při nezrušitelném osvojení soud na návrh osvojitele rozhodne, aby byl osvojitel zapsán v matrice a rodném listě na místo biologického rodiče osvojeného dítěte. Toto osvojení je možné u dětí starších jednoho roku. Adopce se uplatňuje především u bezdětných manželství. Někdy se užívá označení osvojení.

PĚSTOUNSKÁ PÉČE – forma náhradní rodinné péče garantovaná státem. Vzniká na základě rozhodnutí soudu. V praxi se uplatňují dva typy: individuální (realizuje se v běžném rodinném prostředí) a skupinová (probíhá v zařízeních určených pro pěstounskou péči, případně v SOS dětských vesničkách). Pěstounská péče zaniká dosažením zletilosti dítěte nebo na základě rozhodnutí soudu z důvodu žádosti pěstouna.

OPATROVNICTVÍ – institut pro případy střetu zájmu zákonných zástupců a dítěte, zájmu dětí týchž rodičů mezi sebou, pro případy ohrožení majetkových zájmů dítěte, pro případy omezení rodičovské odpovědnosti, při řízení o osvojení a pro další případy, a to v zájmu dítěte. Rozsah práv a povinností opatrovníka vymezuje soud.

OTCOVSTVÍ (role otce) – jeden z možných vztahů jednoho z rodičů (v naprosté většině muže) k dítěti. Role otce je důležitým výchovným prvkem pro výchovu dítěte a přítomnost mužského vzoru. V té nejideálnější podobě se jedná o otce, ale v současné době se může (a také jedná) v mnoha ohledech o stávajícího partnera). Mužský vzor se projevuje jako vzor síly, moudrosti, bezpečí, ochrany, ekonomické jistoty apod.

MATEŘSTVÍ (role matky) – jeden z možných způsobů (v naprosté většině ženy) porodit dítě a pečovat o něj. Matka je po většinu jeho dětského života dítěti nejbližší, proto je její role nenahraditelná a jen výjimečně zastupitelná (např. adopce). Výchova probíhá nápodobou a od role otce se liší zvýšenou úzkostí, ochrannou a pečovatelskou funkcí apod.

Výchova k rodičovství

Koncem 80. let minulého století se začalo prosazovat označení - Výchova k plánování života (Life Planning Education). Obsah takto pojímané výchovy nebyl přímo obsahově směřován pouze na otázku rodičovství a na prostředí rodiny, ale integroval vlastní obsah do mnohem širšího výchovného prostředí. V praxi to znamenalo, že výchova k rodičovství se postupně transponovala na základě rozšíření obsahu do výchovy k zodpovědnému (plánovanému) rodičovství. Cílovou skupinou se stala dospívající mládež na středních školách a odborných učilištích, zaměstnané mladé ženy atd. Současně došlo k „pověření“ celé řady společenských subjektů, aby se na samotné realizaci aktivně podílely.

S otázkou plánovaného rodičovství úzce souvisí i vize o početnosti budoucí rodiny. Rodina je prostředí, které výrazně ovlivňuje formování osobnosti. Rodiče poskytují základní identifikační vzory. Vznikají zde modelové situace a na základě jejich řešení dochází k posilování vhodných či nevhodných reakcí. Rodina vyvíjí, rozvíjí nebo potlačuje schopnosti a zájmy svých členů, především dětí, ovlivňuje a také určuje rozvoj dítěte po celý jeho další život, dává mu počáteční směr a spoluurčuje jeho životní cíl.

Od těchto představ se může odvíjet futurologická vize stavu rodiny v daleké budoucnosti. Bude-li cesta k rodičovství postupně procházet fází partnerství a manželství, dá se předpokládat, že rodina jako instituce bude zachována a za pomoci všech zainteresovaných subjektů se zkvalitní všechny její základní funkce. Do celé problematiky vstupují další faktory, jako např. přístup k antikoncepci a tím i potlačení míry umělého přerušování těhotenství, ekonomická podpora státu, která se promítá do délky mateřské dovolené, výše sociálních podpor, příspěvek na dítě atd., systém jeslí a mateřských škol, celková sociální politika aj. Uvedené údaje a zjištění jednoznačně poukázaly na neefektivnost výchovy k rodičovství realizované v minulosti, a to nejen školou, ale i ostatními institucemi. Došlo k selhání nejen rodiny, ale také školy, jako jedné z významných výchovných činitelů.

V současné době se začíná nově koncipovat výchova k manželství a rodičovství. Výchovu k rodičovství (Parentenhood Education) můžeme definovat jako cílevědomou výchovu za účelem naplnění přirozené reprodukční funkce úplné rodiny.

Nověji vymezuje výchovu k rodičovství Kalnický (2009, s. 105), podle něhož je možné výchovu k rodičovství „*charakterizovat jako cílevědomou stimulaci aktivit člověka, které přes přípravu k převzetí optimální mužské či ženské role a plnění budoucího manželského/partnerského a rodinného poslání povedou k založení funkční rodiny*“. V každém případě, výchova k rodičovství (dříve se užívalo označení „*výchova k zodpovědnému rodičovství*“), představuje určitou výslednici výchovy k partnerství, respektive vyvrcholením partnerského vztahu a výchovy k manželství, tzn. uzavření sňatku. Proto musíme v současné době vnímat vlastní výchovu k rodičovství především jako multidisciplinární záležitost, a to ve vztahu k dalším výchovám, jako např. výchově k partnerství a výchově k manželství.

Po obsahové stránce se výchova k rodičovství „odráží“ od výchovy k manželství a zaměřuje se na potencionální naplňování všech funkcí, která má v budoucnosti rodina plnit. Výchova k rodičovství v sobě skrývá jedno potencionální nebezpečí, které nelze předem předvídat. Jedná se o funkčnost reprodukce obou partnerů (neplodnost u žen se odhaduje na 15 %, u mužů kolem 10 %). V takovém případě je nezbytná intervence z vnějšku, a to ze stran odborných lékařů nebo volba osvojení dítěte.

U výchovy k rodičovství musíme dbát na pochopení tří základních dimenzí, a to:

- a) biologicko-reprodukční,
- b) právní,

c) psychosociální.

Z uvedeného vymezení je zřejmé, že cílem výchovy k rodičovství je příprava dospívajících na úspěšné a společensky žádoucí převzetí role některého z rodičů. Poznatky z pedagogické praxe potvrdily selhání výchovy k rodičovství jako celku. Především se poukázalo na společenské (demografické) limity dané složky výchovy nejen v rovině teoretické, metodické, ale a zejména v oblasti populační politiky.

Zvláště se ukazuje na nedostatečné uvědomění si rodičovské zodpovědnosti (dané zákonem), a to:

- a) při péči o nezletilé dítě, zahrnující zejména péči o jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj,
- b) při zastupování nezletilého dítěte,
- c) při správě jeho jmění.

Do celkové problematiky rodičovství patří ještě celá řada dalších témat, jako např. porodnost a baby boxy apod. Podrobnější informace jsou uvedeny v subkapitole „Pro zájemce“.

SHRNUTÍ KAPITOLY

Tak, jako logickým vyústěním partnerského vztahu má být manželství, pak výsledkem harmonicky fungujícího manželství, je narození dítěte, tzn. rodičovství. S danou představou souvisí celá řada dílčích problémů, jako např. neschopnost mít děti, narození dětí mimo manželství (dnes přibližně 1/3). Se samotným pojmem rodičovství souvisí celá řada dalších pojmů, jako např. odložené rodičovství, náhradní rodičovství, efektivní rodičovství, role otce a role matky.

KONTROLNÍ OTÁZKA

- Nadefinujte pojmy, které úzce souvisí s problematikou rodičovství.

KORESPONDENČNÍ ÚKOL

- Jaká je role prarodičů v současné době a jaké jsou její přednosti a případná negativa?
- V poslední době se objevil v médiích nový odborný termín – *toxické rodičovství*. Připravte referát (případně seminární práci) na objasnění zmiňovaného termínu.

PRO ZÁJEMCE

„**Porodnost** – (dále jen *P.*) rození dětí chápané jako hromadný jev a vztahované k určité populaci. Spolu s úmrtností je *p.* nejdůležitější složka demografické reprodukce. Po stabilizaci úmrtnosti související s ukončením demografické revoluce je populační vývoj určitého územního celku či populace ovlivňován především *p.*, která je i indikátorem soc. rozvoje v širším slova smyslu. *P.* závisí zejm. na *plodivosti* neboli *fekunditě*, což je

schopnost muže a ženy rodit děti. Její výsledný efekt, vyjádřený počtem narozených dětí, se označuje jako *plodnost* neboli *fertilita*. Počet dětí, který se určitému páru narodí, závisí na jeho *reprodukčním chování* (viz chování demografické). ale i na jeho fekunditě. Typem demografického chování může být *plánované rodičovství*, kdy pár nějakým způsobem reguluje počet narozených dětí a intervaly mezi jednotlivými porody (pomocí různých antikoncepčních metod). Při analýze *p.* se narozené děti rozlišují podle rodinného stavu rodičů na děti manželské a nemanželské; zvl. místo zaujímají děti narozené do 8 měsíců po svatbě, tj. děti z tzv. předmanželských koncepcí. Narozené děti se dělí na živě narozené a mrtvě narozené (podle mezinárodní definice). Narozené děti jsou také sledovány podle pořadí a rozložení porodů. Plodivost ženy se vztahuje jen k tzv. *reprodukčnímu období*, které se vymezuje obvykle věkovým rozpětím 15–49 let.“

(NEŠPOR Z.(eds.) *Sociologická encyklopedie*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2017. ISBN 978-80-270-3117-7.)

Stručná historie baby boxů

První baby boxy se objevily v České republice po roce 2000. Přesto si málokdo uvědomuje, že obdobná zařízení existovala i v minulosti. Historicky doložená jsou z 12. století v Itálii, kdy papež Inocenc III. Doporučoval zřizovat zařízení, kam by mohly chudé matky odkládat děti, místo toho, aby je zabíjely.

Za zvláštní pozornost stojí systém nalezců v tehdejší Francii, hlavně v Paříži. Například se v historických zápisech uvádí, že v jednom pařížském nalezcovi v průběhu let 1830 – 1839 bylo umístěno 45 tisíc dětí.

OTÁZKY

6/1 Záměrné posouvání rodičovství do pozdějšího věku. Důvodem mohou být např. zdravotní, sociální, ekonomické, bytové aj. příčiny. Takovou strategii označujeme jako:

- a) **odložené rodičovství**
- b) moudré rodičovství
- c) prvoplánovité rodičovství
- d) efektivní rodičovství

6/2 Právní akt, kterým osvojitel přijímá do své péče osobu, která není jeho biologickým potomkem a této osobě poskytuje práva pokrevního potomka, se označuje jako:

- a) **adopce**
- b) opatrovnictví
- c) náhradní rodinná péče

d) pěstounská péče

Poznámka:

Správné odpovědi jsou uvedeny v záběru studijní opory.

DALŠÍ ZDROJE

KALNICKÝ, J. *Základy pedagogiky I*. Opava: Slezská univerzita v Opavě, 2009. ISBN 978-82-7248-543-7.

NEŠPOR Z.(eds.) *Sociologická encyklopedie*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2017. ISBN 978-80-270-3117-7.

7 ŘEŠENÍ PARTNERSKÝCH (MANŽELSKÝCH) KRIZÍ. NEVĚRA – PROJEVY A MOŽNÁ RIZIKA

RYCHLÝ NÁHLED KAPITOLY

Jedním z krizových jevů partnerského vztahu (tzv. mimopartnerská nevěra), se v mnohem závažnější podobě týká také manželství (tzv. mimomanželská nevěra) a ještě ve větší míře má negativní dopady, jsou-li v daném manželství děti. Obsahem kapitoly je prezentace rozličných vymezení nevěry (druhy). Zvláštní pozornost je věnována virtuální nevěře, ale také prostituci, swingování a wife swappingu.

CÍLE KAPITOLY

Po prostudování textu v níže uvedené kapitole a další doporučené literatury se budete lépe orientovat v problematice nevěry a jejich doprovodných jevů. To znamená, že:

- budete lépe umět formulovat, na základě získaných znalostí, jednotlivé druhy nevěry;
- získáte globálnější přehled o možných příčinách a zvláště pak rizicích nevěry;
- schopni argumentovat při styku s veřejností ohledně nevěry a poukázat na její rizika při šíření pohlavně přenosných nemocí a dalších společensky nežádoucích jevů.

KLÍČOVÁ SLOVA KAPITOLY

nevěra, příčiny nevěry, formy nevěry, prostituce, swingers, wife swappingu

ČAS POTŘEBNÝ KE STUDIU

Lze předpokládat, že k prvotnímu seznámení se s obsahem odpovídající kapitoly postačí cca 30 min. K podrobnějšímu pochopení obsahu pak dalších 30–40 minut (tzn. více jak 1 hodinu. K tomu počítejte minimálně 2-3 hodiny na vypracování korespondenčního úkolu.

PRŮVODCE TEXTEM

K partnerství a rodinnému životu neodmyslitelně patří i druhá strana dané mince, a to situace kdy dochází k porušení psaných či nepsaných pravidel soužití, kdy vztah nefunguje. Jedním z těchto fenoménů je nevěra a s ní související fenomény, jako jsou rozvod a jiné.

Každý se nepochybně s problematikou nevěry osobně setkal, a to buď sám v průběhu svého života, nebo v okruhu svých blízkých. Jedná se o problém, který má své zastoupení

nejen v osobním životě, ale také v právním systému (přestože nevěra není právnickým termínem). Nevěra má svou historii, věnuje se jí značný prostor v literatuře, je výrazně zastoupena v rovině psychologie a prostřednictvím realizace výchovy k manželství a rodičovství, zaujímá významné místo i ve výchově. Rozvodovost, jako jeden z důsledků nevěry, se promítá do demografických statistik, stává se předmětem politických kampaní, součástí hodnotového systému apod. Chceme-li nazírat na problém nevěry z jakékoliv strany, první překážkou bude vymezení samotného pojmu.

S rozpadem tradiční hodnoty rodiny stoupá současně míra tolerance vůči některým rizikovým projevům ohrožujících rodinu, a to především vůči nevěře a následnému rozpadu rodiny. Naše společnost, která je postavena na jedné straně na monogamii, na druhé straně existuje rovněž i institucionální podoba cizoložství (prostituce) a tím i nevěry. V současné době vědeckotechnický rozvoj nabízí více podmínek a prostředků ke vzniku rizikové situace než tomu bylo ještě v nedávné minulosti (viz např. virtuální nevěra).

Věrnost nemá ani ideální odraz v přírodě, i když mnozí namítnou, že existuje dostatek příkladů dlouhodobé či celoživotní věrnosti. Lze totiž tvrdit, že věrnost v přírodě může svou podstatou být blokujícím prvkem proti přirozenému výběru partnerů. Po celou dobu lidské historie vznikaly rozličné kodexy (např. Starý zákon a Nový zákon), které upřesňovaly vzájemné vztahy a v případě výběru partnera v podstatě neumožňovaly změnu. Nevěru musíme především řešit a nikoli ji pouze odsuzovat. Mezi mužskou a ženskou nevěrou existují velké rozdíly. Výzkumy uskutečněné v posledních letech poukazují na jeden z mnoha známých faktů, že ženy mají tendenci vstupovat do delších mimopartner-ských (mimomanželských) vztahů než muži.

Přesná definice nevěry neexistuje (dříve se užívalo označení cizoložství), ale velice zjednodušeně můžeme říci, že se jedná o opak věrnosti, která představuje jednu z podmínek fungujícího manželství, stejně tak jako i součást prevence před pohlavně přenosnými nemocemi, domácího násilí, selhávání některých funkcí rodiny apod.

V poslední době se objevují rozličné teorie, jako například, že muži jsou všeobecně promiskuitnější než ženy, jsou naprogramováni k co největšímu přenosu genů, jejich pohlavní orgány jsou přizpůsobeny k tomu, aby v krátké době přenesly co největší množství genů na své potencionální potomky.

Každý jedinec, který se pohybuje v sociálním prostředí, celkem logicky přichází do nekonečného velkého množství možných sociálních kontaktů, které vycházejí například z pracovních povinností, příbuzenských vztahů, naplňování volnočasových aktivit apod. Jedním z projevů, které mohou být východiskem (počátkem) k nevěře je tzv. flirt.

Flirt – lehký, nezávazný projev vztahu (komunikace) k druhé osobě, zpravidla opačného pohlaví v podobě laškování, koketování, naznačování, namlouvání apod. postaven je na

příslibech k další akceleraci vztahu. Podstatu flirtu tvoří rétorické, gestikulační a pohybové náznaky (hrátky). Právě předpoklad možnosti, ne naplnění, tvoří samu podstatu flirtu. Na druhé straně při další akceleraci flirtování může dojít k přechodu k nevěře zvláště, je-li stávající partnerský nebo manželský vztah narušen krizí.

Podle psychologů může současně flirt posilovat sebevědomí, odstraňovat pocit osamocení, zvyšovat fyzickou i psychickou aktivitu, potlačovat únavu, zvýšit péči o sebe sama apod. Flirtování, z něhož se povětšinou nevěra rozvíjí, vzniká na pracovišti. Důvod spočívá v tom, že se svými spolupracovníky jsme mnohdy mnohem déle, než s vlastními partnery (manželi). Dochází ke sdílení tématu práce, sdílení místa a času, možnost se připojit ke služebním cestám, firemním akcím apod. Motivem k navázání vztahu může být i vytváření účelových seskupení na pracovišti v podobě platonického vztahu, flirtu, skrytého obdivu apod.

Na *kvalitativně* vyšší úrovni, ale stejně tak jako s větším celospolečenským rizikem, se objevuje **nevěra**. V poslední době se poměrně dost často hovoří o rozličných formách společensky nežádoucího vzájemného soužití, přičemž argumenty a příklady se hledají v přírodě.

S nevěrou souvisí i celá řada odborných úvah (teorií) na téma, zda k nevěře mají větší sklon muži nebo ženy, jak se má přistupovat při odhalení nevěry, jaké prostředky využívat k prevenci apod. Existuje např. biologická teorie (tzv. teorie „sobeckého genu“), která říká: člověk je jen nádoba genů, které usilují o přežití. Vyvinuly se dvě strategie – jedna sází na kvantitu (produkce velkého množství potomstva, ale nevěnují se péči o potomstvo). Uvedená strategie je pro muže výhodnější. Muž je schopen přivést na svět 17 000 – 50 000 potomků. Budeme-li počítat 90 % ztrátu (úmrtnost), jedná se o cca 200 – 500 potomků. Na druhé straně je strategie ženy, která sází na kvalitu (málo potomků, ale dlouhotrvající péče o ně). Žena během svého fertilního období může přivést na svět cca 20 – 25 potomků. K tomu, aby se všichni dožili produktivního věku, je nutná strategie, kterou je nucen respektovat také partner. Můžeme říct, že člověk je tvor polygamní. Toto tvrzení platí více pro muže než pro ženy. To znamená, že muži jsou povětšinou promiskuitnější než ženy (obdobně jako samci v přírodě), kdy jsou od přírody naprogramováni k co největšímu přenosu genů, tzn. zplodit co nejvíce svých potomků. Na základě uvedené evoluční logiky můžeme odvodit závěr, že pro muže má mimomanželský sexuální styk největší přínos za předpokladu, že partnerka otěhotní mimo oficiální (legalizovaný) vztah. Současně je však žádoucí, aby se nemusel intenzívně věnovat výchově, neboť tím by se sám připravil o možnost přenášet další geny.

Etologové dospěli k závěru, že pro člověka by nejlépe odpovídala tzv. sukcesivní (postupná) monogamní, tzn. řada na sebe navazujících monogamních vztahů. K tomu při-

spívá i komplikovanější demografické složení, které vykazuje, zejména ve vyšších věkových kategoriích jednoznačný přebytek žen v populaci. V každém případě platí, že nevěra vážným způsobem narušuje integritu vztahu mezi partnery, kdy se vztah otevírá a je tím mnohem náchylnější k rozpadu, respektive ke krizi, která povětšinou vyústí v rozvod. Jedním ze spolehlivých prostředků předcházení prevence je:

- zodpovědný výběr partnera a jeho „osvědčení“ se v předmanželském vztahu (tzn. za odpovídající dobu partnerského vztahu),
- **připravenost na uzavření následného manželství,**
- otevřená komunikace mezi partnery,
- bezproblémový sexuální život a odpovídající emotivní uspokojení,
- spokojený a plnohodnotný společný život, který je vyplněn společnými zájmy apod.

Zvláštností naší společnosti je poměrně velká míra tolerance k nevěře. Podle četných šetření realizovaných autorem textu, je nevěru ochotno tolerovat přibližně ¼ partnerů. Naopak pro 1/3 partnerů se jedná o nepřekonatelný problém s následným řešením rozpadu vztahu, u manželů řešení problému rozvodem. Za kritické okamžiky v partnerském vztahu (manželství) se nejčastěji považují:

- zhoršení, případně absence v komunikaci mezi partnery (manželi) a **následná naha hledat únik z nesnesitelné situace**
- partnerský (manželský) stereotyp
- příchod prvního dítěte do rodiny
- návrat do pracovního procesu po mateřské dovolené
- odchod dítěte z domu (syndrom prázdného hnízda)

Vedle uvedených předchozích dominantních (resp. nejčastějších) příčin jsou i další motivy a příčiny, které nejčastěji vedou k nevěře:

- chvilkové rozptýlení
- hledání nového prožitku (dobrodružství)
- způsob pomsty nevěrnému partnerovi
- nenaplněná přání a tužby ze stávajícího vztahu (hledání prince nebo princezny)
- touha jít tzv. za lepším
- hledání východiska ze stereotypu
- sexuální neuspokojení ve stávajícím svazku (porušení partnerského stereotypu)
- permanentní přítomnost dětí (nevyhovující bytové podmínky)
- vzory chování z období dospívání

Nejčastější příčiny nevěry u mužů:

vlastní ukojení sexuální potřeby, zpestření vlastního repertoáru sexuálních praktik, zvědavost, dobrodružství, nespokojenost se stávající partnerkou, projev krize ve vztahu, touha po citovém vztahu, hledání sebedůvěry atd.

Nejčastější příčiny nevěry u žen:

touha cítit se milována, zvědavost, sexuální nespokojenost, krize ve vztahu, pomsta partnerovi, otěhotnění za účelem neplodnosti partnera, získání sebedůvěry.

V praxi rozeznáváme zejména následující druhy nevěry:

- **nevěra fyzická** – mimomanželský nebo mimopartnerský vztah, který vedle psychické náklonnosti je v naprosté většině doprovázen sexuálním stykem (sexuální nevěru označujeme jako sexual infidelity);
- **nevěra psychická** – citové odpoutání od stávajícího partnera nebo manžela, kdy postupně dochází k omezování společných aktivit, absence představ o společné budoucnosti a v neposlední řadě k omezování zájmu o sexuální život. Ve většině případů přechází psychická nevěra v nevěru fyzickou, tzn. dříve, či později se vztah spojí se sexuálním stykem. Do dané skupiny můžeme zahrnout i virtuální nevěru, kterou lze charakterizovat jako písemnou formu nevěry realizovanou v prostředí internetu (tzv. e-maily, chatování), mobilních telefonů (SMS), případně jiným způsobem. Zmiňovaná forma zpravidla akceleruje až do eroticko-sexuální komunikace, a to v rovině představ a fantazie. V mnoha případech může mít na reálný vztah destruktivní účinky, a to i přesto, že zde není osobní kontakt zúčastněných. (Podle průzkumu uskutečněného ve Velké Británii 70 % mužů i žen flirtuje prostřednictvím internetu, což je považováno za dobrou zábavu, přičemž osobně takové chování nepovažují za škodlivé ani vůči svému partnerovi.)
- **ekonomickou (finanční)** – za účelem získání odpovídajících finančních prostředků, případně jiných výhod. Tento způsob nevěry má velmi blízko k prostituci.
- **virtuální nevěra** – v poslední době se v hojně míře rozšířila (a rozšiřuje) tzv. virtuální nevěra, jako jedna z příčin konfliktů v partnerském (manželském) vztahu.

V poslední době se výrazně rozšiřuje tzv. **virtuální nevěra**, která svým způsobem představuje reálné nebezpečí v podobě impulzu k rozpadu stávajícího vztahu. Rozličná šetření realizovaná v poslední době poukazují na fakt, že simulování sexu, zasílání erotických fotografií, stejně tak jako i posílání vzkazů s erotickým obsahem, to vše je považováno (téměř u poloviny dotazovaných osob) za virtuální nevěru.

Virtuální nevěru můžeme definovat jako písemnou formu nevěry realizovanou v prostředí internetu (tzv. e-maily, chatování), mobilních telefonů (SMS), případně jiných komunikačních prostředků. Uvedená forma zpravidla akceleruje až do eroticko-sexuální komunikace, a to v rovině představ a fantazie. V mnoha případech může mít na reálný vztah destruktivní účinky, a to i přesto, že zde není osobní kontakt zúčastněných. Jedná se o relativně novou formu nevěry, k nimž patří např. i tzv. rekreační nevěra.

Někteří autoři, zejména pak ve starší literatuře, rozeznávají také několik typů (forem) nevěry. Podle Uzla (2010, upraveno podle Capponi a Novák, 1995, s. 47) se může jednat například o:

- a) *Odskok*: Jednorázová, obvykle náhodná záležitost bez citového vztahu, *využití* či podlehnutí příležitosti bez citového doprovodu. Ve své podstatě se jedná ponejvíce o sexuální uspokojení.
- b) *Dobrodružství*: Základní motivací je touha po novém sexuálním zážitku, po poznávání nového, po zpestření života. Mimo ryze sexuální motivy může obsahovat i citovou vazbu na partnera, která však není v této fázi ještě dominantní.
- c) *Vztah*: Dlouhodobý poměr procházející určitými vývojovými fázemi, ne nepodobnými fázím vývoje manželství (někdy se užívá označení – alternativní manželství nebo paralelní manželství), představuje největší nebezpečí pro rozpad (rozvod) manželství. Jak uvádí Uzel (2010), jedná se o nejnebezpečnější mimomanželský vztah, protože má nejen delší trvání a hlavně je do něj zapojena osobnost i emocionalita obou partnerů.

Nevěru můžeme charakterizovat podle několika hledisek.

Podle délky:

- jednorázová (např. při společenské příležitosti, hudební akci, setkání abiturientů);
- opakovaná (např. při školeních, rekreačních či lázeňských pobytech);
- dlouhodobá (např. v pracovním procesu).

Podle místa:

- lázeňský pobyt (v průběhu pobytu v lázních);
- rekreační pobyt (v průběhu pobytu v rekreačním zařízení, lázně, dovolená, zájezd);
- pracovní prostředí (v aktuálním pracovním kolektivu, školení);
- školení, kurzy (jednorázové, opakované i dlouhodobé formy vzdělávání).

Podle motivace:

- zvědavost – snaha po hledání některých nových praktik, přístupů, zkušeností;
- hédonický přístup – touha po nových zážitcích u hypersexuálních partnerů, hledání nového prožitku (dobrodružství);
- účelová motivace – cílem je potrestání nevěrného partnera (pomsta), vyprovokování partnera, např. účelem probuzení mírné žárlivosti a tím i zájmu o sebe protějšku, podnícení jeho žárlivosti;
- prestiž – slouží k zvýšení vlastního sebevědomí (někdy i soutěživost). U těchto jedinců je komplikovaná možnost navázání vztahu;
- hmotná motivace – prostřednictvím mimomanželského sexuálního vztahu a prostřednictvím darů, finančních prostředků apod. zvýšit si vlastní životní standard (např. tzv. zlatokopky);
- životní bilancování – pocit unikání životních šancí, případně poslední šance (např. „zavírání dveří“, ale také syndrom „prázdného hnízda“, permanentního hledání toho pravé/ho apod.);
- hledání nového prožitku (dobrodružství);
- citová absence – nevěra emoční, jako důsledek citového strádání v manželství, případně v delším partnerském vztahu;
- chvilkové rozptýlení, nenaplněná přání a tužby ze stávajícího vztahu (hledání prince nebo princezny), touha jít tzv. za lepším;
- sexuální neuspokojení ve stávajícím svazku,
- permanentní přítomnost dětí (nevyhovující bytové podmínky),
- vzory chování z období dospívání.

Příznaky realizované nevěry

Většina nevěr je prozrazena přiznáním jednoho z partnerů, což neplatí však v situaci, kdy záměrem nevěry je vzbudit žárlivost u druhého partnera. Jednoznačné příznaky jsou: přistižení in flagranti (při činu), gravidita (pokud je jednoznačně vyloučeno otěhotnění se stávajícím manželem nebo partnerem), materiální důkazy (dopisy, SMS, fotografie, e-mailová korespondence aj.), různá stigmata *cucfleky*, tetování, pohlavně přenosné nemoci (rozličné výtoky), náhlá změna sexuální apetence, změna chování, odpor k dotyku, nápadná péče o vzhled a zevnějšek, změna angažovanosti v domácnosti v kladném nebo záporném smyslu, nárůst služebních povinností, nezvyklé telefonáty, nárůst pracovních schůzek apod.

Nevěra v oblasti mimopartneského vztahu

U partnerské nevěry můžeme rozeznávat dvě formy:

- mimopartnerský kontakt (tzn. jednorázový, případně krátkodobý kontakt – poměr);
- mimopartnerský vztah (jedná se o vztah, který se vyznačuje dlouhodobým eroticko-sexuálním vztahem a který připouští možnost další akcelerace vztahu do budoucího společného soužití).

Nevěra v oblasti mimomanželské

Obdobně jako u partnerské nevěry, rozeznáváme u mimomanželské nevěry několik forem:

- **mimomanželský kontakt**

Jednorázový nahodilý kontakt s jinou osobou se sexuálním obsahem. Zpravidla se nemusí jednat o záležitost hluboké citové povahy, a proto ve svých důsledcích nevede k přechodu do časově dlouhodobého mimomanželského vztahu (něm. Seitensprung, což znamená odskok stranou). Vzhledem k tomu, že se odehrává např. při lázeňském pobytu, na rekreaci, školení, kurzech apod., užívá se někdy i označení rekreační nevěra, lázeňská nevěra.

- **mimomanželský poměr (vztah)**

Časově dlouhodobý eroticko-sexuální vztah, který připouští možnost další akcelerace vztahu do budoucího společného soužití. U mimomanželského vztahu se stává takový vztah zpravidla podnětem k rozpadu manželství, a to nejčastěji rozvodem. Existuje i možnost dlouhodobého odděleného soužití. Někdy se užívá místo označení mimomanželský vztah výraz mimomanželský poměr. V starší odborné literatuře se užívalo pro takový vztah označení cizoložství.

Zvláštním druhem nevěry je využívání služeb **prostituce**, a to jako mimomanželský nebo mimopartnerský styk, který může být se souhlasem nebo i bez souhlasu partnera.

Existují ještě formy vědomé nevěry, a to swingování a wife swapping.

SWINGOVÁNÍ – vzácný typ nevěry, při které dochází k výměně sexuálních partnerů, zpravidla dvojic s cílem inovovat stávající vztah. Přes určitou módnost je tento, partnerem tolerovaný, způsob nevěry počátkem rozpadu manželského a partnerského vztahu. V takovém prostředí výrazně narůstá riziko získání pohlavně přenosné nemoci. Rozeznává se ještě způsob tzv. „*wife swapping*“ (výměna manželek), který je zapotřebí odlišovat od pořadu v televizi.

WIFE SWAPPING – jedná se o velmi řídký jev, kdy dochází k výměně manželek.

Na rozdíl od swingování, nedochází ke společnému sexuálnímu styku.

S problematikou nevěry úzce souvisí **žárlivost**, kterou můžeme vymezit jako zvláštní emoční stav, který zahrnuje podezírání partnera, zejména z nevěry, strach ze ztráty partnera, ohrožení rodiny, beznaděj, deprese, osobní selhání apod. V obecném chápání se nemusí vždy jednat o žárlivost i na jiné jevy, jako např. na pracovní, případně sportovní, umělecké a jiné úspěchy. Opakem slova nevěra je věrnost, která představuje schopnost udržet dlouhodobý vztah s jedním partnerem.

SHRNUTÍ KAPITOLY

Nevěru je nezbytné vnímat jako jeden z projevů krize v partnerském vztahu, zejména pak v manželství a v nejhrošším případě v situaci, kdy jsou v daném vztahu děti. Nevěra má celou řadu forem, z nichž v poslední době vystupuje do popředí virtuální nevěra, tzn. Nevěra prostřednictvím anonymních sociálních sítí.

KONTROLNÍ OTÁZKA

- Uveďte jednotlivé druhy nevěry, které jsou v současné době nejvíce společností tolerovány a naopak, které druhy nevěry je společenským okolím nejméně tolerovány? (Zdůvodněte své stanovisko.)
- V čem spočívá největší nebezpečí nevěry?
- Jaká jsou největší rizika virtuální nevěry? Jaký navrhuje nástroj primární prevence?

KORESPONDENČNÍ ÚKOL

- Shromážděte v odborné literatuře příklady pro argumentaci o rozdílných přístupech k nevěře ze strany mužů a ze strany žen.
- Proveďte analýzu titulních stran vybraného bulvárního tisku a zaměřte se na prezentování nevěry, a to zpravidla u VIP osob.

OTÁZKY

7/1 Typ nevěry, při které dochází k výměně sexuálních partnerů, zpravidla dvojic s cílem inovovat stávající vztah. Přes určitou módnost je tento, partnerem tolerovaný, způsob nevěry počátkem rozpadu manželského a partnerského vztahu, označujeme jako:

- a) swingování
- b) flirtování

- c) kohabitace
- d) prostituce

7/2 Termín WIFE SWAPPING je odborný termín pro:

- a) tolerovanou nevěru
- b) střídání partnerů/partnerek
- c) **výměna manželek**
- d) jedná se o jednu verzi virtuální nevěry

Poznámka:

Správné odpovědi jsou uvedeny v záběru studijní opory.

DALŠÍ ZDROJE

CAPPONI, V., NOVÁK, T. *Sám sobě manželským poradcem, první pomoc při příhodách nevěrných*. Praha: Grada, 1995. ISBN 80-7469-163-1.

MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z. *Krizové situace v rodině očima dítěte*. Praha: Grada, 2002. ISBN 80-247-0332-7.

PAVLOVSKÝ, P. a KOL. *Soudní psychiatrie a psychologie*. 1. vydání. Praha: Grada, 2009. ISBN-13 : 978-80-247-2618-2.

UZEL, R. *Nevěra a co s ní*. Havlíčkův Brod: Petrklíč, 2010. ISBN 978-80-7229-241-7.

ZÁKON č. 89/2012 Sb.

8. ROZPAD (ROZVOD) MANŽELSTVÍ. ROZVODOVOST.

RYCHLÝ NÁHLED KAPITOLY

Uzavřením manželství vzniká situace, která zakládá počátek možného rozvodu. Nárůstem rozličných konfliktních situací roste také pravděpodobnost, že manželství postupně dospěje do stádia rozvodu. Text kapitoly zahrnuje vymezení základních pojmu, vývoj vedoucí k rozvodu v průběhu zejména 2. poloviny minulého století. Zmínka je o dopadech rozvodu na děti.

CÍLE KAPITOLY

Po prostudování textu a další doporučené literatury budete schopni:

- vysvětlit pojem rozvod a hlavní příčiny, které vedou k rozvodu,
- na základě samostudia získáte přehled o příčinách rozvodovosti.

KLÍČOVÁ SLOVA KAPITOLY

manželství, rozvod, sporný rozvod, nesporný rozvod, rozvodovost

ČAS POTŘEBNÝ KE STUDIU

Lze předpokládat, že k prvotnímu seznámení se s obsahem odpovídající kapitoly postačí cca 30 min. K podrobnějšímu pochopení obsahu pak dalších 30–40 minut (tzn. více jak 1 hodinu. K tomu počítejte minimálně 2-3 hodiny na vypracování korespondenčního úkolu.

PRŮVODCE TEXTEM

Rozvod manželství (ale i rozpad partnerství) patří v současné době mezi běžné prostředky řešení manželské krize. Pochopitelně, že jedná-li se o bezdětný vztah, pak jde o psychický problém všech zúčastněných. Jsou-li potom v takovém vztahu děti, např. i z předchozího vztahu některého z partnerů, pak se jedná o mnohem složitější záležitost.

Podle dostupných statistik je Česká republika nad průměrem v rozvodovosti mezi zeměmi Evropské unie. Pro objektivní posouzení je zapotřebí si uvědomit, že rozvodová pravidla jsou v rozličných zemích různá, např. v Irsku je podstatně složitější se rozvést než např. ve Švédsku. Skandinávské země se vyznačují největší mírou rozvodovosti v Evropě. Na „druhém“ konci statistiky jsou Polsko a Itálie. Statistiky také sledují příčiny rozvratu manželství. Největší podíl na rozvratu manželství má především rozdílnost povah, názorů a zájmů; dále následuje jako příčina nevěra a alkohol. Rozvod sám o sobě je nejen zátěží pro samotné aktéry (rodiče), ale především pro dítě (dětí). V každém případě

se nejedná o krátkodobý akt, ale jednu část životní dráhy, přitom se jedná o projití si určitou etapou naplněnou právními kroky a následně vyrovnat se po stránce psychické s vzniklou situací (tzv. psychorozvod). Rozvod představuje jedno z krajních řešení nefunkčnosti rodiny, tzn. legislativní ukončení manželství. Není-li v rodině žádné dítě (bezdětné manželství nebo manželství, kdy děti opustily původní rodiny), se povětšinou nejedná o složitou a komplikovanou záležitost. Výjimkou jsou složité majetkové vyrovnání.

Vymezení pojmu rozvod

Přes počáteční nadšení pro vzájemný vztah, uzavření manželství, případně narození dítěte (dětí) v mnoha případech dochází k rozpadu vztahu, a to v daném případě rozvodem.

Vedle uzavření manželství může dojít i k zániku nebo rozpadu manželství, tzn. rozvodu. Podle současné právní úpravy „*Manželství může být rozvedeno, je-li soužití manželů hlu- boce, trvale a nenapravitelně rozvráceno a nelze očekávat jeho obnovení.*“ (Zákon č. 89/2012 Sb. Občanský zákoník).

Manželství může zaniknout způsobem, které je vymezeno v zákoně:

- a) smrtí jednoho z manželů
- b) prohlášením jednoho z manželů za mrtvého,
- c) rozvodem manželství za života obou partnerů.

Specifickým důvodem k zániku manželství je změna pohlaví u jednoho z manželů.

Rozvod představuje jeden ze způsobů (právní úkon) zániku manželství, které je popsáno v Občanském zákoníku. Rozvod se uskutečňuje na základě žádosti jednoho z manželů a dojde k němu na základě rozhodnutí soudu. Jak uvádí Matějček a Dytrych (2002, s. 39), rozvod představuje „*dlouhé období naplněné stresem a frustrací důležitých lidských po- třeb s aspekty sociálními, etickými, právními, emočními a pochopitelně i psychologickými.*“ Z časového hlediska můžeme rozeznávat jednodušší období, která se vyznačují roz- ličnými typickými atributy, a to převážně v návaznosti na dítě.

a) předrozvodové období

V této fázi je důležité si ujasnit představu o budoucí výchově dítěte/dětí a jednotlivé další kroky přizpůsobit k zájmům dítěte/dětí. V současné době se stále častěji v praxi uplatňuje institut tzv. střídavé péče.

b) rozvodové období

Často dochází v dané fázi k rozpadu vztahů mezi dítětem a „sympatickým“ příbuzným v rámci širší rodiny. Velmi napjaté mohou být záležitosti kolem vyřešení bytových pod- mínek. Dochází k poklesu finančního zabezpečení chodu rozpadající se rodiny. Nejrizi- kovější je „boj“ mezi rodiči o sympatie samotného dítěte/dětí, svalování viny za rozpad na druhého partnera apod. Do doby, než soud pravomocně rozhodne o úpravě poměrů

k nezletilým dětem po dobu po rozvodu, nelze manželství rodičů rozvést. Vždy musí předcházet řízení o úpravě poměrů k nezletilým dětem (výchova a výživa) pro dobu po rozvodu. Mají-li manželé nezletilé děti, jsou vždy nutně vedena minimálně dvě soudní řízení.

c) porozvodové období

Dítě se může setkávat s negativními emocemi ze strany některého rodiče. Velice kritické může být zaujetí pozice vůči novému partnerovi, případně i proti jeho dětem a dalším příbuzným. Veškerá přechodná vyhrčená situace by se měla vracet do normálu.

Manželství může být rozvedeno, je-li vzájemné soužití manželů hluboce, trvale a nenapravitelně rozvráceno. V každém případě se jedná o právní úkon, kterým je ukončeno manželství. Uskutečňuje se na základě žádosti jednoho z manželů a dojde k němu na základě rozhodnutí soudu. Rozvodem manželství vzniká rodina neúplná. Do roku 1949 mohlo manželství zaniknout rozvodem (bez další možnosti uzavřít manželství) nebo rozlukou, který umožňoval uzavření dalšího manželství. (Zákon č. 265/1949 sb.). Po novelizaci zákony o rodině (platnost od 1. 8. 1998) došlo v rozvodové legislativě k značné liberalizaci (např. zrušení hledání viny při rozvodu, či zrušení řízení o smíření manželů). Současně vzrostla tolerance společnosti k rozvodům. V české republice byl rozvod, jako jeden ze způsobů zániku manželství upraven do 1. 1. 2014 zákonem o rodině. V současné době je obsah zmiňovaného zákona obsažen v občanském zákoníku. V každém případě platí, že manželství může být rozvedeno, je-li soužití manželů hluboce, trvale a nenapravitelně rozvráceno a v nejbližší době nelze očekávat zlepšení stavu. O rozvodu vždy rozhoduje soud, a to okresní soud v místě, kde měli oba manželé trvalé bydliště. V případě, že každý bydlí v jiném okrese, soud probíhá v místě toho, kdo nepodal návrh na zahájení řízení.

Soudní řízení probíhá:

- sporný rozvod (v takovém případě nelze očekávat obnovení manželského soužití, ale zjišťuje se příčina rozpadu manželství). Jedná se o klasický rozvod manželství, kdy se manželé nedohodnou. Na základě zkoumání existence příčin rozvodu rozhodne o konečném výsledku (rozvodu) rozhodne soud.
- nesporný (smluvený, dohodnutý) rozvod (soud manželství rozvede, aniž zjišťuje příčiny, kdy jsou shodná tvrzení manželů). K podmínkám nesporného rozvodu patří:
 - manželé spolu nežijí déle než šest měsíců;
 - dohodli se na úpravě poměru k dítěti ohledně výchovy;
 - dohodli se na úpravě svých majetkových poměrů;
 - musí existovat dohoda o zajištění bytových podmínek (což je povětšinou předmětem dalšího soudního jednání).

Ohledně společného příjmení je možnost oznámit do šesti měsíců matričnímu úřadu, zda přijímají zpět své původní jméno, či nikoliv. Po překročení dané doby, zůstává příjmení přijaté v rámci uzavření manželství.

S rozvody, kterých v posledních době ve všech zemích narůstá (Česká republika není výjimkou) souvisí i pojem rozvodovost.

Přehled rozvodů ve vztahu k sňatkům (rozvody/sňatky) v České republice v posledním období

1990	32 055 / 90 953
2000	29 704 / 55 321
2005	31 288 / 51 829
2010	30 783 / 46 746

Podíváme-li se do historie, pak rozvodovost např. v roce.

- 1930 byla 5,6 %
- 1950 byla 12,1 %
- 1960 byla 15,9 %

K nejčastějším důvodům, které přímo (případně i nepřímo) vedou k rozvodu, patří:

- absence odpovídající vzájemné komunikace (už si nemáme co říci atd.), rozdílnost povah;
- nevěra (tzn. vstup další osoby do stávajícího vztahu);
- duševní porucha, sexuální deviace;
- ekonomické problémy (snížení životní úrovně, málo prostředků na koníčky, neschopnost dobře hospodařit);
- konfliktní vztahy s širší rodinou (dvougenerační soužití);
- nezájem o dítě, dvoukariérové manželství, výrazná účast jednoho z manželů na podnikání, rozdílný podíl na ekonomickém zabezpečení rodiny;
- alkoholismu, drogy, domácí násilí, gambling atd.

Kromě oficiálních důvodů existují i další, tzv. skryté příčiny, kterými jsou velká zaměstnanost žen, preferování pracovního postavení (kariéry) před rodinou aj.

Na základě statistiky rozvodovosti v ČR lze konstatovat, že:

- celková úhrnná rozvodovost činí téměř 50 %
- průměrná délka manželství při rozvodu činí přibližně 12 let

Jestliže je rozvod pro výrazné narušení ve stávajícím vztahu nevyhnutelný, pak je dobré respektovat některá pravidla, která se podílí na minimalizaci negativních dopadů, a to jak na samotné partnery, tak i na děti. Jedná se o:

- vzít realitu na vědomí, tzn. nepítvat se v minulosti a nehledat příčiny;
- řešit vzniklé problémy přímo, bez přítomnosti dětí, tzn. neřešit spory a domluvy

prostřednictvím dětí;

- dívat na předchozí manželství jako na hezkou epizodu v životě a připomínat si jen pozitivní situace;
- neobviňovat svého partnera z rozpadu vztahu;
- připravovat na případný nový vztah;
- stýkat se s dětmi bez zbytečného citového vydírání apod.

Rozvod a děti

Jsou-li dosud v „rozvodovém prostředí“ děti, jedná se vždy o složitý problém, a to nejen ekonomický, právní, ale i výchovný a společenský. V případě rozvodového řízení je ustanoven pro dítě opatrovník. **Opatrovník** – osoba ustanovená soudem k ochraně zájmů dítěte v jednotlivých konkrétních případech. Zákon rozlišuje opatrovnictví krátkodobé (např. při rozvodu rodičů) a dlouhodobé. Opatrovníkem může být fyzická osoba nebo orgán péče o dítě.

Přestože i rozvod má svá četná pozitiva, jako např. ukončení stresové situace, uklidnění atmosféry apod. negativa zjevně převažují.

V obecné rovině můžeme očekávat následující negativní dopady od rozvodu:

- Nejistota a obava z budoucnosti, zejména v ekonomické rovině. Pokles příjmu rodiny se nutně projeví v dočasném (případně trvalém) poklesu životního standardu.
- Zklamání ze selhání rodičů. Snížená orientace při hledání příčin a obvinění jednoho z rodičů.
- Skrytý vztek na nového partnera u jednoho z rodičů. Zaujetí určitého nepřátelského postoje vůči druhému partnerovi.
- Nejistý (někdy i nepřátelský) postoj k rodiči, který do rodiny přivedl nového partnera.
- Pokles prestiže mezi spolužáky (kamarády).
- Případné omezení sociálních kontaktů s rodinným prostředím okolo bývalého (odcházejícího) rodiče.
- Ustání permanentních hádek a konfliktů mezi rodiči.

Děti (dítě) v rozvodovém období, zaujímají určité role, mezi které (podle Pavlovského a kol.2009, s. 134) patří role, kdy dítě vystupuje jako:

- **oběť** (Nezletilý se brání přijmout fakt, že se rodiče rozvádí. Dostavuje se frustrace, absence životní jistoty, vznik obranných mechanismů, k různým neurotickým projevům a někdy až agrese. Takový stav se může promítnout např. do jeho školního prospěchu, do vztahu s kamarády, protože se např. stydí apod.).

- **účastník** (Rodiče se snaží racionálně vysvětlit své postoje, jednají chladně, bez lásky a odměřeně. Na dítě jsou kladeny nepřiměřené nároky, hlavně v oblasti emoční adaptability.)
- **aktivní spojenec** (Dítě se angažuje ve prospěch jednoho z rodičů, zpravidla matky. Má jednostranný pohled na rozepři, není v konfliktu, není obětí, kalkuluje. U druhého rodiče se vytváří pocit zrady.)
- **nástroj** (Nejčastější role, jde o oběť konfliktu rodičů, kteří jej používají jako zbraň. Dítě je hlavní argument v boji s druhým partnerem. Oba rodiče tvrdí, že jim jde o jeho blaho.)
- **smírce** (Dítě se stává angažovaným účastníkem sporu, prostředník, stylizuje zprávy, spíše se ono staví jako viník. Dochází-li k pomluvám jednoho z partnerů, dítě jej brání. Jedná se o dítě s vysokou sociální inteligencí.)
- **rozhodčí** (Obzvláště rafinované zatažení dítěte do rozvodu. Ve své podstatě má dítě rozhodnout, zda se rodiče mají rozvést, případně se rozhodnout pro jednoho z rodičů.)

Jedním z možných řešení poskytuje tzv. střídavá péče, kdy si stávající rodiče v po rozvodové fázi navzájem střídají při péči o dítě. Střídavá výchova znamená, že dítě (dětí) žijí po určitý časový úsek střídavě u jednoho z bývalých manželů. Podmínky pro střídavou i společnou výchovu jsou shodné. Pro střídavou péči je rozhodující zájem a dohoda mezi rodiči a zájem na jednotné výchovné strategii.

SHRNUTÍ KAPITOLY

Se vznikem manželství souvisí i případná otázka zániku manželství – rozvod. V poslední době dochází k nebyvalému nárůstu rozvodovosti, a to z rozličných důvodů. V případě rozvodu se jedná o rozvod sporný (nelze očekávat obnovení manželského soužití) a rozvod nesporný.

KONTROLNÍ OTÁZKA

- Nadefinujte rozdíl mezi pojmy: rozvod sporný a rozvod nesporný. Uveďte konkrétní příklady.
- Jaká je úloha opatrovníka v rámci rozvodového řízení:

KORESPONDENČNÍ ÚKOL

- Na základě dostupných statistických materiálů shromážděte podklady k tvrzení o nejvýznamnějších důvodech vedoucím k rozvodu, a to v porovnání mezi 20. léty a 90. léty minulého století. Najděte logická vysvětlení. Zpracujte v podobě referátu.

PRO ZÁJEMCE

Doporučená literatura:

PAVLOVSKÝ, P. A KOL. *Soudní psychiatrie a psychologie*. 1. vydání. Praha: Grada, 2009. ISBN 13- 978-80-247-2618-2.

OTÁZKY

8/1 Osoba ustanovená soudem k ochraně zájmů dítěte v jednotlivých konkrétních případech se označuje jako:

- a) pečovatel
- b) opatrovník**
- c) soudce
- d) smírčí soudce

8/2 Mezi podmínky nesporného (smluveného, dohodnutého) rozvodu nepatří:

- a) manželé se dohodli na úpravě poměru k dítěti ohledně výchovy
- b) existuje dohoda o zajištění bytových podmínek
- c) manželé se dohodli na úpravě svých majetkových poměrů
- d) manželé se dohodli na zrušení příjmení**

Poznámka:

Správné odpovědi jsou uvedeny v záběru studijní opory.

DALŠÍ ZDROJE

MATOUŠEK, O. *Děti a rodiče v rozvodu – manuál pro zúčastněné profesionály a rodiny*. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0968-3.

9. SEXUÁLNÍ CHOVÁNÍ - ANTIKONCEPCE

RYCHLÝ NÁHLED KAPITOLY

Jedním z prostředků plánovaného rodičovství je uplatňování zodpovědného přístupu k antikoncepci, a tím k rodičovství. Zvláštní roli sehrává optimální volba metody na počátku aktivního pohlavního života za účelem zabránění nechtěného těhotenství, ale také bariérová antikoncepce může zabránit šíření pohlavně přenosných nemocí.

CÍLE KAPITOLY

Seznámit se základními prostředky antikoncepce, umět znát jejich přednosti i rezervy, vhodnost při vlastním pohlavním životě a jako součást prevence před pohlavně přenosnými nemocemi. Budete:

- umět sdělit přednosti i rezervy jednotlivých metod a prostředků antikoncepce a budete umět lépe prezentovat přednosti při obhajobě svých názorů,
- lépe nabyté teoretické znalosti také aplikovat do praxe, zejména pak v oblasti koncipování programů primární prevence,
- schopni polemizovat a argumentovat s názory na danou problematiku s laickou veřejností, se zástupci rozličných institucí, organizací, zájmových skupin, ale i s rodiči.

KLÍČOVÁ SLOVA KAPITOLY

vaginální kroužky, antikoncepční náplast, antikoncepční injekce, podkožní implantáty, hormonální nitroděložní tělíška, bariérové metody, kondomy, pesary, nitroděložní tělíška, metoda neplodných dní, hormonální antikoncepce, nehormonální antikoncepce, Pearlův index a další, obdobně zaměřené pojmy

ČAS POTŘEBNÝ KE STUDIU

Lze předpokládat, že k prvotnímu seznámení se s obsahem odpovídající kapitoly postačí cca 50 – 60 min. K podrobnějšímu pochopení obsahu pak dalších 30–40 minut (tzn. necelé 2 hodiny). Vzhledem k tomu, že kapitola zahrnuje velké množství pojmů, počítejte s časem na zpracování případných poznámek. K tomu počítejte minimálně 2-3 hodiny na vypracování korespondenčního úkolu.

PRŮVODCE TEXTEM

V průběhu lidských dějin se lidé snažili nějakým způsobem regulovat počet těhotenství během vlastního života, a to prostřednictvím spolehlivé antikoncepce, aby se případné následné selhání nemuselo řešit interrupcí a potratem. Současně musíme mít na zřeteli, že v první fázi

se naděje upírala k bariérové antikoncepci (kondom), který v současné době může sloužit jako jeden z účinných prostředků v systému primární prevence před pohlavně přenosnými nemocemi. Současně se v průběhu minulého století, především v druhé polovině, začala výrazně prosazovat hormonální a chemická antikoncepce.

Uplatnění antikoncepce slouží nejen k volnému a nestresujícímu vlastnímu sexuálnímu životu, ale také v demografických dimenzích představuje nástroj k regulaci porodnosti.

Snahy o prevenci početí při pohlavním styku lze zaznamenat v lidské kultuře od doby, kdy poznala spojitost koitu a těhotenstvím (graviditou). Už v Egyptě se užívaly např. hubky z krokodýlího trusu a medu, vykuřování pochvy po styku, ale také speciálně připravené nápoje (základ tvořilo sádlo, sladké pivo a další přísady).

Bariérové metody se používaly ve staré Číně i Indii. Ostatně i v Bibli najdeme nejstarší popis přerušované soulože (Gen 30, 9–10). Velká část starověké literatury určené lékařům se věnuje problematice vyhnání plodu.

Velký zájem o antikoncepční prostředky nastal v 90. letech minulého století (dokladem je výrazný pokles uskutečněných interrupcí a umělého přerušování těhotenství (cca 100 000 zákroků). Současně vzniká potřeba tzv. *bezpečného sexu*, tzn. zvýraznit nejúčinnější prostředek před dalším šířením pandemie HIV/AIDS, který představoval a představuje především mužský kondom.

Statistiky uvádějí, že na světě přibližně 40 % všech těhotenství je neplánovaných. Taková skutečnost s sebou nese celou řadu zátěží pro těhotnou ženu, jako například v rovině emocí (zda např. problém neřešit potratem), finanční (např. nevyhovující bytové podmínky, ztráta zaměstnání), ale také v rovině sociální (např. omezení kontaktů s přáteli. Proto je vhodné zaměřit osvětové aktivity na znalost konkrétních rozličných antikoncepčních metod. V této souvislosti je také důležité upozornit na přenos pohlavních chorob.

Pod pojmem antikoncepce budeme rozumět prostředky (způsoby, postupy), pomocí kterých se můžeme chránit před nežádoucím otěhotněním.

Existuje několik kritérií, podle kterých můžeme antikoncepci rozlišovat.

Podle obsahu hormonů lze antikoncepci rozlišit na hormonální a nehormonální.

I. Hormonální

Podstatou prostředků hormonální antikoncepce je ovlivňovat menstruační cyklus ženy za účelem zabránění otěhotnění.

1. perorální antikoncepce (pilulky)
2. vaginální kroužky
3. antikoncepční náplast

4. antikoncepční injekce
5. podkožní implantáty
6. hormonální nitroděložní tělíška

II. Nehormonální

- a) Bariérové metody – kondomy, pesary
- b) Nitroděložní tělíška

I. Hormonální

Celkově lze k hormonální antikoncepci říci, že

K výhodám patří:

- vysoká spolehlivost a snadnost použití (není nezbytně nutná pozornost ze strany uživatelky),
- jako jedné z nejvíce rozšířených metod ochrany před neplánovaným těhotenstvím,
- možnost zlepšení řady zdravotních potíží.

K nevýhodám patří:

- skutečnost, že bez návaznosti na bariérové metody antikoncepce,
- nechrání před pohlavně přenosnými nemocemi,
- při delším užívání s sebou přináší vyšší riziko tvorby krevních sraženin (tzv. žilní trombóza),
- u injekční antikoncepce může dojít k nárůstu hmotnosti
- pro obnovení plodnosti je zapotřebí delší doba po vysazení (často i jeden rok).

1. Perorální antikoncepce (antikoncepční pilulky)

K výhodám patří:

- zabraňuje v otěhotnění
- chrání před mimoděložním početím
- u žen s výskytem rakoviny těla děložního a rakoviny vaječníků v rodině užívání hormonální antikoncepce výrazně snižuje výskyt těchto onemocnění v budoucnosti (o 40 až 60 %)
- zčásti chrání proti pánevním zánětům a tím i před případnou neplodností způsobenou následkem infekce
- její pravidelné užívání zdatelně snižuje riziko zánětu vaječníků a vejcovodů

- snižuje intenzitu menstruačního krvácení
- upravuje ženě menstruační cyklus a dělá jej naprosto pravidelným
- pozitivně ovlivňuje revmatické onemocnění kloubů, onemocnění štítné žlázy, žaludeční vředy, dokonce působí na široké spektrum alergií
- má blahodárný účinek na pleť a výrazně zmírňuje výskyt akné
- zlepšuje kvalitu vlasů

K nevýhodám patří:

- laboratorně zjištěný sklon k žilní trombóze v kombinaci s jejím výskytem mezi blízkými příbuznými.
- cukrovka s nekomplikovaným průběhem a některá onemocnění jater.
- závažná porucha ukládání tuků či některé typy migrény ve vyšším věku v kombinaci s kouřením.

Zvláštní variantou je tzv.

Nouzová pilulka – obsahuje kombinaci estrogenu a progestinu nebo pouze progestin, je ji možné použít nejpozději do 72 hodin od nechráněného pohlavního styku, pilulka zpožďuje nebo zabraňuje ovulaci. Neměla by se užívat pravidelně, jedná se pouze o rezervní formu antikoncepce!

2. Vaginální kroužek

Obsahuje kombinaci estrogenu a progestinu. Jednou měsíčně se zavádí do vaginy, ale po 3 týdnech se vyjme a následuje 7denní pauza, kdy se dostavuje menstruační krvácení.

K výhodám patří:

- Snadnost použití.
- Nemá vliv na aktivní život ženy (např. sportování, plavání).
- Hormony vaginálního kroužku nemají vliv na srážení krve a játra.
- Snižují riziko rakoviny reprodukčního systému.
- Zmírňuje bolesti během menstruace.

K nevýhodám patří:

- Vaginální kroužek nechrání ženy před nemocí přenášených sexuálně.
- Kroužek není vhodný pro citlivější (např. pocit cizího tělesa v těle apod.)

3. Antikoncepční náplast

Jedná se o náplast, která obsahuje estrogen a progestin. Aplikuje se nalepením na pokožku (nejčastěji na hýždě, spodní část břicha, ramena aj.). Výměna probíhá 1 x týdně.

K výhodám patří:

- aplikace vyžaduje minimální spolupráci – stačí vyměnit 1 x týdně
- jde o antikoncepční metodu velmi šetrnou k trávicímu traktu
- nepodléhá komplikacím vycházejícím z poruch trávení a vstřebávání (například střevní viróza nebo užívání antibiotik nesníží spolehlivost metody)
- metoda snižuje riziko vzniku nepravidelného krvácení.
- díky nízkým dávkám hormonů nemá vliv na přibývání na váze uživatelky

K nevýhodám patří:

- antikoncepce není vhodná pro ženy s váhou vyšší než 90 kilogramů (u těchto žen je problém s dostatečným vstřebáváním účinných látek, metoda by tak nemusela být spolehlivá)
- výskyt nežádoucích účinků – například bolení hlavy, krvácení mezi jednotlivými cykly je stejná jako u perorálních druhů antikoncepce
- není vhodná pro ženy s kardiovaskulárními potížemi a pro silné kuřačky.
- její „odhalení“ na těle představuje určitý „intimní“ signál

4. Antikoncepční injekce

Injekce s obsahem progestinu, které se aplikují jednou za tři měsíce.

K výhodám patří:

- Výhodou antikoncepční injekce je, že jde o velmi spolehlivou antikoncepční metodu, ze 400 žen po aplikaci otěhotní v průběhu jednoho roku pouze jediná. Injekce jsou aplikovány jednou za tři měsíce a jejich výhodou je, že na ně není třeba myslet každý den. U některých žen mohou zmizet menstruační nepříjemnosti, jako jsou bolesti a křeče, injekce dobře snášejí i ženy, které kojí.

K nevýhodám patří:

- Dochází k zablokování menstruačního krvácení. Většina uživatelék totiž po injekci menstruaci vůbec nedostane, nebo se objeví jen slabé krvácení. Antikoncepční injekce sice chrání spolehlivě po celou dobu vyznačenou na injekci (zpravidla 3 měsíce), ale i po tomto období přetrvává ještě několik dalších měsíců období snížené plodnosti.
- Antikoncepční injekci by proto neměly užívat ženy, které chtějí otěhotnět téměř okamžitě, případně si chtějí budoucí plodnost přesně načasovat.
- Návrat plodnosti a pravidelnost menstruačního cyklu se může oddálit až po dobu 1 roku.
- Není vhodná pro ty uživatelky, které trpí vysokým krevním tlakem, bolestmi hlavy a pro silné kuřačky starší než 40 let.

- Některé ženy mohou mít „*strach*“ z injekcí.

5. Podkožní implantáty

Implantát – plastová trubička (cca 25 mm) s progestinem, který se postupně uvolňuje, aplikuje se pod kůži paže, účinnost je 3 roky, případným vyjmutím se okamžitě zruší jejich účinnost. Lze ji užívat i během kojení. Jedná se o vysoce spolehlivou metodu, která však může způsobit nepravidelné krvácení. (U nás se příliš nerozšířil.)

6. Hormonální nitroděložní tělíska

Nitroděložní tělísko s hormonem, které se zavádí do dělohy. Tělísko obsahuje progestin (hormon žlutého tělíska), který zahustí hlen děložního hrdla. Ten se stane pro spermie neprostupným, zabrání jim v cestě k vajíčku, takže nemůže dojít k jejich spojení. Nitroděložní tělísko bez hormonů, které se rovněž zavádí do dělohy, ale neobsahuje hormony. Obvykle je založeno na bázi mědi.

Nitroděložní systém – tělísko tvaru T, postupně se z něj uvolňuje progestin (5 let). Dá se užívat během kojení, tento typ antikoncepce patří mezi nejbezpečnější a nejspolehlivější (udává se, že je až 20x spolehlivější než pilulky, náplasti či vaginální kroužky). Otěhotnění je pak možné téměř okamžitě po vyjmutí.

II. Nehormonální

- a) bariérové metody – kondomy, pesary,
- b) nitroděložní tělíska,
- c) sterilizace,
- d) přirozené metody antikoncepce.

a) Bariérové

Bariérové metody antikoncepce jsou takové, které zahrnují prostředky mechanické (např. mužský i ženský kondom, pesar). Ženský kondom a ani pesar se v našem prostředí příliš nerozšířil.

Mužský kondom

K výhodám patří:

- ochrana před pohlavně přenosnou nemocí
- chrání před nechtěným otěhotněním
- účinný prostředek antikoncepce v případné nemožnosti (odmítání) používat hormonální antikoncepci
- v případě lubrikace usnadňují penisu vstup do pochvy

K nevýhodám patří:

- poněkud menší spolehlivost před neplánovaným otěhotněním,
- nácvik a zvládnutí základní manipulace,
- v prožitkové rovině mohou snížit spontánnost a samotné potěšení z pohlavního styku,
- ve výjimečných případech může existovat alergie na latex, případně alergie na různé příchutě.

Ženský kondom

Ženský kondom překrývá celou pochvu a následně je do ní zasunut. V tomto případě není nezbytné, aby muž používal kondom.

Pesar (diafragma, poševní pesar, cervikální nebo děložní klobouček)

Jedná se o bariérový antikoncepční prostředek. Pesar má podobu elastického gumového kloboučku o průměru 6 – 10 cm s pružným a zpevněným okrajem, který jej udržuje v požadovaném tvaru. Zavádí se před pohlavním stykem do pochvy. S použitím spermicidní látky podstatně vzroste celková účinnost antikoncepce. Doporučuje se, aby pesar v pochvě zůstal ještě minimálně 6 hodin po pohlavním styku a ne déle jak 24 hodin. V našich podmínkách se prakticky nevyužívá, v USA a ve Velké Británii naopak poměrně často. K výhodám patří, že se používá (obdobně jako kondom) jen v průběhu pohlavního styku. Ke zvýšení účinnosti se potírá spermicidním prostředkem.

b) Nitroděložní tělísko

Poměrně rozšířenou skupinu představují prostředky nitroděložní metody antikoncepce, jako např. nitroděložní systém (IUS), nitroděložní tělísko s hormonem a bez hormonu.

K výhodám patří:

- možná délka použití (až 5 let),
- nehrozí opomenutí pravidelného užívání rozličných tablet,
- poměrně nízká pořizovací cena,
- vhodná pro ženy, které mají problém s hormonální antikoncepcí,
- nehormonální tělísko mohou používat i kojící ženy,
- bylo zjištěno, že aplikací tělíska se snižuje riziko rakoviny děložní sliznice.

K nevýhodám patří:

- Nitroděložní metody antikoncepce nechrání před pohlavně přenosnými nemocemi a u některých žen může způsobovat drobné zdravotní komplikace.
- Některé ženy pociťují delší a silnější menstruaci, obvykle dva až tři cykly po zavedení.

- Může dojít nepravidelnosti menstruace nebo častějšímu špinění.
- Zvýšené riziko zánětů, hlavně při střídání partnerů.
- Zavedení tělíska je takřka bezbolestné, ale jeho výměna nemusí být příjemná. (Některé ženy si mohou zvolit anestezii).

c) Sterilizace

Další skupinu antikoncepčních metod představuje sterilizace (mužská i ženská).

K výhodám patří:

- Nedochozí k narušení sexuálního života.
- Do budoucna není zapotřebí se zabývat otázkou antikoncepce.

K nevýhodám patří:

- Obnovení reprodukční funkce je komplikované, spíše nemožné.
- Nechrání před pohlavně přenosnými nemocemi.

d) přirozené metody antikoncepce

Poslední skupinu představují tzv. přirozené metody antikoncepce (např. metoda neplodných dnů, přerušovaná soulož). K nevýhodám patří poměrně vysoká nespolehlivost před nežádoucím otěhotněním. Určitým extrémem může být naprostá sexuální abstinence, která může být vlastní příslušníkům některých církví, obdobně i příslušnicím a příslušníkům řeholních řádů, zdravotně postiženým jedincům apod.

Zvláštní skupinu antikoncepčních metod tvoří tzv. **přirozené antikoncepční metody**:

V každém případě se jedná o velmi nespolehlivé metody, které se opírají o pečlivé sledování menstruačního cyklu, tzn. nelze ji uplatnit u žen, který trpí nepravidelností daného cyklu.

Metoda hlenové struktury – přirozená antikoncepční metoda využívající skutečnosti, že stav hlenu děložního hrdla je v období ovulace mnohem hustší než mimo dané období. Po menstruaci se hlen nevyskytuje vůbec, ale postupně stává hustým, lepkavým a kalným. V okamžiku ovulace je hlen nejvíce – je jasný, pružný a výtok je čistý. Když opět nastane změna, znamená to, že nastaly tzv. bezpečné dny, s minimální mírou otěhotnění.

Jedná se o velice jednoduchou, ale současně i velice nespolehlivou metodu.

Metoda plodných a neplodných dnů – přirozený prostředek antikoncepce nebo se také užívá označení „metoda přírodního plánování rodičovství“. Jedná se o velice jednoduchou, ale současně i velice nespolehlivou metodu. Vychází z výpočtu ovulace a ze zna-

losti, že živá spermie může přežít v těle ženy až pět dnů. Z toho vyplývá, že „nejrizikovější“ dobou pro oplodnění je období mezi 10. a 17. dnem po prvním dnu menstruace při 28denním cyklu. Metoda neplodných dnů je přijímána katolickou církví.

Jen pro zajímavost, uvedená metoda se mnohdy označuje jako Knaus – Oginoova metoda. Oba lékaři přitom o sobě nevěděli, ale v podstatě došli ke shodným poznatkům, a to v první polovině minulého století.

Přerušovaná soulož

Podstatou metody je ejakulace mimo pochvu ženy. Muž se musí dokonale ovládat, aby těsně před ejakulací přerušil pohlavní styk. Je nutné upozornit, že už před samotným vyvrcholením může několik spermií proniknout do pochvy ženy. Jedná se taktéž o velmi nespolehlivou metodu antikoncepce. Odborně se metoda označuje také jako coitus interruptus. (Doplnění viz *Pro zájemce* na konci kapitoly.)

e) chemická (spermicidní)

Některé metody antikoncepce se zpravidla doplňují metody chemické antikoncepce. Vesměs se jedná o spermicidy.

K výhodám patří zvýraznění ochrany před nežádoucím otěhotněním.

K nevýhodám můžeme přiřadit u některých prostředků delší přípravu před aplikací.

Podle toho, jak často je nutné myslet na aplikaci antikoncepce, můžeme metody rozdělit na krátkodobé a dlouhodobé.

Krátkodobá antikoncepce

Metody krátkodobé antikoncepce můžeme dále dělit na ty, které se aplikují denně (pilulky) a na ty, které se nemusí aplikovat každý den, např. jde o aplikaci 1x týdně (náplast), 1x měsíčně (vaginální kroužky) nebo 1x za několik měsíců (injekce). Spadá sem např. pilulka, antikoncepční náplast, vaginální kroužek, Injekce.

Dlouhodobá antikoncepce

Metody dlouhodobé antikoncepce můžeme dále dělit na:

Reversibilní (vratné) metody po ukončení užívání nebo aplikace antikoncepce dochází k obnovení plodnosti. Patří sem např. nitroděložní tělísko. Ty se mohou aplikovat 1x týdně (náplast), 1x měsíčně (vaginální kroužky) nebo 1x za několik měsíců (injekce).

Nereversibilní (nevratná) metoda, kam patří sterilizace, je metodou, která vede k trvalé ztrátě plodnosti, ale současně zachovává normální funkci pohlavních žláz.

Významným ukazatelem pro posouzení účinnosti jednotlivých metod antikoncepce je tzv. Pearlův index, což je v podstatě matematický způsob vyjádření spolehlivosti konkrétní antikoncepční metody. Nejdříve se vypočte celkový počet neplánovaného početí za jeden měsíc a vydělí počtem měsíců užívání. Výsledek se násobí 12 (počet měsíců) a

ještě 100 (pro procentuální vyjádření). Obdobný vzorec je i pro výpočet z počtu menstruačních cyklů. Zjednodušeně index vyjadřuje, kolik žen ze 100 za rok při použití dané antikoncepce neplánovaně otěhotní. K výhodám používání Pearlova indexu patří především srozumitelnost. Poprvé byl index prezentován v roce 1933 Raymondem Pearlym (1879-1940).

Spolehlivost vybrané antikoncepční metody (údaje v %) :

Velmi vysoká spolehlivost

- kombinovaná hormonální kontracepce (pilulka)	99,9 – 98,0
- nitroděložní systém s hormonem (IUS)	99,0
- antikoncepční náplast	99,0
- vaginální kroužek	99,9 – 98,0
- injekční hormonální antikoncepce	99,0
- implantát	99,0
- mužská sterilizace	99,9
- ženská sterilizace	99,9

Vysoká spolehlivost

- minipilulka	99,0 – 96,0
- intrauterinní tělíška (IUD)	99,5 – 97,0

Nízká spolehlivost

- mužský kondom	93,0 – 86,0
- ženský kondom	95,0 – 79,0
- pesar (diafragma) a spermicidy	98,0 – 75,0
- pesar (diafragma)	94,0 – 71,0
- pohotovostní pilulka	95,0 – 58,0
- měření bazální teploty	97,0 – 91,0
- spermicidy	94,0 – 74,0

Nespolehlivá

- přerušovaná soulož	90,0 – 60,0
----------------------	-------------

Žádná antikoncepce - spolehlivost méně než 20,0 % !!!!

NEZAPOMEŇTE NA ODPOČINEK

Přehled vybraných antikoncepčních metod:

Antikoncepční náplast – náplast obsahující hormon estrogen a progesteron, které se pozvolna přes kůži dostávají do krevního oběhu. Náplast je zapotřebí po týdnu vyměnit a po třech týdnech uskutečnit týdenní přestávku. Náplast (vzhledem k tomu, že je viditelná) se nalepuje zpravidla na břicho, hýždě, ramena, paže apod. Spolehlivost antikoncepce je poměrně vysoká.

Implantát – jedna z vysoce spolehlivých metod hormonální antikoncepce, která v podobě dvou měkkých plastových trubiček s progesteronem prostřednictvím malého chirurgického zákroku se implantát zavádí do oblasti podpaždí a obdobně jej lze snadno chirurgicky vyjmout. Implantát účinkuje přibližně 3 – 5 let. K výhodám patří obnovení plodnosti krátce po vyjmutí implantátu, zmírnění menstruačních bolestí, ale především „nezapomenutí“ užívání pilulek. K nevýhodám mohou patřit bolesti hlavy, náladovost, snížení sexuální touhy aj.

Injekční hormonální antikoncepce – jedna z vysoce spolehlivých metod antikoncepce. Podstatu metody představuje aplikace injekce (lékařem nebo zdravotní sestrou) obsahující estrogen a progesteron, a to jednou měsíčně. Přes vysokou spolehlivost může injekční hormonální antikoncepce zmírnit silné a bolestivé menstruační krvácení, případně premenstruační syndrom, ale na druhé straně se mohou dostavit i nepříznivé projevy. K nepříznivým projevům patří např. bolest hlavy, závratě, problémy s pletí, změna tělesné hmotnosti, bolesti břicha, případně změny v sexuální touze (libidu). U mladých žen pak zvýšené riziko vzniku osteoporózy (odvápnění kostí).

Kombinovaná hormonální kontracepce (pilulka) – jedna z vysoce spolehlivých metod hormonální antikoncepce, která v podobě pilulky (tabletky) obsahující estrogen a progesteron brání vzniku nechtěného těhotenství. K výhodám patří např. úprava menstruačního cyklu, zlepšení premenstruačního syndromu, pozitivní dopady mohou být na kůži i vlasy, ale také snížení rizika vzniku rakoviny vaječnicků a dělohy. Na druhou stranu mohou zvyšovat (byť nepatrně) riziko vzniku rakoviny prsou. U některých žen se mohou objevit bolesti hlavy, změna nálad, potíže s krvácivostí apod. Uvedené negativní případy se objevují pouze v prvních měsících aplikace.

Minipilulka – jedna z vysoce spolehlivých metod hormonální antikoncepce, která v podobě pilulky (tabletky) obsahující pouze progesteron brání vzniku nechtěného těhotenství. K nevýhodám patří, že se musí užívat i v období menstruace, navíc velmi pravidelně, jinak se účinnost významně snižuje. Přechodně se mohou objevit i některé vedlejší účinky, jako např. bolest prsou, hlavy, zvýšení tělesné hmotnosti aj.

Intrauterinní (nitroděložní) tělísko (IUD) – jedna z vysoce spolehlivých metod antikoncepce. U nás známé tělísko s označením DANA (Dobrá A Neškodná Antikoncepce)

má tvar mašle, případně spirály (novější typy mají tvar písmene T) a je zhotovena z měděného drátku. Po předchozím vyšetření ji zavádí gynekolog do dělohy. Nitroděložní tělíčko ovlivňuje hybnost spermií nebo vajíčka. V případě, že je již vajíčko oplodněné, tělíčko zabrání jeho uhnízdění v děloze. Účinnost tělíška může dosahovat i pěti let, přičemž je možné kdykoliv je vyjmout. Přestože není princip působení příliš jasný, jedná se o poměrně rozšířenou, oblíbenou a vysoce spolehlivou metodu antikoncepce. Nitroděložní tělíčko IUD musíme odlišit od nitroděložního systému.

Mužská sterilizace – jedna z vysoce spolehlivých metod antikoncepce, spočívající v chirurgickém zákroku přerušení chámovodů, tzn. zamezení putování spermií do ejakulátu a tím zbavení muže plodnosti. Krátce po zákroku je zapotřebí nechat si provést rozbor ejakulátu na přítomnost (resp. nepřítomnost) spermií. Odborně se mužská sterilizace označuje jako vasektomie.

Mužský kondom (prezervativ) – účinný antikoncepční prostředek současně sloužící jako jediný způsob prevence proti pohlavně přenosným nemocem, zejména proti viru HIV. Kondom je vyráběn ze slabého latexu a rozeznáváme vedle mužského kondomu i ženský kondom.

Nitroděložní systém (IUS) – jedna z vysoce spolehlivých metod antikoncepce. Nitroděložní systém představuje malé umělohmotné tělíčko se zásobníkem progesteronu, který pozvolna uvolňuje dávky progesteronu, zahušťující hlen v děložním hrdle a bránící průchodu spermií do dělohy. Účinnost nitroděložního systému může dosahovat i pěti let, přičemž je jej možné kdykoliv vyjmout. Od nitroděložního systému (IUS) musíme odlišit nitroděložní tělíčko.

Pohotovostní pilulka – jednorázový hormonální antikoncepční prostředek užívaný po nechráněném pohlavním styku nebo selháním jiné metody antikoncepce, např. protržení kondomu s následným podezřením na případné těhotenství. Používaný prostředek v podobě tablety lze aplikovat až do 72 hodin po nechráněném pohlavním styku, ideální je však doba do 12 hodin. Uváděná účinnost se uvádí 95 %. Někdy se užívá označení pohotovostní pilulka, pilulka po styku, záchranná pilulka. Ve své podstatě se nejedná o antikoncepci v pravém slova smyslu (viz postkoitální antikoncepce).

Poševní hubky – jedná se o (cca 5 cm) velký tampón, který je vzhledem k tomu, že má podobu hubky, je vhodný pro napuštění spermicidem. Na jedné straně hubky je jamka, která se nasazuje na děložní čípek a na druhé straně je poutko. Po zatlačení do pochvy je její účinnost cca 24 hodin. Nedá se opakovaně použít.

Vaginální kroužek – jedna z metod antikoncepce s velmi vysokou spolehlivostí (99,9 – 98,0 %), kdy se kroužek obsahující estrogen i progesteron zavádí do pochvy na dobu tři týdny. Následně se musí na týden vyjmout a použít nový. Mezi nežádoucí účinky patří

podráždění pochvy, výtok, případně vnímání kroužku při pohlavním styku ze strany partnera.

Ženská sterilizace – jedna z vysoce spolehlivých metod antikoncepce, spočívající v chirurgickém zákroku přerušení nebo blokaci průchodu vejcovodů. Podstatou je zabránit setkání vajíčka se spermií. Někdy se taky užívá označení podvázání vejcovodů. Zákrok zbavuje ženu plodnosti, ale nezabavuje schopnosti mít pohlavní styk. Zvolená antikoncepční metoda je vhodná pro ženy, které se rozhodly nemít v budoucnosti již dítě.

Ženský kondom – jedna z poměrně účinných metod antikoncepce, která spočívá ve vložení latexového pouzdra do pochvy ženy. Na obou koncích kondomu jsou pružné kroužky, které slouží k udržení kondomu při pohlavním styku na správném místě. Jeden kroužek napomáhá překrytí děložního čípku, druhý konec (otevřený) je umístěn u poševního vchodu. Ženský kondom poskytuje poměrně spolehlivou ochranu před pohlavně přenosnými nemocemi, zvláště v případě, že se jedná o náhodného partnera nebo partnera s bohatou předchozí sexuální zkušeností. V praxi rozeznáváme ještě mužský kondom, který je podstatně více rozšířen a dostupnější.

Zdůraznění:

Hormonální antikoncepce, nitroděložní tělísko i nitroděložní systém, stejně tak jako sterilizace, přestože s vysokou spolehlivostí zabrání nechtěnému těhotenství, v žádném případě nechrání před přenosem pohlavně přenosných nemocí. V tomto směru je při pohlavním styku zvýšená jistota za použití některé z bariérových antikoncepčních metod (kondom).

SHRNUTÍ KAPITOLY

Antikoncepce představuje soubor prostředků (způsobů, postupů), pomocí kterých se žena může chránit před nežádoucím otěhotněním. Antikoncepci můžeme rozdělit do několika typů: přirozené prostředky, přerušovaná soulož, bariérové prostředky, chemické metody, hormonální, chirurgické a postkoitální. U jednotlivých metod a prostředků je dostupný tzv. Pearlův index, který poukazuje na účinnost jednotlivých metod a prostředků. Z prezentovaných antikoncepčních prostředků jste se ve výkladové části seznámili s následujícími prostředky a metodami (řazeno abecedně): antikoncepční náplast, implantát, injekční hormonální antikoncepce, kombinovaná hormonální kontracepce (pilulka), minipilulka, intrauterinní (nitroděložní) tělísko (IUD) a nitroděložní systém (IUS), mužská a ženská sterilizace, mužský kondom (prezervativ) a ženský kondom, pesar (diafragma, poševní pesar, cervikální klobouček), pohotovostní pilulka, přerušovaná soulož, vaginální kroužek a dvě přirozené antikoncepční metody: metoda hlenové struktury a metoda plodných a neplodných dnů.

KONTROLNÍ OTÁZKA

- Zvolte si jednu skupinu (druh, typ) antikoncepce, uveďte konkrétní metody a současně uveďte spolehlivost (Pearlův index). U jednotlivých prostředků antikoncepce prezentujte klady a zápory.

KORESPONDENČNÍ ÚKOL

- Jaké mohou být důsledky dalšího rozšíření antikoncepce pro společnost? (Vypracujte v podobě vyargumentované úvahy.)
- Z historických publikací zpracujte přehled tradiční antikoncepce v první polovině minulého století.

PRO ZÁJEMCE

Malá poznámka pod čáru: *Světový den antikoncepce se slaví 26. 9., a to od roku 2007.*

Velice málo spolehlivá metoda plodných a neplodných dní přesto doznala svého zájmu (jak již bylo uvedeno) nejen v první polovině minulého století, ale i v 90. letech minulého století.

SLIB SEXUÁLNÍ ABSTINENCE

V poslední době se u části dospívajících ukazuje jako oblíbeným aktem v partnerském soužití tzv. slib sexuální abstinence (Protože se jedná povětšinou o snahu vedenou z pozice křesťanské církve, je zapotřebí připomenout, že v Bibli je uveden takový příkaz – list: 1. Korint'ánům 6:18 a Efezanům 5:5). Dospívající volí při vzájemném erotickém vzrušení jiné praktiky, které se nepovažují za „klasický“ pohlavní styk, a to například orální a v některých případech i anální styk.

DALŠÍ ZDROJE

Podrobněji se o problematice antikoncepce v minulosti dočtete v např. v následujících publikacích:

NAVRÁTIL, J. *Tajemství dní plodných a neplodných u zdravé ženy*. Praha: Čin, 1937.

RÖTZER, J. *Přirozená regulace početí*. Olomouc: Centrum pro rodinný život., 1991.

ISBN 80-900664-1-0.

UZEL, R. *4000 let antikoncepce*. Praha: Nová tiskárna Pelhřimov, 2003. ISBN

80-239-0671-2.

OTÁZKY

9/1 Která z uvedených antikoncepčních metod je, podle Pearlova indexu, nejvíce spolehlivá?

- a) pesar
- b) měření bazální teploty
- c) mužský kondom
- d) antikoncepční náplast**

9/2 Která z uvedených antikoncepčních metod je, podle Pearlova indexu, nejméně spolehlivá?

- a) přerušovaná soulož**
- b) minipilulka
- c) antikoncepční náplast
- d) kondom

9/3 Která z uvedených antikoncepčních metod je, podle Pearlova indexu, nejméně spolehlivá?

- a) antikoncepční injekce
- b) nitroděložní tělísko
- c) ženský kondom
- d) metoda hlenové struktury**

Poznámka:

Správné odpovědi jsou uvedeny v záběru studijní opory.

10 PŘEDMANŽELSKÉ VZTAHY, KLADY A RIZIKA STRÍDÁNÍ PARTNERŮ. POHLAVNĚ PŘENOSNÉ NEMOCI.

RYCHLÝ NÁHLED KAPITOLY

Naprostá většina budoucích partnerských dvojic získala své první sexuální zkušenosti z období před vznikem takového vztahu, resp. před manželstvím. Přestože je daný přístup v rozporu s náboženstvím, jedná se o reálnou skutečnost. S tím úzce souvisí i otázka střídání partnerů a jejich nebezpečí v podobě **pohlavně přenosných nemocí**.

Nežádoucím důsledkem nechráněného pohlavního styku a promiskuitního chování jsou pohlavně přenosné nemoci, z nichž nejnebezpečnějším se jeví HIV/AIDS, která nabývá podoby pandemie. Vedle promiskuitního chování příčinu vlastního ohrožení představují rizikové formy pohlavního styku. Ale s nechráněným pohlavním stykem se zvyšuje nejen riziko nežádoucího otěhotnění, ale zejména riziko postižení některou pohlavně přenosnou nemocí.

CÍLE KAPITOLY

Po prostudování textu a případné seznámení s další odbornou literaturou, se budete lépe orientovat v problematice předmanželských vztahů a zejména v oblasti možných rizik.

To znamená, že budete:

- umět prezentovat rozličná nebezpečí s předmanželskými vztahy,
- prezentovat nebezpečí před pohlavně přenosnými nemocemi, a to v souvislosti s promiskuitou,
- znát nejfrekventovanější pohlavně přenosné nemoci rozšířené v současné u nás, umět prezentovat rizika při obhajobě svých názorů, a to v rámci prevence,
- obhajovat nutnost monogamních partnerských vztahů.

KLÍČOVÁ SLOVA KAPITOLY

pohlavně přenosné nemoci (STD), HIV/AIDS, syfilis, kapavka, promiskuita

ČAS POTŘEBNÝ KE STUDIU

Lze předpokládat, že k prvotnímu seznámení se s obsahem odpovídající kapitoly postačí cca 50 – 60 min. K podrobnějšímu pochopení obsahu pak dalších 30–40 minut (tzn. necelé 2 hodiny). Vzhledem k tomu, že kapitola zahrnuje velké množství pojmů, počítejte

s časem na zpracování případných poznámek. K tomu počítejte minimálně 2-3 hodiny na vypracování korespondenčního úkolu.

PRŮVODCE TEXTEM

V tzv. předmanželském období dochází k navazování četných vztahů, které zahrnují pohlavní styk. Jedná se o přirozený výběr nejvhodnějšího partnera, ale současně se ukazuje, že míra hledání může zahrnovat podstatně větší počet partnerů. Důvodem může být skutečnost, že mnozí mohou brát jednotlivé vztahy jako sportovní výkon. Dnešní páry dospívajících nevstupují do vztahu s vidinou trvalosti, což má právě dopad na zvýšeném střídání, případně na promiskuitě.

Kladem střídání partnerů může být získávání nových zkušeností, umění zvládat konfliktní partnerské situace, hledání „ideálu“ apod.

Riziko střídání partnerů představuje ponejvíce nakažení se, případně aktivní šíření pohlavně přenosných nemocí.

POHLAVNĚ PŘENOSNÉ NEMOCI

Mají-li partneři za sebou určitou sexuální zkušenost v podobě pohlavního styku, který nebyl „chráněn“ bariérovou antikoncepcí, pak hrozí závažné komplikace pro muže, zvláště pak pro ženy. Přesto je zapotřebí poznamenat, tzv. **lidský papilomavirus (HPV – Human papiloma virus)** způsobují zcela běžná virová onemocnění.

Zvláštní pozornost je třeba věnovat virům, které se přenášejí pohlavním stykem a s nimiž se lidský organismus nevyrovná. Právě některé z nich, mohou v budoucnu způsobit např. rakovinu děložního čípku, ale také celou řadu zdravotních komplikací, které se netýkají jen žen, ale také mužů. Uvádí se, že vedle rakoviny děložního čípku lidský papilomavirus má na svědomí také:

90 % případů rakoviny análního otvoru

70 % případů zhoubných nádorů vagíny

40 % případů rakoviny ženských zevních pohlavních orgánů

30 % případů karcinomu penisu

dále pak četné bradavice apod.

V poslední době se doporučuje dívkám ve věku 11-13 let a mladým ženám očkování, a to v období před aktivním pohlavním životem. V každém případě se jedná o nejrozšířenější pohlavní infekci.

Jedním z globálních problémů lidstva představují pohlavně přenosné nemoci. Jedná se o nemoci, které se přenášejí zejména pohlavním stykem. V odborné literatuře se užívá pro pohlavně přenosné nemoci označení **STD** (angl. Sexually Transmitted Diseases). Základem k šíření přispívají zejména dva faktory:

- neznalost nebezpečí, tzn. špatná primární prevence,
- promiskuitní sexuální chování.

To znamená, že **pohlavně přenosné nemoci** jsou rozličné choroby, které se přenášejí zejména pohlavním stykem. V současné době je známo na 150 pohlavně přenosných nemocí.

Jejich zdrojem bývá v naprosté většině promiskuita, ale také nahodilý nezodpovědný pohlavní styk.

Promiskuita – označení pro časté střídání sexuálních partnerů. Ve většině případů se jedná o vztah, který postrádá hlubší citovou náklonnost. Příčiny promiskuity mohou být psychické (např. strach zůstat sám, věk), sociální (např. získání si „náklonnosti“ party) a v neposlední řadě i ekonomické (např. finanční zisk u prostitutek). V období 60. let minulého století, kdy došlo k sexuální revoluci, stoupla do značné míry i promiskuita, především u mladých lidí. Omezení promiskuity představuje jeden z účinných nástrojů v boji proti dalšímu šíření pohlavně přenosných nemocí.

AIDS (Acquired Immunodeficiency Syndrome) – onemocnění způsobené virem HIV (Human Immunodeficiency Virus), mající v současné době charakter pandemie. Jedná se o Syndrom získaného imunodeficitu, česky - soubor příznaků, které vedou ke ztrátě imunity, tj. obranyschopnosti organismu. Od napadení organismu virem HIV trvá v průměru 12 let do úplného rozvinutí nemoci AIDS. V každém případě se jedná o smrtelné onemocnění. Ve francouzsky mluvících zemích se užívá označení SIDA (Syndrome d'immunodeficiences acquises), v rusky mluvících zemích SPID (Syndrom priobretennogo immunodeficita).

Kandidóza (lat. candidiasis), přesněji řečeno vaginální kandidóza – plísňové onemocnění sliznice pohlavních orgánů způsobené kvasinkami rodu *Candida albicans*, které se nemusí přenášet jen pohlavním stykem. Onemocnění nepostihuje pouze oblast genitálií, ale i další části těla. U mužů postihuje hlavně oblast předkožkového vaku (ve výjimečných případech může být kvasinka přítomna bez vnějších projevů), u žen se projevuje zejména bílým, sýrovitým výtokem doprovázeným intenzivním svěděním.

Onemocnění se dá snadno a efektivně léčit, onemocnění je snadno léčitelné prostřednictvím antibiotik, má však sklon k recidivám.

Kapavka (lat. gonorrhoea) – pohlavně přenosné onemocnění, projevující se hnisavým onemocněním pohlavních orgánů a močových cest způsobené bakterií *Neisseria gonorrhoeae*. Jedná se o pohlavně přenosné onemocnění přenášené výhradně pohlavním stykem, ale také z infikované matky na plod. Má obvykle charakter hnisavého zánětu sliznice pohlavních a vylučovacích orgánů, případně konečníku. Příznaky nákazy se projevují především u muže a jsou nepřehlédnutelné. Krátce po nákaze (od 24 hodin do 3 - 8 dnů) se objevuje u muže prudké pálení při močení a po ránu výtok z močové trubice. Po několika dnech bolestivé příznaky mizí. Infekce se ale šíří dále. Následky neléčené kapavky mohou mít kruté dopady, zvláště pak u žen může dojít k neplodnosti. Nemoc je snadno vyléčitelná prostřednictvím antibiotik.

Kondylomata (fíčky) – virové onemocnění, které se projevuje bradavičnatými výrůstky na pohlavních orgánech, případně i v oblasti konečníku. Při léčbě je nezbytné léčit oba (případně všechny) sexuální partnery.

Syfilis (řec. syphilis, někdy se používá i označení příjice, lues) – chronické, infekční pohlavně přenosné onemocnění způsobené spirochetou *Treponema pallidum*. Přenos může proběhnout také orálním nebo análním pohlavním stykem. Samotné onemocnění prochází třemi stádii. V prvním stadiu se vytvoří tvrdý vřed na místě, kudy infekce pronikla do těla. Po určitém čase vřed zmizí (i bez léčení) a dochází k přechodnému období, kdy zduřují lymfatické uzliny. V druhém období se začíná na těle objevovat vyrážka. V tomto období je dotýčný pro své okolí nejnebezpečnější, protože mikroby napadají sliznice všech tělesných otvorů, mimo jiné tedy i ústa, nos a tím je umožněna nákaza nepohlavní cestou. Ve třetím stadiu (u některých pacientů se může jednat o dobu 10 - 15 let) dochází k poškození vnitřních orgánů, jako srdce, cév, mozku.

Názory na původ nemoci se různí. Mnozí se přiklánějí k verzi, že nemoc přivezli do Evropy námořníci z Kolumbovy výpravy. Domněnka vychází především z velkého rozšíření nemoci po příjezdu K. Kolumba do Neapole (proto se v minulosti nemoc nazývala jako neapolská). K nalezení účinného postupu léčení nemoci došlo na počátku 20. století. Nemoc se léčí antibiotiky. V poslední době je zaznamenán výrazný nárůst onemocnění u české populace.

Trichomoniáza – pohlavně přenosná choroba, v současnosti poměrně rozšířená. Původcem nákazy pohlavních a močových orgánů je cizopasný bičíkovec poševní (*Trichomonas vaginalis*). Nákaza se šíří převážně pohlavním stykem, ale je také možný nepohlavní způsob přenosu. U žen se onemocnění projevuje do 4 - 5 dnů po kontaktu zpravidla zápachajícím zpěněným žlutozeleným výtokem. Výtok vyvolává na zevních rodidlech svědění až palčivou bolest, zejména při postižení močové roury a měchýře. Při dlouhotrvající a neléčené infekci může dojít ke vzniku bradavicovitých výrůstků. Předpokládá se, že asi 20 – 30 % žen hostí ve svém organismu původce nákazy. Obdobně jsou trichomoniázou

postižení i muži, u nichž probíhá infekce bez výraznějších příznaků, což má za důsledek při častém střídání partnerů její další šíření. Léčba není náročná. Provádí se prostřednictvím účinných medikamentů, ale podmínkou je, že se uskutečňuje současně u všech partnerů. Nejúčinnější prevencí je uvážlivá volba partnera a přísné dodržování zásad hygieny.

Hepatitida B – infekční virové onemocnění. Zdrojem je nemocný člověk. Přenos je možný sexuální cestou prostřednictvím nechráněného pohlavního styku, a rovněž krevní cestou. Je větší riziko přechodu do chronické fáze.

Hepatitida C – infekční virové onemocnění. Zdrojem je nemocný člověk. Přenos je možný sexuální cestou prostřednictvím nechráněného pohlavního styku, a rovněž krevní cestou. Je velké riziko přechodu do chronické fáze s trvalými následky. Jmenované typy hepatitid se vyskytují v naší populaci nejčastěji, nejsou však jediné. Jednotlivé druhy mají odlišné virové původce.

Herpes (Herpes genitalis) – velice nepříjemné a bolestivé pohlavně přenosné onemocnění opar pohlavních orgánů, které způsobuje virus. Zpravidla se v průběhu jednoho týdne objeví malé puchýřky, případně vřidky, a to nejvíce v oblasti genitálií – na velkých stydkých pyscích, poševním vchodu nebo kolem análního otvoru (konečníku). Místní příznaky mohou mít i celkový doprovod v podobě horečky, svalových bolestí apod. Přestože herpes neohrožuje přímo lidský život, jedná se o nevyлéčitelnou nemoc, při které jsou léčbou sice potlačeny vnější příznaky, ale virus přetrvává dále v těle a může se kdykoliv projevit navenek. Tato nemoc v podstatě zastavila sexuální revoluci v 60. letech minulého století.

Chlamydiová infekce (řec. chlamys – plášť) – nejčastější a také nejrozšířenější pohlavně přenosná nemoc způsobená chlamydiemi. Chlamydiová nákaza může u žen způsobit vážné a komplikované záněty vnitřních pohlavních orgánů, u mužů pak zánět močové roury. Vzhledem k tomu, že příznaky nejsou výrazné, lze snadno infekci přehlédnout. V současné době je infekce snadno léčitelná antibiotiky

Filcka (veš ohambní, muňka) – parazit vyskytující se v ochlupení genitálií, případně v podpaždí. Samička (1,5 mm) i sameček (1 mm) jsou rozeznatelní pouhým okem, stejně tak jako i vajíčka. Přenos probíhá především prostřednictvím pohlavního styku, ale možný je přenos i jiným způsobem, např. prostřednictvím lůžkovin.

K přenosu pohlavně přenosných nemocí přispívá významnou měrou i rizikový způsob pohlavního styku, zvláště pak tzv. **anální styk** – pohlavní styk do konečníku (latinsky anus - řitní otvor).

Okolí konečníku představuje významnou erotogenní zónu. Anální styk (anální sex) představuje běžnou sexuální praktiku u mužů homosexuálů, není však výjimečný ani u heterosexuálních partnerů (statistiky uvádějí, že více jak 10 % heterosexuálních partnerských

dvojic praktikuje občas anální styk). Při análním styku je však třeba dbát na zvýšenou hygienu a používat zvláště k tomu účelu určený prezervativ s lubrikačním krémem.

K dalším rizikovým praktikám (v případě opomíjení základních hygienických návyků) může patřit např.:

Orální sex – rozšířená partnerská sexuální praktika, a to jak v heterosexuálním, tak i v homosexuálním vztahu. Jedná-li se o dráždění ženských genitálií pomocí úst (jazykem), pak se jedná o tzv. **Cunnilinctus**. Opačný případ, kdy žena dráždí mužský penis, se označuje jako **felace**. Obě dvě praktiky patří do skupiny tzv. nekoitálních sexuálních aktivit. Je třeba konstatovat, že se jedná o poměrně hojně rozšířenou aktivitu, která při maximálním zachování hygieny může přispět k hlubším vzájemným prožitkům pohlavního aktu. Při dodržování základních hygienických zásad a při úplném zdraví obou partnerů nehrozí nebezpečí vzájemného nakažení některou z pohlavně přenosných chorob. Orální sex patří do skupiny tzv. nekoitálních aktivit mezi partnery. S náhodným partnerem je zapotřebí v rámci prevence sexuálně přenosných chorob použít vždy prezervativ (kondom).

V posledním období se prosazuje v rámci prevence tzv. přístup ABC, což znamená: A – abstinence, B – být věrný, C – kondom (condom).

Podrobně se problematikou pohlavně přenosných nemocí zabývá venerologie - lékařský obor zabývající se prevencí, diagnostikou, léčením pohlavně přenosných chorob.

SHRNUTÍ KAPITOLY

Nechráněný (ale i částečně chráněný) pohlavní styk, případně jiná pohlavní aktivita s sebou nese riziko přenosu některé z četných sexuálně přenosných nemocí. V textu je uvedena celá řada nemocí, přičemž jedním z prostředků prevence je zachování sexuální věrnosti (tzn. neinklinovat k pohlavní promiskuitě). K tomu přistupují i rizikové způsoby pohlavního styku (anální a částečně i orální styk).

KONTROLNÍ OTÁZKA

- Vyjmenujte nejrozšířenější pohlavně přenosné nemoci.
- Jaké je rizikové sexuální chování při pohlavním styku a v čem spočívá jeho nebezpečnost?
- Jaký je rozdíl mezi pohlavní nemocí a pohlavně přenosnou nemocí?

KORESPONDENČNÍ ÚKOL

- Připravte součást programu primární prevence na úrovni střední školy zaměřeného na konkrétní pohlavně přenosnou nemoc.

- Vypracujte přehled vybraných evropských zemí s jednotlivými počty osob postižených HIV/AIDS v posledních 10 letech. Na základě získaných údajů zjistěte, ve kterých zemích došlo k největšímu nárůstu (v procentech) a pokuste se zdůvodnit nejen důvod daného stavu, ale také koncipujte prognózu.
- Navrhňte konkrétní doporučení, jak zabránit dalšímu šíření pohlavně přenosných nemocí v České republice.
- Na základě dostupných statistických údajů sestrojte graf vývoje zvolené pohlavně přenosné nemoci v České republice a porovnejte s libovolnou zemí Evropské unie (EU). Na základě vývoje grafu se pokuste předpovědět další vývoj.

OTÁZKY

10/1 Původcem jedné z pohlavně přenosných nemocí, která je v současné době poměrně rozšířena, je cizopasný bičíkovec poševní. O kterou pohlavně přenosnou nemoc se jedná? Jedná se o:

- Hepatitda B
- Kapavka
- Chlamydiová infekce
- Trichomoniáza**

10/2 O jako pohlavně přenosnou nemoc se jedná, která má následující příznaky: „má obvykle charakter kvasinkového zánětu sliznice pohlavních a vylučovacích orgánů ... prudké pálení při močení a po ránu výtok z močové trubice...“. Jedná se o pohlavně přenosnou nemoc:

- Kondylomata
- Kapavku**
- Hepatitidu B
- Herpes

10/3 Plísňové onemocnění sliznice pohlavních orgánů způsobené kvasinkami se označuje jako:

- Kandidóza**
- Kapavka
- Herpes
- trichomoniáza

Poznámka:

Správné odpovědi jsou uvedeny v záběru studijní opory.

11 RODINA – VYMEZENÍ POJMU, FORMY A FUNKCE RODINY. RŮZNÁ VYMEZENÍ POJMU RODINA.

RYCHLÝ NÁHLED KAPITOLY

Rodina – sociální jednotka tvořená legalizovaným vztahem mezi rodiči a jejich dětmi, přičemž základním úkolem rodiny je výchova narozených dětí. Rodina plní i některé funkce, jako např. biologicko-reprodukční, socializační, výchovnou, emocionální, ochrannou, rekreační a ekonomickou. Z hlediska času se člověk stává členem dvou typů rodin: orientační rodiny a prokreační rodiny. Podle složení rodiny, zastoupení jednotlivých členů apod., rozeznáváme: nukleární rodinu (úplná rodina) a rozšířená rodina (tzv. vertikálně rozšířená rodina a horizontálně rozšířená rodina), neúplná rodina, rekonstituovaná rodina a náhradní rodinu. Podle stupně závažnosti poruch rodiny rozeznáváme: funkční rodinu, problémovou rodinu, dysfunkční rodinu a afunkční rodinu. Ve vztahu k rodině hraje významnou úlohu rodinná výchova.

CÍLE KAPITOLY

Po prostudování textu v níže uvedené kapitole a další doporučené literatury se budete lépe orientovat v problematice rodiny a rodinné výchovy a také:

- umět vymezit pojem rodina a rodinná výchova,
- umět začlenit rodinnou výchovu do širších souvislostí obecně pojímané výchovy.
- získáte celkový přehled o samotném pojmu rodina,
- budete schopni lépe argumentovat a zdůvodňovat v praxi potřebu existence funkční rodiny.

KLÍČOVÁ SLOVA KAPITOLY

rodina, funkce rodiny, rodinná výchova, orientační rodina a prokreační rodina, nukleární rodina (úplná rodina), rozšířená rodina (tzv. vertikálně rozšířená rodina a horizontálně

rozšířená rodina), neúplná rodina, rekonstituovaná rodina, náhradní rodina, funkční rodina, problémová rodina, dysfunkční rodina, afunkční rodina, single rodina, mingle rodina, rodinách jako patchwork.

ČAS POTŘEBNÝ KE STUDIU

Vzhledem k tomu, že v kapitole se objevuje velké množství známých, ale i méně známých pojmů, lze předpokládat, že k prvotnímu seznámení se s obsahem odpovídající kapitoly postačí cca 50 – 60 min. K podrobnějšímu pochopení obsahu pak dalších 30–40 minut (tzn. necelé 2 hodiny). Vzhledem k tomu, že kapitola zahrnuje velké množství pojmů, počítejte s časem na zpracování případných poznámek. K tomu počítejte minimálně 2-3 hodiny na vypracování korespondenčního úkolu.

PRŮVODCE TEXTEM

Později prezentovaný výraz *rodinná výchova* se odvíjí od podstaty, funkce a poslání rodiny, jako jednoho z axiomů společnosti. Prestiž rodiny byla výrazně narušena po 2. světové válce. Jednak zde nastalo (na základě válečných obětí) k výrazné „*absenci*“ mužů, kteří mohli vystupovat jako potencionální vzory pro chování otce, tzn. člena rodiny. Společnost na vzniklou situaci (i z ideologických a ekonomických hledisek) reagovala masovým umístěním dětí do předškolních zařízení. Přestože se situace začala v 60. a 70. letech minulého století měnit, nedošlo k výraznému „*zůstávání*“ matek doma s dětmi a věnování se jim. Vrátime-li se k vlastnímu vymezení pojmu rodina, pak v nejširším slova smyslu můžeme rodinu vnímat jako institucionální a legitimní zajištění lidské reprodukce. Podle M. R. Mac Ivera a C. H. Page (1961, s. 238) představuje rodina skupinu, která je „*determinovaná takovými sexuálními vztahy, které jsou dosti vymezené a stálé, aby rodina mohla zajistit rození a výchovu dětí.*“ Jedná se o značně zjednodušené vymezení pojmu, které částečně sami autoři překonávají v následujícím přehledu základních znaků rodiny.

Jedná se o:

- a) typ společensky uznávaného trvalého pohlavního styku,
- b) určitá, institucionálně zajištěná forma manželství,
- c) systém nomenklatury vyjadřující příbuzenské vztahy,
- d) rodina je hospodářskou jednotkou, hlavně jednotkou zajišťující ekonomickou stránku obživy dětí,
- e) rodina je společně bydlící skupinou (není to vždy charakteristickým znakem).

V současné době dochází k určitému pnutí mezi liberálním a konzervativním pojetím rodiny.

Dnes je trend nového uspořádání rodiny.

Z hlediska sociologického představuje rodina:

- primární skupinu (jedná se o první primární skupinu v životě jedince, s kterou se dotyčný setkává), nejdůležitější v životě člověka
- instituce (první instituce) s kterou se dostává do osobního styku, přičemž dochází k přenášení dědictví z generace na generaci
- sehrává klíčovou roli v procesu socializace
- velice účinná sociální kontrola v prostředí rodiny
- faktor sociální nerovnosti, který si přenášíme ze svých původních rodin
- kulturní univerzálie, tzn. že rodina je v každé kultuře, ale vždy poněkud v jiné podobě

Provedeme-li shrnutí, pak můžeme použít pro zmiňovaný pojem následující definici:

Rodina – sociální jednotka tvořená legalizovaným vztahem mezi rodiči a jejich dětmi. Základním úkolem rodiny je výchova těchto dětí.

Existuje pochopitelně i celá řada definic, jako například:

*„**Rodina** je skupina lidí, které jste si nevybrali, ale od kterých nemůžete odejít. Jste emočně i fyzicky svázání. Patřit do rodiny znamená být součástí chaosu, který představuje snaha spojit několik životů v jednom obytném prostoru. Opravdová rodina tento chaos překoná a zůstane spolu. Rodina je skupina lidí, na kterých vám záleží, a jste s nimi v kontaktu. Má na vás silný a trvalý vliv“ (Gill, Alison, 2014, s. 73).*

Rodinu je možné chápat jako institucionální sociální útvar osob, mezi kterými existují rodičovské, příbuzenské nebo manželské vazby. Výchozím znakem každé rodiny je existence nejméně jednoho dítěte (vlastní, adaptované).

Základem rodiny je dyadický pár (tzn. nějaká forma manželství nebo partnerství).

Několik poznámek k vývoji rodiny jakožto instituce

(Uvedená subkapitola si klade za cíl nastínit širší problému v historickém kontextu. Současně nabízí dostatek podnětů pro samostatnou práci a práci v seminářích.)

Funkce rodiny

Rodina plní celou řadu funkcí, které nemají svůj odraz v samotné přírodě. Jedná se o sociální formu konstituovanou společností a ochraňovanou právní (legislativní) normou. Proto se často v nových pohledech na funkce rodiny objevuje vedle biologické reprodukce i reprodukce sociální. Počet funkcí rodiny se u různých autorů liší. Nejčastěji se uvádějí následující funkce.

Biologicko-reprodukční

Jednou z nejzákladnějších funkcí je právě její reprodukční funkce. Její úlohou je udržení života početím a narozením lidského jedince. Přestože se může uplatnit i mimo rodinu,

je zapotřebí mít na zřeteli, že pouze v rodinném prostředí nabývá plného významu a vytváří základ pro naplnění ostatních funkcí. Danou funkci musíme odlišovat od pouhých sexuálních aktivit. Proto bývá někdy označována jako eroticko-reprodukční, čímž je zdůrazněna emocionální stránka. Současně reguluje sexualitu, současně přispívají k uspokojování sexuálních potřeb. Rozvoj antikoncepce a plánovaného rodičovství.

Socializační a výchovná

Zahrnuje základ pro budoucí výchovné modely, vzorce společensky žádoucího chování, realizace naplnění role otce a matky v budoucnosti. Prostřednictvím rodiny dochází k přípravě na následné začlenění do společnosti. V této souvislosti vystupuje škola jako další „pomocná“ výchovně-vzdělávací instituce, na kterou navazují další instituce (např. zájmová sdružení, organizace, domovy dětí a mládeže atd.). Daná funkce bývá někdy doplněna o funkci ochrannou, která sleduje ochranu dětí a dospívajících před negativními sociálně patologickými jevy.

Uvedená funkce také sleduje opravdový zájem o dítě, péči o něj, stejně tak jako o jeho výchovu. Jde o komplexní rozvoj jeho osobnosti na základě znalostí jeho fyzických a psychických zvláštností. Na jedné straně jde o uspokojování základních potřeb, volit nejlepší a nejoptimálnější výchovnou strategii s cílem jej co nejlépe připravit do budoucího života.

Emocionální

Emocionální funkce rodiny sleduje zabezpečení pocitu stability, bezpečí, jistoty a podobně, a to na pozadí hlubokých a dlouhodobých citových vazeb mezi jednotlivými členy rodiny i blízkým rodinných (sociálním) prostředím.

Rekreační a relaxační

Rodina přispívá ke způsobu trávení volného času. Někdy se užívá i označení funkce regenerační, odpočinková.

Ekonomická a zabezpečovací

Spočívá v ekonomickém zabezpečení rodiny: uspokojení základních biologických potřeb všech členů rodiny, provoz domácnosti (např. úklid, opravy, příprava stravy apod.), umožnění uspokojení volnočasových aktivit apod. (Proto se někdy vyděluje ze souboru funkcí rodiny samostatně funkce rekreační).

V současné době se poněkud mění funkce rodiny v důsledku vnějšího celospolečenského tlaku, kterému lze jen výjimečně odolat. Jedná se například o:

- **demokratizaci** uvnitř rodiny (muž ztratil dřívější výsadní postavení, žena získala práva, která dříve patřila pouze muži, zlepšila se ekonomická nezávislost žen na partnerovi apod.)

- **izolovanost** rodiny od vnější společnosti (pokles sousedských vztahů, oddělený život jednotlivých generací). Zde se projevuje soužití rodin na sídlištích, vysídlování vesnických lokalit apod.
- **zmenšení** (početní) rodiny – zvyšuje se počet jednočlenných rodin, případně osamělých matek s dětmi.
- **dezintegrace** – stále se snižující počet spolu tráveného času (tradičních setkání, jako např. společné dovolené, sportovní aktivity apod.), rozličné záliby rodičů i vedlejší intimní (paralelní milenecké) vztahy
- **zanepřázdňení rodičů** – v důsledku pracovního zatížení, které je povětšinou za účelem pokrytí materiálních nákladů na chod rodiny, na pokrytí volnočasových aktivit dětí apod. V některých případech to je možné vnímat jako „odpuštěk“ za menší pozornost ze strany rodičů, ale také za odstranění pocitu „méněcennosti“ vůči okolí. (Sociálně materiální soutěživost.) Ve finále se tato skutečnost může negativně promítnout do hodnotového systému dítěte.
- **dvoukariérový model rodiny** – oba rodiče jdou za kariérou (vyšší vzdělanost žen, kvalifikovanost, společenské uplatnění, profesionální sport apod.). Uvedená skutečnost se promítá i do snižování času věnovanému dítěti.
- **diferencovanost rodin na základě socioekonomické úrovně** – některé rodiny se nacházejí v rozdílných ekonomických pásmech. Nevhodným řešením daného problému (např. půjčkami) se mohou dostat do oblastí sociálního vyloučení (exkluze).
- **vysoká rozvodovost** – manželství přestává být hodnotou stability a jistoty. Při prvních problémech dochází k rozpadu vztahu. (V současné době se začíná používat i pojem „sériová monogamie“.
- **slábne tradiční systém sociální kontroly** – situace, kdy svobodná matka si nesla určité stigma a byla i takto vnímání okolím, spadá sem i nárůst tolerance k soužití homosexuálů (homoparentálním rodinám) apod.

NEZAPOMEŇTE NA ODPOČINEK

Podle stupně závažnosti poruch rodiny rozeznáváme:

- **funkční rodina** – rodina plní relativně dobře všechny své funkce, tzn. v podstatě intaktní rodina, v níž je zajištěn dobrý vývoj dítěte. Odhaduje se, že takových rodin je v populaci kolem 85 %.
- **problémová rodina** – některá z funkcí je „narušena“, ale ne tak aby ohrožovala celkový rodinný systém a normální vývoj dítěte. Problémová rodina je schopna

bez vnější intervence danou situaci řešit nebo kompenzovat. Uvádí se, že ve společnosti je přibližně 12 – 13 % problémových rodin.

- **dysfunkční rodina** – v prostředí rodiny se vyskytují poruchy více funkcí rodiny, které ji také bezprostředně ohrožují, zvláště pak dítě. Rodina, jako celek, vyžaduje soustavnou péči (vnější pomocnou intervenci). Problémem je stanovit hranici, kdy je zapotřebí se postavit v zájmu dítěte (dětí) proti rodině. Uvádí se, že ve společnosti je přibližně 2 % dysfunkčních rodin.
- **afunkční rodina** – poruchy funkcí jsou tak závažného charakteru, že rodina vůči dítěti přestává plnit svůj základní účel (úkol), dokonce jej ohrožuje v samotné existenci. Řešením se stává vyjmutí dítěte z takového prostředí a umístění do náhradní rodinné péče. Uvádí se, že ve společnosti je přibližně 0,5 % afunkčních rodin.

Ne každá rodina naplňuje všechny požadované funkce. Může se jednat o následující další poruchy funkcí rodiny:

- *porucha biologicko – reprodukční funkce* – se může projevit bezdětností nebo neplánovaným rodičovstvím (např. manželé nechtějí mít z ekonomických důvodů děti)
- *porucha ekonomické funkce* – hmotný nedostatek (nouze) vedoucí k celkovému strádání. Rodiče se dlouhodobě nemohou nebo nechtějí zapojit do pracovního procesu (např. nezaměstnanost),
- *porucha socializační funkce* – vychází z tří možných situací, kdy rodiče:
 - a) nemohou se o dítě starat. Příčiny mohou být *vnější*, jako např. epidemie, nezaměstnanost, přírodní katastrofy apod., nebo *vnitřní*, jako např. nemoc, pracovní překážky, výkon trestu odnětí svobody, smrt jednoho nebo obou rodičů, chronické postižení, velký počet dětí apod.,
 - b) nedovedou se o dítě starat. Např. věková nezralost rodičů, příliš mladí na roli rodičů, neschopnost se vyrovnat s rolí rodiče, neschopnost se vyrovnat s narozením dítěte s postižením, vyrovnání se s rozvodem předchozího manželství apod.,
 - c) nechtějí se o dítě starat. Např. v mravní rovině je v systému hodnot dána přednost jiným hodnotám než svým dětem, charakterové nedostatky, vzdání se dítěte (zpravidla ihned po narození, tzv. dítě nechtěné).

Prostředí rodiny

V souvislosti s vrozenými dispozicemi a působením okolí je rodina ten nejpodstatnější prvek v systému výchovy, který jedince nejvíce ovlivní. Existuje celá řada možných

kritérií k hodnocení prostředí rodiny z pohledu výchovných výstupů. Jedno z nejběžnějších členění je následující:

a) prostředí negativní (autoritativní)

Hlavním znakem je vzbuzování strachu a tím i vyžadování poslušnosti dítěte. Dítě je stavěno do podřízené role. Rodiče vyžadují bezpodmínečné splnění všech požadovaných příkazů a nařízení. Nedochozí k respektování individuality dítěte. Je zapotřebí poznamenat, že tento styl převládal v prvních populárně naučných publikacích pro rodiče. Ke změně stylu dochází po druhé světové válce.

K základním a nejčastějším výchovným prostředkům následně patří příkazy a zákazy. V takovém prostředí absentuje diskuse o případném rozhodnutí zákazu, příkazu apod. U dětí citově labilních může dojít k útlumu, může se objevit „*slepá poslušnost*“, objevit se mohou neurotické stavy. Pro budoucnost dítěte zde zcela chybí schopnost samostatně se rozhodovat apod.

b) prostředí pozitivní (liberální)

Dané prostředí se nevyznačuje velkým řádem. Dítě si může v takovém případě v podstatě dělat, co chce. Rodiče se staví k dítěti jako sobě rovnému. Svou roli pojmají jako dozor a rozhodnutí (volbu) přenechávají na ostatních. Vše je postaveno na volbě dítěte, přičemž se některé děti mohou takto dostat do stresových situací. Liberálnost výchovného prostředí nejčastěji vede k hledání „*pevných*“ bodů a jistot. Rodiče ponechávají dětem velkou volnost jednání, vyhýbají se přímému nařizování, vydávání zákazů. Jsou-li rodiče pro děti vhodným ideálem, pak takový přístup může přinést „*své*“ ovoce. V mnoha případech může takový přístup ze strany rodičů „*dovést*“ dítě do prostředí part, sekt apod.

V některých případech lze takový styl označit jako zanedbávající (lhostejný přístup rodičů), případně shovívavý až ignorující styl (působení bez požadavků, kladení malých nároků apod.).

c) neutrální prostředí (demokratické)

Ve své podstatě se jedná o ideální výchovné prostředí. Rodiče znají sklony, zájmy, charakter, stejně tak jako i schopnosti dítěte a v tomto duchu jej také vychovávají. Takto pojatá výchova předpokládá respektování vzájemných vztahů v rodině, spolupráci, společné řešení problémů apod.

Prostředí rodiny se do značné míry odvíjí od pojetí a naplnění role otce v rodině. Četné sociologické průzkumy ukázaly, že funkce otce v rodině se změnila a je mnohem výraznější než funkce matky. Jestliže dříve bylo základním posláním otce opatrovat obživu a chránit rodinu před vnějšími vlivy, pak dnes jeho ochranná funkce směřuje dovnitř rodiny (před tzv. rodinnou dysfunkcí), přebírá výrazně výchovné vlivy i celou řadu tzv. „žen-

ských“ (domácích) prací. Dá se konstatovat, že se otcovská role zhodnotila. Dalším faktorem, který výrazně ovlivňuje rodinné prostředí je absence některého z rodičů, tzn. problém osamělé matky.

Základní znaky (rysy) české rodiny

V současné době patří k určitým typickým rysům české rodiny:

- Izolovanost rodiny od dalšího sociálního okolí (tzn. s poklesem počtu dětí, klesá i počet příbuzenských vztahů, ale také sousedských a přátelských vztahů).
- Klesá počet členů v rodině (úměrně roste i pokles počtu dětí narozených v manželství).
- Převaha výchovného zaměření na individualitu (jeden z rodičů vystupuje jako úspěšný podnikatel, čímž dochází na druhé straně k omezení rodinných aktivit).
- Existuje pouze proklamativní očekávání trvalosti vztahu (malá stabilita rodiny).
- Některé problémové záležitosti v rodině na sebe přebírá stát, Např. výchovnou přebírá škola, o naplnění volného času se starají rozličné instituce, případně organizace.
- Dochází k odsouvání uzavření sňatku (v průměru u mužů a žen kolem 30 let) a tím i rodičovství (kolem 30 let). Tzn. do období dospívání dítěte se budou promítat názory „starší“ generace. Mohou vznikat i bezdětná manželství.
- Sexuální zralost partnerů při předmanželských stycích neodpovídá sociální a psychické zralosti.
- Je větší sexuální diverzibilita v partnerských (manželských) vztazích. Pozitivní vliv antikoncepce (rodičovství spočívá na výhradně dobrovolné volbě matky).
- Narůstá počet „sériových“ monogamních vztahů.
- Demokratizace vztahů v rodině, ale také ve vztahu rodič – dítě.
- Řada osob vstupujících do manželství zažila rozpad vlastní rodiny.
- Legalizace partnerských vztahů není nezbytnou podmínkou pro založení rodiny (založení rodiny postupně ztrácí svou ritualizovanou podobu, což s sebou nese i poměrně velkou volnost).
- Existují alternativy k manželství a rodičovství (např. komuny rodin a jedinců), kteří v rámci komuny spolupracující a podílejí se na výchově.
- Vrstající tolerance společnosti vůči rozvodům, žití single, homoparentálním rodinám, rozvodovost se přibližuje k 50 %.
- Spokojenost ve vztahu se opírá o materiální hodnoty a požitky.

- Dezintegrace rodiny, kdy se postupně vlivem rozličných okolností postupně mizí společné chvíle (posezení, rodinné rituály apod.). Jedná se v podstatě o tzv. atomizaci rodinného života.
- Soužití alespoň jednoho závislého dítěte na rodičích (odlišit tzv. mamahotel). Rodiče po odchodu dětí mohou spolu trávit ještě mnoho let.(prodlužování věku).
- Vysoká zaměstnanost žen, a to i na vysokých manažerských postech.
- Poměrně vysoká vzdělanost českých žen.
- Nárůst dětí narozených mimo manželství (přes 30 %).
- Početně se rozšiřuje životní model „single“.
- Ztrácejí se rodinné rituály, setkání rodičů s dětmi i s dalšími příbuznými. aj.

Vedle uvedeného výčtu znaků existují také subjektivní důvody, které významným způsobem charakterizují českou rodinu. Patří sem například pokles významu hodnoty „rodiny a dětí“ a „životního partnera“. Z historického pohledu se od osmdesátých let rozvolňovala nejdříve vazba mezi hodnotou „lásky“ a hodnotou „rodina a děti“ a následně i mezi hodnotou „lásky“ a hodnotou „životního partnera.“ Jednu z příčin neuspokojivého stavu představuje absence humanisticky akceptovaného vzoru (modelu, ideálu), stejně tak jako i akceptovatelné koncepci výchovy ke správnému životnímu stylu. Konflikt zájmů a snah po získání rovnoprávnosti a současně i blízkost partnera jako ochránce vytváří samo o sobě konflikt. Neznalost toho, co se vlastně můžeme očekávat od druhého pohlaví. Stávající životní styl upřednostňuje spíše západní pojetí individuálního prosazování než kolektivní pojetí asijské. Chybí model úspěšného muže a ženy, transformovaný na české podmínky. V rovině školy vystupuje další faktor – vysoká úroveň feminizace. Zmiňované faktory v koncentrované podobě expandují do tendence, které jsou sice směřovány do oblasti emotivní, ale přece jen v malé míře exponují jednostranný (v současné době převážně feminní) pohled na světi. Na výchově, v obecném pojetí, participuje celá řada subjektů (škola, mimoškolní instituce, kulturní a vzdělávací zařízení, společenské a zájmové organizace, masmédiá aj.), včetně rodiny a sebevýchovy.

Terminologie související s pojmem rodina

Vzhledem k tomu, že možnost nahlížení na rodiny je dán počtem rozličných úhlů, vyskytuje se v odborné literatuře celá řada pojmů a označení, které stojí za zmínku zde prezentovat a velmi stručně objasnit.

Z hlediska času se člověk stává členem dvou typů rodin:

- **orientační rodina** – rodina, do které se jedinec narodí, případně je přijat (např. osvojením, adopcí apod.). Jedná se o první model společnosti, s nímž se dítě setkává, v němž se formují první sociální dovednosti a zkušenosti. V tomto prostředí si dítě osvojuje vzorce a normy sociálního chování v závislosti na chování rodičů, případně blízkého okolí rodiny. Prostřednictvím rodičovského vzoru se dítě učí i svou budoucí sexuální roli, své sexuální chování k partnerovi opačného pohlaví. Proto je důležitá úplnost rodiny, tzn. účast obou rodičů. Rodina tak představuje model mezilidských vztahů, které dospívající jedinec přebírá a bude porovnávat s následujícími vztahy.
- **prokreační rodina** – nová rodina, je ta, kterou si sám jako dospělý jedinec sám založí a která je do značné míry ovlivněna rodinou orientační. Mnohdy se hovoří o tzv. sociální dědičnosti, o předávání vzorců chování z generace na generaci. Hlavním smyslem a úlohou prokreační rodiny je reprodukce, tzn. zplození dítěte.

Podle složení rodiny, zastoupení jednotlivých členů apod., rozeznáváme:

- **nukleární rodina (úplná rodina)** - institucionalizovaná biopsychosociální skupina, tvořena manželským párem (rodiči) a dětmi. Jejím základním znakem je dvougenerační model. V evropském kontextu je zapotřebí doplnit, že rodiče musí být opačného pohlaví a nesmí být ve vzájemném pokrevním svazku. Jedná se o původní (prvotní) rodinu. V současné době přechází velice často tato forma rodiny do rodiny neúplné. (Někdy se užívá i označení rodina atomární, rodina manželská, rodina párová.)
- **rozšířená rodina** – ve společné domácnosti žije více osob vzájemně propojených příbuzenskými vztahy, např. rodiče, děti a prarodiče (tzv. **vertikálně rozšířená rodina**). Z hlediska vztahu sem patří i tzv. **horizontálně rozšířená rodina**, kdy v jedné domácnosti žije několik sourozenců se svými rodinami (typické pro romskou populaci).
- **úplná rodina** – zastoupení všichni segmenty rodiny
- **neúplná rodina** – kde absentuje jeden z rodičů, např. svobodná matka, rozvedený rodič, vdova (vdovec). Podle ČSÚ bylo v roce 1961 v České republice 249,6 tisíc neúplných rodin, v roce 1970 – 306,7 tisíc, v roce 1980 – 325,1 tisíc, v roce 1991 – 434,4 tisíc a v roce 2001 – 576,4 tisíc neúplných rodin.
- **rekonstruovaná rodina** – nově rekonstruovaná rodina založená svobodným, rozvedeným nebo ovdovělým rodičem
- **náhradní rodina** – je založená na sociálním rodičovství, kdy ani jeden z rodičů není biologickým rodičem. V praxi se jedná ponejvíce o rodiny, které si adoptují,

případně osvojí dítě.

Vybrané další pojetí rodiny:

Tománek (2012, s. 47- 48) reflektuje současnou realitu, kdy ve společnosti narůstá počet svobodných matek, které se starají o výchovu dítěte, a to bez „mužské“ součástí rodiny. Některé ženy ani nepočítají s partnerem, jako trvalou součástí rodiny. Jedná se o určitý životní styl (model) a ať ženy uvádějí celou řadu důvodů k svobodnému životu, skutečnost je povětšinou taková, že dosud nenašly odpovídajícího a spolehlivého partnera. K tomu přistupuje i velká rozvodovost, která takovému modelu rodiny do značné míry nahrává. Tománek (tamtéž, upraveno) označuje takové soužití jako tzv. **single rodinu**. Zmiňovaný autor také uvádí důvody, proč jedinci v takových vztazích setrvávají. Jedná se o skutečnost, že:

- dnešní mladí jedinci po psychické stránce dospívají mnohem později, prodlužuje se délka přípravy na budoucí profesi, v neposlední řadě se jedná o pomalejší snahu o osamostatnění se od původní rodiny a představa o trvalosti aktuálního stavu.
- mladí lidé mají tendenci poznávat (cestovat), užívat si apod. Přestože je možné obdobné aktivity realizovat i s partnerem/kou, je současné potřeba se čas od času podřídit (přizpůsobit).
- jedinci, kteří se příliš brzy uzavřou do rodinného života, mohou mít pocit, že si ten život pořádně neužili, což může ve finále skončit rozvodem.

Existuje i celá řada negativních projevů, které se životem v tzv. single rodině existují. Jedná se především o to, že:

- jedinci, kteří delší dobu žijí bez partnera, mají větší sklon k depresivním stavům, bývají unavenější, nemocnější apod.
- dochází k zaujímání nezodpovědného postoje k životu, zvláště v případě navazování nových vztahů.
- jedinec si může méně věřit, ale také může docházet k odmítání bližších kontaktů apod.

Opakem single rodiny je tzv. **mingle rodina**, kterou Tománek (2012, s. 49), kdy jedinec má sice stálého partnera, přesto žije s dalším partnerem odděleně. To znamená, že dotyčný žije v paralelních rodinách, a to v mnoha případech i včetně dětí. Mingle rodina je, jak uvádí zmiňovaný autor, velmi náročná na důvěru a toleranci. V mnoha případech se jedná „zakrývání“ mileneckého vztahu. Mnohdy se používá i označení „otevřené manželství“, I takový vztah má několik důvodů, proč lidé v tzv. mingle rodinách setrvávají. Jedná (Tománek, 2012, s. 49) se např. o to, že:

- dochází k zachování si určité dávky nezávislosti a nezodpovědnosti;

- je větší čas na kariéru, přátele a své koníčky;
- partnerský vztah s velkou pravděpodobností nesklouzne do stereotypů;
- rozpad vztahu se mnohem lépe snáší oběma stranami.

Přirozeně i v mingle rodinách projevují negativní důvody:

- nezodpovědnost ve vztazích;
- benevolentnost ve výchově dětí;
- podporování hedonistického a egoistického chování;
- absence pravidelného programu spolužití;
- zmatenost dětí při oslovování nových partnerů atd.

Jednou z dalších (specifických) soužití rodiny, je tzv. **rodina jako patchwork** (Tománek, 2012, s. 50-53). V takové rodině se setkávají jedinci z rozličných „předchozích“ rodin, čímž vznikají složité vzájemné vztahy. K negativním rysům při např. extrémní přisnosit na vlastní děti a naopak snaha zalíbit se dětem nového partnera, složité soužití sourozenců, absence pevných a jednotných hranic při výchově, vytváření tradice a zvyků, společného zájmu, komplikovanější komunikace se širším sociálním prostředím rodiny (babičky, dědové, strýcové, tety, bratřenci a sestřenice apod.).

Vyvstává otázka, proč jedinci v takových rodinách setrvávají. Jedním z častých důvodů může být lepší (stabilizovaná) ekonomická funkce, jedná-li se např. o jedináčka, tak může získat další sourozence, získání schopnosti lepší sociální adaptace apod.

SHRNUTÍ KAPITOLY

Základním pojmem je rodina. Podle složení rodiny, zastoupení jednotlivých členů apod., rozeznáváme: nukleární rodinu (úplná rodina) a rozšířenou rodinu (tzv. vertikálně rozšířená rodina a horizontálně rozšířená rodina), neúplnou rodinu, rekonstituovanou rodinu a náhradní rodinu. Podle stupně závažnosti poruch rodiny rozeznáváme: funkční rodinu, problémovou rodinu, dysfunkční rodinu a afunkční rodinu. Součástí rozlišování rozličných typů (druhů) rodiny je zde zmínka o tzv. single rodinách, mingle rodinách a rodinách jako patchwork.

KONTROLNÍ OTÁZKA

- Definujte pojem rodina a uveďte její základní funkce.
- Vymezte jednotlivá označení pro rodinu: orientační rodina a prokreační rodina, nukleární rodina (úplná rodina), rozšířená rodina (tzv. vertikálně rozšířená rodina

a horizontálně rozšířená rodina), neúplná rodina, rekonstituovaná rodina, náhradní rodina, funkční rodina, problémová rodina, dysfunkční rodina, afunkční rodina.

KORESPONDENČNÍ ÚKOL

- Která funkce rodiny zaznamenala v poslední době nejvýraznější proměnu? Jaká je vzájemná podmíněnost jednotlivých funkcí rodiny? (Zpracujte v podobě referátu.)

OTÁZKY

11/1 Existuje celá řada rozlišovacích poruch funkcí rodiny. Jedna z nich se označuje jako „*porucha socializačně výchovné funkce*“. Která varianta mezi ně nepatří? Jedná se o neschopnost rodičů, že:

- a) nemohou se o dítě starat
- b) neumí se o dítě postarat**
- c) nedovedou se o dítě starat
- d) nechtějí se o dítě starat

11/2 Existuje celá řada možných kritérií k hodnocení prostředí rodiny z pohledu výchovných výstupů. Zvolte, které prostředí mezi základní typy nepatří:

- a) pozitivní
- b) stresující**
- c) neutrální prostředí
- d) prostředí negativní

11/3 Rodina, kde jednotliví (někteří) členové rodiny zažívají frustrační stavy, jsou více zatíženy úkoly apod., takovou rodinu označujeme jako rodinu:

- a) ambiciózní
- b) přetíženou**
- c) konfliktní
- d) funkční

11/4 Rodina, která představuje klasickou nukleární (rekonstruovanou) rodinu, ale s vyšším posílením role ženy, která bývá do značné míry ekonomicky nezávislá. Dítě se nerodí do manželského svazku, přičemž určité funkce přebírá např. škola. Jedná se o soužití dvou partnerů (v sezdaném, případně nesezdaném vztahu) žijící v jedné domácnosti, a to po určitou část života společně s dětmi. Takovou rodinu označujeme jako:

- a) postmoderní
- b) sociální
- c) funkční

d) **moderní rodinu**

Poznámka:

Správné odpovědi jsou uvedeny v záběru studijní opory.

DALŠÍ ZDROJE

GILL, Hines a Baverstock ALISON, 2014. *Jak na svého teenagera: Manuál pro rodiče.*

Praha: Grada. ISBN 978-80-247-5144-3.

KORBELÁŘOVÁ, I. *Svatby, oddávky, veselí: příspěvky k tématu.* Opava: Slezská

univerzita v Opavě, 2018. ISBN 978-80-7510-276-7.

12 Registrované partnerství

RYCHLÝ NÁHLED KAPITOLY

Vzhledem k tomu, že v poslední době je téma registrovaného partnerství hojně diskutované téma, a to nejen u nás, ale zejména v zemích našich sousedů (Slovensko, Polsko), je začleněno na závěr celé studijní opory.

V současné době je v České republice možnost, aby stejnopohlavní jedinci uzavírali partnerský svazek. Obsah kapitoly zahrnuje základní vymezení pojmů.

CÍLE KAPITOLY

Po prostudování textu a případné seznámení s další odbornou literaturou, se budete lépe orientovat v problematice diskutovaného tématu – registrované partnerství a zejména v oblasti náhledu širší společnosti na otázku homosexuality. To znamená, že se s problematikou homosexuality seznámíte a budete:

- umět prezentovat rozličná stanoviska na homosexuálně orientované jedince a osoby žijící v registrovaném partnerství,
- prezentovat nebezpečí před pohlavně přenosnými nemocemi, a to v souvislosti s promiskuitou,
- obhajovat nutnost respektování všech partnerských vztahů.

KLÍČOVÁ SLOVA KAPITOLY

registrované partnerství, homosexuálně orientovaný jedinec, homosexuální orientace, homosexuální preference, homosexuální zaměření

ČAS POTŘEBNÝ KE STUDIU

Lze předpokládat, že k prvotnímu seznámení se s obsahem odpovídající kapitoly postačí cca 15 – 20 min. K podrobnějšímu pochopení obsahu pak dalších 10–20 minut (tzn. necelou 1 hodinu).

PRŮVODCE TEXTEM

V současné době se hojně diskutuje o slůvku registrované partnerství. Diskutujícím vadí především slůvko registrovaný.

Registrované partnerství je určeno pro homosexuálně orientované osoby (řec. *homós* - stejný, lat. *sexus* - pohlaví). V praxi se používají i další označení, jako např.: homosexuální orientace, homosexuální preference, homosexuální zaměření, homosexuální založení atd.

Projevuje se:

Jako celoživotní, citová náklonnost ke stejnému pohlaví, intenzivnější prožívání situací, fyzická blízkost ke stejnému pohlaví.

Mezi aktuální společenská (ale zejména legislativní) témata patří možnost péče o dítě.

Specifika:

- Harmonický život
- Podle výsledků zahraničních studií žije v dlouhodobém partnerském svazku 45-80% lesbických žen.
- Výzkumy uvádějí, že 8 – 21% lesbických párů spolu žilo 10 a více let.
- Je teda zřejmé, že stejnopohlavní páry jsou schopni budovat dlouhodobé vztahy, ale ve srovnání s heterosexuálními páry vycházejí jejich vztahy jako méně trvalé.
- Základním předpokladem pro budování dlouhodobého partnerského vztahu je u žen přijetí vlastní odlišné citové a sexuální orientace.
- Svobodné rozhodnutí osob stejného pohlaví před matričním úřadem.

Podmínkou k uzavření **registrovaného partnerství** dvou osob stejného pohlaví je prohlášení, že vstupují na základě svobodného rozhodnutí do partnerského svazku před matričním úřadem. Partnerství, obdobně jako manželství, zaniká smrtí jednoho z partnerů, prohlášením jednoho z partnerů za mrtvého nebo na základě rozhodnutí soudu). Partneri mají stejná práva a povinnosti (včetně vyživovací povinnosti, a to nejen v průběhu partnerství, tak i po jeho zániku).

Registrované partnerství se uzavírá na matričním úřadě a o jeho zrušení rozhoduje soud, což je obdobné jako u rozvodu manželství. Registrované partnerství může být také soudně prohlášeno za neplatné, či neexistující. **V současné době se uvedený úřední akt může vykonat na 14 matrikách v ČR.**

Na základě existujícího Zákona č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů:

- Vzniká projevem vůle dvou osob stejného pohlaví činěným formou souhlasného svobodného a úplného prohlášení těchto osob o tom, že spolu vstupují do partnerství.
- Prohlášení se činí před matrikářem na základě otázky, položené těmto osobám, zda chtějí spolu vstoupit do partnerství.
- Součástí aktu je protokol o prohlášení o partnerství, které se zapíše do knihy registrovaného partnerství.

Uznávání registrovaných partnerství

- V některých zemích se registrovaná partnerství považují za rovnocenná nebo srovnatelná s manželstvím.
- Všechny země, v nichž je uzákoněna možnost uzavřít sňatek stejnopohlavním pářům, v zásadě uznávají registrovaná partnerství osob stejného pohlaví uzavřená v jiných zemích.
- V zemích, které neumožňují manželství osob stejného pohlaví, ale zavedly určitou formu registrovaného partnerství, vyplývají v zásadě ze sňatku osob stejného pohlaví uzavřeného v zahraničí stejná práva jako z registrovaného partnerství.

Co musí osoby, které chtějí být registrované, předložit?

- rodný list, doklad o státním občanství, výpis údajů z informačního systému evidence obyvatel o místě trvalého pobytu, výpis z evidence obyvatel o osobním stavu, pravomocné rozhodnutí soudu o zrušení partnerství, nebo úmrtní list zemřelého partnera.

Registrovaná partnerství v některých zemích EU není jednoznačně přijato majoritní společností.

Rakousko umožnilo homosexuálním párům uzavírat registrované partnerství (Eingetragene Partnerschaft) od 1. ledna 2010.

Slovensko - kvůli katolictví naráží na odpor. I přes odpor je registrované partnerství na Slovensku schváleno od 1. 2. 2017.

Německo od roku 2001 umožnilo párům stejného pohlaví uzavírat manželství a adoptovat děti.

Registrované partnerství nicméně **neumožňují** právní předpisy těchto členských států EU: Bulharsko, Lotyšsko, Litva, Polsko, Rumunsko.

SHRNUTÍ KAPITOLY

Registrované partnerství představuje prostředek k legalizování partnerského vztahu mezi dvěma jedinci shodného pohlaví. Podmínkou je naplnění zákona a stanovených podmínek,

KONTROLNÍ OTÁZKA

- Jaké jsou podmínky pro uzavření registrovaného partnerství?

KORESPONDENČNÍ ÚKOL

- Vypracujte referát k problematice homoparentálních rodin.

PRO ZÁJEMCE

Historicky prvním homosexuálním párem, který uzavřel registrované partnerství se stal 1. 7. 2006 pár v Ostravě. Podle zákona č. 115/2006 Sb. (vstoupil v platnost od 1. 7. 2006) je registrované partnerství trvalé společenství osob stejného pohlaví. (Jen pro zajímavost: do současné doby uzavřelo registrované partnerství celkově již více jak 6 000 dvojic, přičemž se do současné doby přibližně 500 páru rozpadlo.)

DALŠÍ ZDROJE

OTÁZKY

12/1 Akt registrované partnerství lze uzavřít:

- a) na libovolném místě v ČR
- b) na libovolném místě, stejně jako i kostele

c) **na matričním úřadě**

d) na obecním úřadě podle místa trvalého bydliště jednoho z partnerů

12/2 V kterém roce došlo ke schválení Zákona o registrovaném partnerství? Bylo to v roce:

a) 2000

b) **2006**

c) 2010

d) 2012

Poznámka:

Správné odpovědi jsou uvedeny v záběru studijní opory.

SHRnutí STUDIjNÍ OPORY

Předložená studijní opora se dotkla celé řady oblastí, které souvisejí s rodinou, jako celku. Kapitola věnovaná historii zmiňované instituce (rodiny, manželství apod.) by celkem přirozeně, mohla zaujmout podstatně širší oblasti, která by byla nepochybně zajímavá a snad pro všechny studenty i motivující.

Na konci každé kapitoly jsou uvedeny kontrolní otázky, které mohou být podkladem k úspěšnému ukončení předmětu. Obdobně je tomu tak i v případě korespondenčních úkolů, které naopak mohou posloužit jako inspirace k případnému sepsání závěrečné (bakalářské) práce.

Studijní opora zahrnuje i některé dílčí oblasti z roviny sexuální výchovy, což je celkem přirozené, neboť daná složka lidské osobnosti úzce souvisí právě se sexem. V extrémnější rovině má přímý vztah k projevům sociálně patologických jevů, jako např. syndrom CAN, CSA, prostituce, šíření pohlavně přenosných nemocí, sexuální úchytky, dostupnost pornografie dětem apod. Jedná se o celou škálu, která nebyla komplexně v opoře objasněna a popsána.

Jak je zjevné má studijní opora velice blízko k předmětu *Didaktizace prevence projevů rizikového chování*, dále pak k předmětům zaměřených přímo na primární prevenci.

Za rozličné konstruktivní připomínky k dané opoře, a to včetně dílčích nepřesností (neboť opora neprošla jazykovou a odbornou recenzí) bude autor vděčný.

Správné odpovědi na testové otázky

1/1 Z hlediska pozice obou pohlaví můžeme rozdělit rodiny na několik typů. Vyberte z následujícího přehledu typ, který do uvedené přehledu nepatří. Jedná se o typ:

c) polyandrický

1/2 Která země v Evropě po 2. světové válce se vyznačovala velkým počtem svobodných matek?

d) NDR – Německá demokratická republika

1/3 Rodina, která na daném vývojovém stupni omezuje pohlavní styk mezi rodiči a dětmi, následně pak mezi sourozenci, přičemž příbuzenství se určuje podle matky a zůstává zachována polygamie a výjimečně se objevuje polyandrie, taková rodina se označuje jako rodina:

c) punaluánská

2/1 Vývoj vztahu probíhá v určité obecně pojímané trajektorii, která má několik fází, které se odlišují od sebe délkou trvání. V jedné z následujících variant není zachováno správné řazení. O kterou odpověď se jedná?

b) nadšení, stagnace, rozcestí, řešení

3/1 Polyamorie představuje v praxi:

b) vzájemné vztahy partnerů s dalšími jedinci, přičemž všichni o sobě vědí

5/1 Za neplatné manželství se považuje např. případ, kdy:

- snoubenci jsou v příbuzenském vztahu nebo sourozenci,
- osoba nesmí být mladší 18 let (to může soud povolit pouze osobě mladší, ale ne mladší než 16 let),
- jeden ze snoubenců je zbaven způsobilosti k právním úkonům (např. postižení duševní poruchou).

Která podmínka ještě chybí?

b) jeden ze snoubenců žije v uzavřeném manželství

5/2 Soužití dvou partnerů v sexuálním vztahu, bez legalizace vzájemného vztahu, tzn. mimo manželství, označujeme jako:

a) kohabitace

5/3 Pro dlouhodobé soužití jedinců se používá odborného výrazu:

b) konkubinát

6/1 Záměrné posouvání rodičovství do pozdějšího věku. Důvodem mohou být např. zdravotní, sociální, ekonomické, bytové aj. příčiny. Takovou strategii označujeme jako:

a) odložené rodičovství

6/2 Právní akt, kterým osvojitel přijímá do své péče osobu, která není jeho biologickým potomkem a této osobě poskytuje práva pokrevního potomka, se označuje jako:

a) adopce

7/1 Typ nevěry, při které dochází k výměně sexuálních partnerů, zpravidla dvojic s cílem inovovat stávající vztah. Přes určitou módnost je tento, partnerem tolerovaný, způsob nevěry počátkem rozpadu manželského a partnerského vztahu, označujeme jako:

a) swingování

7/2 Termín WIFE SWAPPING je odborný termín pro:

c) výměna manželek

8/1 Osoba ustanovená soudem k ochraně zájmů dítěte v jednotlivých konkrétních případech se označuje jako:

b) opatrovník

8/2 Mezi podmínky nesporného (smluveného, dohodnutého) rozvodu nepatří:

d) manželé se dohodli na zrušení příjmení

9/1 Která z uvedených antikoncepčních metod je, podle Pearlova indexu, nejvíce spolehlivá?

d) antikoncepční náplast

9/2 Která z uvedených antikoncepčních metod je, podle Pearlova indexu, nejméně spolehlivá?

a) přerušovaná soulož

9/3 Která z uvedených antikoncepčních metod je, podle Pearlova indexu, nejméně spolehlivá?

d) metoda hlenové struktury

10/1 Původcem jedné z pohlavně přenosných nemocí, která je v současné době poměrně rozšířena, je cizopasný bičíkovec poševní. O kterou pohlavně přenosnou nemoc se jedná? Jedná se o:

d) Trichomoniáza

10/2 O jako pohlavně přenosnou nemoc se jedná, která má následující příznaky: „má obvykle charakter kvasinkového zánětu sliznice pohlavních a vylučovacích orgánů ... prudké pálení při močení a po ránu výtok z močové trubice...“. Jedná se o pohlavně přenosnou nemoc:

b) Kapavku

10/3 Plísňové onemocnění sliznice pohlavních orgánů způsobené kvasinkami se označuje jako:

a) Kandidóza

11/1 Existuje celá řada rozlišovacích poruch funkcí rodiny. Jedna z nich se označuje jako „*porucha socializačně výchovné funkce*“. Která varianta mezi ně nepatří? Jedná se o neschopnost rodičů, že:

b) neumí se o dítě postarat

11/2 Existuje celá řada možných kritérií k hodnocení prostředí rodiny z pohledu výchovných výstupů. Zvolte, které prostředí mezi základní typy nepatří:

b) stresující

11/3 Rodina, kde jednotliví (někteří) členové rodiny zažívají frustrační stavy, jsou více zatíženy úkoly apod., takovou rodinu označujeme jako rodinu:

b) přetíženou

11/4 Rodina, která představuje klasickou nukleární (rekonstruovanou) rodinu, ale s vyšším posílením role ženy, která bývá do značné míry ekonomicky nezávislá. Dítě se nerodí do manželského svazku, přičemž určité funkce přebírá např. škola. Jedná se o soužití dvou partnerů (v sezdaném, případně nesezdaném vztahu) žijící v jedné domácnosti, a to po určitou část života společně s dětmi. Takovou rodinu označujeme jako:

d) moderní rodinu

12/1 Akt registrované partnerství lze uzavřít:

c) na matričním úřadě

12/2 V kterém roce došlo ke schválení Zákona o registrovaném partnerství? Bylo to v roce:

b) 2006

POUŽITÁ LITERATURA

- ENGELS, B. *Původ rodiny, soukromého vlastnictví a státu*. Praha: Svoboda, 1949.
- GEIST, B. *Sociologický slovník*. Praha: Victoria Publishing, 1992. ISBN: 80-856-0528-7.
- HAMPLOVÁ, D. Postoje k manželství a rodičovství. In FIALOVÁ, L., HAMPLOVÁ, D., KUČERA, M., VYMĚTALOVÁ, S. *Představy mladých lidí o manželství a rodičovství*. Praha: SLON, 2000, s. 67– 98. ISBN: 80-858-5087-7.
- HAVLÍK, R., KOŤA, J. *Sociologie výchovy a školy*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7176-635-7.
- KALNICKÝ, J. *Základy pedagogiky I*. Opava: Slezská univerzita v Opavě. 2009. ISBN 978-82-7248-543-7.
- KRATOCHVÍL, S. *Manželská terapie*. 3. rozšíř. vyd. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-332-3.
- MAC IVERA, R. M., PAGEA, C. H. *Society an Introductory Analysis*. London, 1961. In. WIATR, J. J. *Společnost*. Praha: SPN, 1968.
- MATOUŠEK, O. *Děti a rodiče v rozvodu – manuál pro zúčastněné profesionály a rodiny*. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0968-3.
- NAVRÁTIL, J. *Tajemství dní plodných a neplodných u zdravé ženy*. Praha: Čin, 1937.
- NEŠPOR Zdeněk (eds.) *Sociologická encyklopedie*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2017. ISBN 978-80-270-3117-7.
- PAVLOVSKÝ, P. a KOL. *Soudní psychiatrie a psychologie*. 1. vydání. Praha: Grada, 2009. ISBN-13 : 978-80-247-2618-2.
- PLAŇAVA, I. *Manželství a rodina*. Brno: Doplněk, 2000. ISBN 80-723-9039-2.
- RÖTZER, J. *Přirozená regulace početí*. Olomouc: Centrum pro rodinný život., 1991. ISBN 80-900664-1-0.
- ŠMOLKA, P. *Výběr partnera. Pro nezadané i zadané*. Praha: Grada, 2005. ISBN 80-247-1080-3.
- TOMÁNEK, P. Nové podoby rodiny. In *Lifelong Learning*. Roč. 2, č. 3s. 44-63, 2012. ISSN 1804-526X.

UZEL, R. *4000 let antikoncepce*. Praha: Nová tiskárna Pelhřimov, 2003. ISBN 80-239-0671-2.

UZEL, R. *Nevěra a co s ní*. Havlíčkův Brod: Petrklíč, 2010. ISBN 978-80-7229-241-7.

VENGLÁŘOVÁ, M. *Průvodce partnerským vztahem*. Praha: Grada. 2008. ISBN 978-80-247-2054-8.

VONDRÁČEK, M. a kol. *Kapitoly ze zdravotní výchovy*. Praha: Fortuna, 1992. ISBN 80 85298-85-6.

WEISS, P., ZVĚŘINA, J. *Sexuální chování v ČR - situace a trendy*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-558-X.

Zákon č. 89/2012 Sb. Občanský zákoník

DOPORUČENÁ LITERATURA

- BOLOGNE, JEAN-CLAUDE. *Svatby. Dějiny svatebních obřadů na Západě*. Praha: Volvox Globator, 1997. ISBN 80-7207-054-1.
- CAPPONI, V., NOVÁK, T. *Sám sobě manželským poradcem, první pomoc při příhodách nevěrných*. Praha: Grada, 1995. ISBN 80-7469-163-1.
- GILL, Hines a Baverstock ALISON, 2014. *Jak na svého teenagera: Manuál pro rodiče*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-5144-3.
- JANIŠ, K. *Z dějin sexu a erotiky*. Hradec Králové: Lupus, 2004. ISBN 978-80-86845-83-8.
- JANIŠ, K., SKOPALOVÁ, J., JANIŠ., K. *Slovník vybraných pojmů k oblasti prevence rizikového chování*. Opava: Slezská univerzita v Opavě, 2017. 144 s. (CD) ISBN 978-80-7510-237-9.
- JANIŠ, K. st., ČÍŽKOVÁ, Š. *Slovník frekventovaných pojmů k rodinné a sexuální výchově*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2007. ISBN 978-80-7041-153-7.
- JANIŠ, K. *Učební text k problematice rodinné a sexuální výchovy*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008. ISBN 978-80-7041-898-7.
- JANIŠ, K. *Výchova k manželství a rodičovství (vybraná témata)*. Opava: Slezská univerzita, 2017. Dostupné z: <https://elearning.fvp.slu.cz/enrol/index.php?id=218>.
- KORBELÁŘOVÁ, I. *Svatby, oddávky, veselí: příspěvky k tématu*. Opava: Slezská univerzita v Opavě, 2018. ISBN 978-80-7510-276-7.
- LAUSTER, P. *Cesta k vnitřní svobodě*. Praha: Knižní klub Pragma, 1996. ISBN 80-85213-91-5.
- MAC IVERA, R. M., PAGEA, C. H. *Society an Introductory Analysis*. London, 1961. In. WIATR, J. J. Společnost. Praha: SPN, 1968.
- MATĚJKOVÁ, E. *Řešíme partnerské problémy*. Praha: Grada Publishing, 2009. 144 s. ISBN 978-80-247-2338-9.
- MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. ISBN: 80-86429-19-9.

- PAVLOVSKÝ, P. A KOL. *Soudní psychiatrie a psychologie*. 1. vydání. Praha: Grada, 2009. ISBN 13- 978-80-247-2618-2.
- RENNA, M. E., BREUROVÁ, A. *10 kroků ke skoro perfektnímu rodičovství*. Praha: Bi zbooks, 2017. ISBN 978-80-7261-477-6.
- SATIROVÁ, V. *Kniha o rodině: základní dílo psychologie vztahů*. Praha: Práh, 2006. ISBN 80-7252-150-0.
- SINGLY, F. *Sociologie současné rodiny*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-249-1.
- SKOPALOVÁ, J. *Rodinná problematika*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2014. ISBN 978-80-244-4037-8.
- KŘIVÁNKOVÁ L., ŠPÁSOVÁ, L., DUCHÁČOVÁ, A. *Sexuální práce v ČR: vývoj, trendy a výzvy*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2021. ISBN 978-80-7435-842-5.
- SLOBODA, Z. *Dospívání, rodičovství a (homo) sexualita*. 1. vydání. 163 s. PASPARTA, 2016. ISBN 978-80-88163-09-1.
- SOBOTKOVÁ, I. *Psychologie rodiny*. 2. přeprac. vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-250-8.
- ŠPAŇHELOVÁ, I. *Dítě a rozvod rodičů*. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-3181-0.
- ŠULOVÁ, L. Přijetí nové koncepce výchovy k manželství a rodičovství na školách různého typu. In DUNOVSKÝ, J., TROJAN, O., WEISS, P. *Sexuální zneužívání dětí a sexuální násilí*. Praha: Jan, 1997. s. 37 - 40. ISBN: 80-855-2931-9-
- ŠULOVÁ, L., FRAŇKOVÁ, S., MARTÍNKOVÁ, K. *Výchova k manželství a rodičovství na základních a středních školách*. Praha Univerzita Karlova, 1995. ISBN 80-7148-071-8
- ŠULOVÁ, L. Člověk v rodině. In. VÝROST, J., SLAMĚNÍK, I. *Aplikovaná sociální psychologie I*. Praha: Portál, 1998, s. 303-342.

PŘEHLED DOSTUPNÝCH IKON

	Čas potřebný ke studiu		Cíle kapitoly
	Klíčová slova		Nezapomeňte na odpočinek
	Průvodce studiem		Průvodce textem
	Rychlý náhled		Shrnutí
	Tutoriály		Definice
	K zapamatování		Případová studie
	Řešená úloha		Věta
	Kontrolní otázka		Korespondenční úkol
	Odpovědi		Otázky
	Samostatný úkol		Další zdroje
	Pro zájemce		Úkol k zamyšlení

Název: **Výchova k partnerství, manželství a rodičovství**

Autor: doc. PhDr., PaedDr. Kamil Janiš, CSc.

Vydavatel: Slezská univerzita v Opavě
Fakulta veřejných politik v Opavě

Určeno: studentům SU FVP Opava

Počet stran: 124

Tato publikace neprošla jazykovou úpravou.